

Historie Mezinárodního Červeného kříže

Mgr. Josef Švejnoha

Historie Mezinárodního Červeného kříže

Mgr. Josef Švejnoha

Velké poděkování patří především prezidentovi Českého červeného kříže **RNDr. Marku Juklovi, Ph. D.**, který svou odbornou recenzí doplnil řadu velmi cenných připomínek a doplňků, které významným způsobem přispěly ke zkvalitnění tohoto obsáhlého historického materiálu. Velmi děkuji rovněž pracovníci zahraničního úseku Úřadu ČČK v Praze sl. **Lindě Sochorové**, která obětavě překládala podkladové materiály z angličtiny do češtiny a aktivně spolupracovala při vyhledávání fotografických dokumentačních materiálů.

Historie Mezinárodního Červeného kříže

Mgr. Josef Švejnoha

Odborná recenze:

RNDr. Marek Jukl, Ph. D.

Foto: archiv autora

Vydal Úřad Českého červeného kříže

Thunovská 18, 118 04 Praha 1

2008

ISBN 978-80-87036-28-0

I.	Co předcházelo vzniku Červeného kříže	
1.	Stručný přehled osudu raněných, nemocných a válečných zajatců před vznikem Červeného kříže	15
2.	Švýcarská válka se Sonderbundem	18
3.	Krymská válka	19
4.	Bitva u Solferina	20
5.	„Vzpomínka na Solferino“	21
6.	Osobnosti:	
	Florence Nightingalová	23
	Nikolaj Ivanovič Pirogov	25
	Mary Seacoleová	26
II.	Založení Mezinárodního výboru Červeného kříže	
1.	Přípravný „výbor pěti“	29
2.	Příprava ustavující konference	30
3.	Ustavující Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	31
4.	Osobnosti:	
	Henri Dunant	32
	Henri Guillaume Dufour	33
	Gustave Moynier	34
	Louis Appia	35
	Theodore Maunoir	36
III.	Přijetí první Ženevské úmluvy	
1.	Zakládání národních společností Červeného kříže	39
2.	První užití Ženevské pásky na válečném poli	39
3.	Přijetí první Ženevské úmluvy	40
IV.	Činnost Červeného kříže v 60. letech 19. století	
1.	Válka prusko-rakouská-italská	45
2.	Zakládání dalších národních společností Červeného kříže	46
3.	I. Mezinárodní konference Červeného kříže v Paříži	46
4.	Diplomatická konference v Ženevě	47
5.	II. Mezinárodní konference Červeného kříže v Berlíně	48
6.	Vznik Ústřední pátrací agentury Červeného kříže	49
V.	Činnost Červeného kříže v 70. letech 19. století	
1.	Francouzsko-německá válka	51
2.	Odklady Mezinárodní konference Červeného kříže	52
3.	Balkánské války	53
4.	Vyhlášení znaku Červeného půlměsíce	54

VI. Činnost Červeného kříže v 80. letech 19. století	
1. Práce Červeného kříže v mimoevropských zemích	57
2. III. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	57
3. IV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Karlsruhe	58
4. Osobnosti:	
Clara Bartonová	59
VII. Činnost Červeného kříže v 90. letech 19. století	
1. V. Mezinárodní konference Červeného kříže v Římě	61
2. VI. Mezinárodní konference Červeného kříže ve Vídni	62
3. Španělsko-americká válka v roce 1898	63
4. Diplomatická konference v Haagu v roce 1899	64
5. Osobnosti:	
Fjodor Fjodorovič Martens	64
VIII. Činnost Červeného kříže na počátku 20. století	
1. Udělení první Nobelovy ceny za mír Henri Dunantovi	67
2. VII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Petrohradě	97
3. Diplomatická konference v Ženevě v roce 1906	68
4. VIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Londýně	70
5. Přizpůsobení zásad Ženevské úmluvy z roku 1906 pro válku námořní	70
6. IX. Mezinárodní konference Červeného kříže ve Washingtonu	71
7. Osobnosti:	
Gustave Ador	72
IX. Činnost Červeného kříže v první světové válce	
1. Mezinárodní zjatecká kancelář v Ženevě	75
2. Činnost Mezinárodního výboru ČK v první světové válce	77
3. Činnost národních společností ČK v první světové válce	78
4. Spolupráce MV ČK s Misí Fridtjofa Nansena	80
5. Osobnosti:	
Fridtjof Nansen	81
X. Založení Ligy společností Červeného kříže	
1. Přípravné práce	83
2. Založení Ligy společností Červeného kříže	85
3. Osobnosti:	
Henri Pomeroy Davison	86
XI. Činnost Červeného kříže ve 20. letech 20. století	
1. I. generální sněm Ligy společností Červeného kříže v Ženevě	87
2. X. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	87
3. II. sněm Ligy společností Červeného kříže v Ženevě	88
4. I. mezinárodní konference Dorostu Červeného kříže v Paříži	89
5. XI. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	89
6. III. sněm Ligy společností Červeného kříže v Paříži	90
7. XII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	91
8. Konference národních společností Červeného kříže v roce 1926 v Ženevě	91
9. XIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Haagu	92
10. Ženevská úmluva z roku 1929	92
11. Osobnosti:	
John Barton Payne	93
Pierre Nolf	94
Henry Noble Mac Cracken	94
David Henderson	95
Eduard Naville	95
Adolf D'Espine	96
Eduard Odier	96
Alfred Gautier	96
Frédéric Ferriere	96
XII. Činnost Červeného kříže ve 30. letech 20. století	
1. XIV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Bruselu	99
2. XV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Tokiu	99
3. XVI. Mezinárodní konference Červeného kříže v Londýně	100
4. Osobnosti:	
Max Huber	100
Gary T. Grayson	101
Norman Davis	102
Princ Iyesato Tokugawa	103
XIII. Činnost Červeného kříže za druhé světové války	
1. Činnost Mezinárodního výboru ČK za druhé světové války	105
2. Činnost národních společností ČK a ČP za druhé světové války	107
3. Osobnosti:	
Carl Burckhardt	108
Jean de Muralt	109
Arthur Stanley	109
XIV. Čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949	
1. XVII. Mezinárodní konference Červeného kříže ve Stockholmu	111

2. Zavedení světových dnů Červeného kříže	111
3. Přijetí čtyř Ženevských úmluv na Diplomatické konferenci v Ženevě v roce 1949	112
4. Osobnosti:	
Folke Bernadotte	112
Basil O' Connor	113
Paul Ruegger	113
XV. Činnost Červeného kříže v 50. letech 20. století	
1. XVIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Torontu	115
2. XIX. Mezinárodní konference Červeného kříže v Dillí	115
3. Osobnosti:	
Emil Sandström	116
Leopold Boissier	116
André Francois Poncet	117
XVI. Činnost Červeného kříže v 60. letech 20. století	
1. Zasedání Rady guvernérů Ligy společností ČK a ČP v Praze	119
2. 100. výročí vzniku Mezinárodního výboru ČK	119
3. XX. Mezinárodní konference Červeného kříže ve Vídni	120
4. Přijetí 7 základních principů Červeného kříže	121
5. Vznik Institutu Henri Dunanta v Ženevě	121
6. XXI. Mezinárodní konference Červeného kříže v Istanbulu	122
7. Osobnosti:	
José Barroso	122
Hraběnka Angela Olivia z Limericku	123
John Mac Aulay	123
Samuel Gonard	124
XVII. Činnost Červeného kříže v 70. letech 20. století	
1. XXII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Teheránu	125
2. XXIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Bukurešti	125
3. Dva Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám z roku 1977	126
4. Osobnosti:	
Eric Martin	126
Justice Adefarasin	127
Geoffrey Newman-Morris	127
Evelyn Shuckburgh	128
Marcel Naville	128
Jean Pictet	128
XVIII. Činnost Červeného kříže v 80. letech 20. století	
1. XXIV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Manile	131
2. XXV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	131
3. Osobnosti:	
Ahmed Abu-Goura	132
Alexandre Hay	132
Enrique de la Mata	133
XIX. Činnost Červeného kříže v 90. letech 20. století	
1. XXVI. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	135
2. Sevillská dohoda z roku 1997	135
3. XXVII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	136
4. Osobnosti:	
Princ Botho of Sayn-Wittgenstein	136
Princezna Margareta	136
Mario Enrique Villarroel Lander	137
Astrid Noklebye Heiberg	138
Cornelio Sommaruga	138
XX. Činnost Červeného kříže na počátku 21. století	
1. XXVIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	141
2. III. Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z roku 2005	142
3. XXIX. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě	143
4. Osobnosti:	
Mohammed Al-Hadid	144
Jakob Kellenberger	144
Don Juan Manuel Suárez del Toro Rivero	144
Přílohy:	
1. Rezoluce ustavující Mezinárodní konference Červeného kříže z roku 1863	147
2. Text první Ženevské úmluvy z roku 1864	148
3. Deset podmínek pro uznání národní společnosti Hnutí ČK a ČP Mezinárodním výborem ČK	149
Seznam použité literatury	141

Slovo úvodem

Červený kříž - tato slova jsou známa prakticky po celém světě, jsou spojena s pomocí potřebným, s předcházením a zmírňováním lidského utrpení... Uplynulo již téměř 150 let od vzniku organizace mající tato slova v názvu. Z hlediska jednotlivce je to doba dlouhá, z hlediska lidské historie krátká.

Méně už je však známo, co vše během této doby Červený kříž formovalo, méně už je známa podstata této mezinárodní asociace - **Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce**, založené a podnes řízené společným projevem vůle těch, kteří se dobrovolně chtějí na její činnosti podílet, a mezinárodního společenství. A pomoci při poznání zmíněných okolností má tato kniha.

I dnes stojí Červený kříž před v podstatě stejnými výzvami jako při svém vzniku a i dnes čeká na ty, kteří mu pomohou pomáhat potřebným, na ty, které oslovila slova

INTER ARMA CARITAS - PER HUMANITATEM AD PACEM - PRO
HUMANITATE CONIUNCTI

Marek Jukl,
prezident Českého červeného kříže

∞ I

Co předcházelo vzniku Červeného kříže

1. Stručný přehled osudu raněných, nemocných a válečných zajatců před vznikem Červeného kříže

V celé své dlouhé historii vedlo lidstvo více než 14.500 menších i větších válek, při nichž přišly o život stovky milionů lidí. Další stovky milionů utrpěly při křížení zbraní těžší nebo lehčí zranění. Poražené armády ustupovaly, vítězné armády postupovaly vpřed. Na raněné neměl nikdo čas - kdo z lehčěji raněných mohl jít se svými válečnými druhy, mohl mluvit o štěstí. Všichni ostatní ranění byli většinou ponecháni na bojištích svému osudu, který se rovnal pomalému umírání. Ve výjimečných případech jim pomohli obyvatelé okolních vesnic. Také se ovšem stávalo, že byli ponecháni na živu a ošetřováni, zejména tehdy, mohlo-li se očekávat bohaté výkupné.

Je však třeba v této souvislosti uvést, že o nemocné obecně bylo pečováno již od dávných dob (v Číně, Indii, Egyptě, starém Řecku a Římě i od počátků křesťanství). Ve slavném Chammurabiho zákoníku z 18. st. př. n. l. se mj. říká: „... *Stanovují tyto zákony, aby silní nemohli utlačovati slabé...*“. Ze starých ojedinělých zpráv se je možné dozvědět, že např. perský král **Kyros**, který vládl v letech 559 - 529 př. n. l., měl ve svém vojsku značný počet lékařů, kteří museli zraněné zajaté Chaldejce ošetřovat stejně jako raněné Peršany. Také Indové podle **Manova zákoníku** z 1. st. př. n. l. nesměli zabíjet bezbranné, spící nebo zraněné nepřátele a nesměli v boji užívat ani otrávené šípy ani šípy s háčkem.

V Evropě vznikla již v 6. st. náboženská sesterstva, která se zabývala ošetřováním. V křížáckých válkách byly založeny vojenské ošetřovatelské řády, z nichž nejznámější byli Johanité a rytíři Řádu svatého Lazara. Do Jeruzaléma putovalo tehdy množství poutníků i bojovníků a tyto řády jim poskytovaly ochranu a ošetřovaly raněné a nemocné. Měly ve své správě mnohé nemocnice a vydaly pro ně i jednotné zvláštní předpisy. Např. za třetí křížácké výpravy v letech 1169 - 1193 bylo rytířům řádu Johanitského sultánem **Saladinem** (1137 - 1193) dovoleno ošetřovat zajaté křesťany v jeho táboře.

S rozvojem měst od 13. st. se postupně zřizovaly nemocnice, obvykle ve správě řádových sester, kde ošetřovatelství bylo bohužel často na velmi primitivní úrovni. V západních státech bylo někdy poskytováno ošetření a lékařská péče zraněnému nepříteli proto, aby se zajistilo stejné zacházení také vlastním vojákům, kteří upadli do zajetí. Tento zvyk byl stále častěji smluvně upravován. V odborné literatuře se uvádí, v období od roku 1581 do roku 1864 bylo uzavřeno 91 kartelů (dvoustranných do-

hod) a kapitulací, které upravovaly způsob zacházení s válečnými zajatci, podmínky jejich výměny a stanovení výkupného. Přestože při těchto úmluvách stály v popředí především zájmy hmotné, občas se v nich uplatňovaly i jisté zásady všeobecné lidskosti.

Slavný holandský právník a zakladatel mezinárodního práva **Hugo Grotius** (1583 - 1645) ve svém hlavním díle nazvaném „**Tři knihy o právu válečném a mírovém**“ připomínal, že ani v právu válečném se nesmí zapomínat na jisté zásady všeobecné lidskosti.

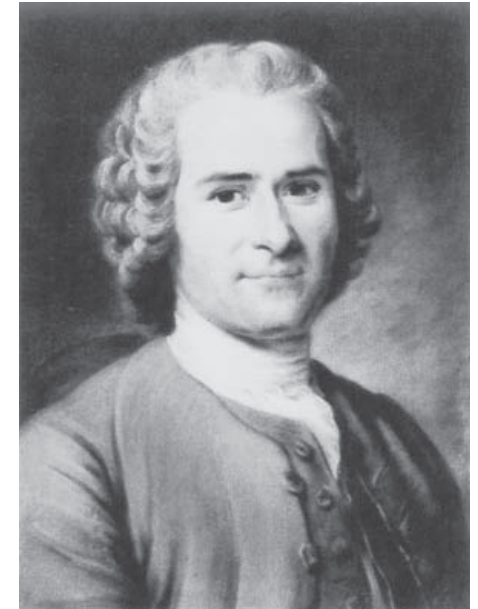
Smlouvou mezi Francií a nizozemskými generálními stavy v roce **1673** bylo poprvé stanoveno, že se mají zajatí lékaři-chirurgové a lékárníci vydati bez výkupného. V dohodě sjednané ve Štrasburku v roce **1675** mezi francouzským vojskem a císařskými sbory, v níž se stanovil způsob výměny zajatců, je také vyslovena zásada, kterou se určuje, že se „... *důtklivě a přísně pro obě strany zakazuje používatí v budoucnosti kulí rozsochatých, otrávených a kulí všelijakých nezvyklých tvarů a podob; u koho se podobná věc najde, ten budiž exemplárně potrestán, ať náleží k té neb oné straně!*“ To bylo - pokud lze historicky ověřit - poprvé, kdy se zakazovalo použít určitých druhů zbraní z důvodů lidskosti.

Ustanovení ve prospěch raněných a nemocných v zajetí se objevuje poprvé v úmluvě, kterou uzavřela v roce **1689** Francie se Španělskem a o rok později s vévodou Savojským. Otázka ochrany sanitního personálu byla řešena také roku **1709**, kdy Sir **Arthur Wellesley** připustil za ústupu z Oporta francouzské chirurgy k ošetřování francouzských raněných, kteří zůstali na bojišti. V tomto smyslu neméně významná je také tzv. **Aschaffenburgská úmluva** z roku **1743**, kterou ve Frankfurtu nad Mohanem uzavřeli angličtí vojevůdci generál **de Stair** a **John Dalrymple** a francouzský maršálek vévoda **Maurice de Noailles** po bitvě u Dettingen. Obě strany se zavázaly, že se budou starat o raněné a nemocné v zajetí, že jim dovolí, aby si na vlastní útraty opatřili lékaře a obsluhu, a aby si sami vybrali místo pobytu. Museli jen slíbit, že se nechopí zbraní do té doby, než budou vykoupeni. Nemocnice měly být chráněny v bojích stejně jako náboženské svatyně. Nemocní a ranění, kteří museli být zanecháni v nemocnicích, se nesměli pokládat za válečné zajatce. Také lékaři a ošetřovatelé, kteří zůstali na dobytém území, mohli tu buď působit dále a nebo se bez překážek vrátit domů.

Podobná ustanovení byla i v tzv. „**smlouvě braniborské**“, kterou za sedmileté války uzavřela v roce **1759** Francie s Pruskem, konkrétně pruský král Fridrich Veliký a francouzský král Ludvík XVIII. (smlouvu za obě strany podepsali baron **Buddenbrock** a markýz **de Rougé**). Ve stejném roce u Sluys v Nizozemí uzavřeli smlouvu týkající se péče o raněné i osoby je ošetřující markýz **Barrail** a generál **Conway**. V tehdejších válkách si obě nepřátelské strany někdy dokonce vyměňovaly i seznamy padlých a raněných. Přesvědčení, že se ranění nemají považovat za bojovníky, se šířilo stále více a více. **Jan Leberecht Schmucker**, generální chirurg vojska pruského krále

Bedřicha Velikého, usiloval o neutralizování nemocnic. V roce **1800** předložil rakouskému generálovi **Krayovi** francouzský generál **Moreau** z popudu chirurga **Percyho** návrh úmluvy péče o raněné, který se obsahem hodně podobal první Ženevské úmluvě.

V 18. století se otázkou určitého zlidštění války zabýval např. francouzský osvícenský filosof **Jean Jacques Rousseau** (1712 - 1778). Ve své tzv. **Společenské smlouvě** v roce **1762** mj. napsal: „... *Válka není poměr člověka proti člověku, ale vztah státu ke státu, v němž účastníci nejsou než příležitostnými nepřáteli - ne jako lidé, ba ani ne jako členové vlasti, nýbrž pouze jako její obránci. Státu může býti nepřítelem jen zase jiný stát, nikdy ne lidé... Je v právu zabít nepřátele, pokud mají zbraně v ruce. Ale jakmile je odloží a vzdávají se, přestávají býti nepřáteli nebo nástrojem nepřitele, stávají se opět lidmi a nikdo nemá práva na jejich život...*“.

Jean Jacques Rousseau

Rousseau jasně deklaroval, že osoba, která se stává neschopnou boje, má být ušetřena a musí jí být poskytnuta pomoc. Vzdá-li se a stává se zajatcem, má nad ní vykonávat svou moc stát, jehož příslušník vzal osobu do zajetí. Tento filosofický přístup připravil do jisté míry půdu pro projevení většího zájmu o tyto otázky a přispěl svým způsobem ke zlepšení osudu raněných a nemocných ve válkách, stejně jako k úpravě postojů vlád k zajatcům. Postupně dochází v řadě zemí ke snahám skupin osob či jednotlivců o zlepšení péče o oběti válek.

Za napoleonských válek na konci 18. a na počátku 19. st. francouzský lékař **Jean Philippe Graffenauer**, který sloužil v Napoleonově armádě, napsal: „... *Bylo by žádoucí, aby se prohlásily vzájemnou smlouvou nemocnice za neutrální. Bohužel však jsme se dosud nedostali k tomuto stupni lidství...*“.

Také jiní lékaři a humanisté se dovolávali zlidštění péče o nemocné a raněné, i o to, aby byly válečné hrůzy pokud možno zmenšeny. Připomeňme v této souvislosti např. hlavního chirurga Napoleonovy armády **Jeanu Dominiqua Larreye** (1766 - 1842), který byl mj. tvůrcem vozíku na odvoz raněných z bojiště a autorem mnoha nových operačních zákroků. Také jako první zavedl v polních podmínkách omývání ran solným roztokem a jen občasné převazy ran.

Rovněž civilní obyvatelstvo přestávalo pozvolna rozlišovat mezi raněnými příslušníky vojsk vlastních a nepřátelských. I to se projevovalo zejména za napoleonských válek. V roce 1806 při vypuknutí tyfové epidemie v Královci místní ženy pečovaly nejen o nemocné vojáky vlastní armády, ale i vojáky francouzské. Stejně tak po bitvě u Wagramu v roce 1809 odváželi vídeňští občané z bojiště raněné vojáky francouzské stejně jako rakouské a protože nemocnice byly brzy přeplněny, poskytovali jim útlek a ošetření ve svých domovech. Po napoleonských válkách upozorňovali lékaři na to, že nestačí, když se upravuje péče o raněné vždy jen na krátkou dobu, ale že je nutné, aby se této důležité věci dostalo úpravy trvalé a všeobecné. Příklad z jiného kontinentu hovoří o tom, že v americké válce Severu proti Jihu (1861 - 1865) po bitvě u Bull-Runu zajala armáda Jihu lékaře z armády Severu a propustila je k ošetřování raněných vojáků z armády Severu. Z dubna 1863 a z této americké občanské války Severu proti Jihu pochází také tzv. „**Lieberův kodex**“, určený pro vojáky z armády Severu.

V 19. století se projevila se změnami vojenské techniky a složení armád logická potřeba zvýšení péče o jejich příslušníky. Místo dosavadních armád námezdního charakteru vznikají armády založené na branné povinnosti. Tento nový druh příslušníků ozbrojených sil již není ochoten snášet útrapy a eventuální následky války jako ti, kteří šli do války dobrovolně, za finanční obnos odpovídající danému riziku.

Zcela právem se říká, že Červený kříž se zrodil na bojišti. Jeho vzniku skutečně předcházely tři války - švýcarská válka se Sonderbundem, Krymská válka a francouzsko-rakousko-italská válka se slavnou bitvou u Solferina.

2. Švýcarská válka se Sonderbundem

V podstatě občanská válka ve Švýcarsku v roce 1847 je významná právě tím, že zde došlo k prvnímu uplatnění humanitárních zásad ve válce. Katolické kantony zde vytvořily ozbrojenou jednotu - tzv. Sonderbund - a postavily se proti dosavadní zemské vládě. Velitelem vládní švýcarské armády byl jmenován generál **Henri Guillaume Dufour** (1787 - 1875), který tuto funkci přijal teprve tehdy, když viděl, že zachování zákona a pořádku se může vynutit pouze silou. A právě v této válce, která byla ukončena za pouhých 25 dnů prakticky bez prolití krve, se plně projevilo Dufourovo humanitární citění. Vydal jako velitel armády řadu nařízení pro zmírnění válečných hrůz.

Jeho první nařízení začíná upozorněním, že je třeba, aby se vojsko vyvarovalo všech nepotřebných konfliktů. Vyzýval své důstojníky a vojáky, aby s obyvatelstvem jednalo mírně a bude-li třeba vzít rukojmí, aby se k nim chovalo ohleduplně. Ve svých nařízeních říká generál Dufour doslova: „... *Odzbrojte zajatce, ale nečinite jim nic zlého, ani je neurážejte... Nepřipouštím žádných odplat za násilnosti provedené nepřítelem; mohly by jen poskvřniti naši věc... Po boji šetřte přemožených; nic není čestnějšího pro vítězné vojsko... Armáda musí se vynasnažiti podati světu důkaz, že není barbarskou sběří... Budou-li nepřátelé zatlačeni, pečujte o jejich raněné jako o naše vlastní. Mějte*

k nim všechny ohledy, jež přísluší nešťastným. Dávám pod Vaši ochranu zejména děti, ženy, starce a osoby duchovní. Ten, kdož by vložil ruku na bezbrannou osobu, je nečestný a špiní svůj prapor...“.

Je proto naprosto pochopitelné, že když se o 16 let později ve švýcarské Ženevě formoval tzv. „výbor pěti“, který připravoval založení mezinárodní organizace Červeného kříže, nemohl v něm generál Dufour jako zástupce vojenské složky chybět.

3. Krymská válka

Krymská válka, při níž se v letech 1853 - 1856 střetlo Rusko s Anglií, Francií, Tureckem a Sardinii o přístup ke středomořským úžinám Bospor a Dardanely, je klasickým příkladem snahy několika odvážných jednotlivců o zlepšení péče o oběti válek. Je pozoruhodné, že se tito dobrovolníci objevili nezávisle na sobě na obou stranách válečného konfliktu - na straně ruské armády chirurg **Nikolaj Ivanovič Pirogov** (1810 - 1881) a skupina ošetřovatelek v čele s legendární **Dášou Sevastopolskou**, na straně anglické armády **Florence Nightingalová** (1820 - 1910) se skupinou anglických dobrovolných ošetřovatelek a **Mary Seacoleová** (1805 - 1881).

Pirogov využil v Krymské válce svých zkušeností vojenského chirurga z roku 1847 z kavkazských bojišť. V roce 1854 odešel do Sevastopolu, kde v čele vyškolených dobrovolných sester po dobu deseti měsíců ve dne v noci sloužil raněným. S evakuovanými dokonce nocoval pod širým nebem, zasahoval obětavě v dešti kulek a granátových střepin. Jako první organizoval na bojištích dobrovolné zdravotnice a na odsunových cestách zřizoval zdravotnické stanice.

Na počátku cesty Florence Nightingalové na frontu Krymské války stál článek londýnských Timesů, v němž válečný zpravodaj popisoval hrůzné podmínky, v jakých zde žijí ranění a nemocní vojáci. Britský ministr války lord Herbert se obrátil na Florence Nightingalovou, která již měla v Anglii jméno jako dobrovolná ošetřovatelka, se žádostí, aby v této tíživé situaci pomohla.

Dva dopisy se tehdy minuly, neboť Nightingalová zmíněný článek četla také a současně nabízela svoji pomoc. Vybrala pečlivě dalších 24 dobrovolnic a vypravily se do Istanbulu, kde v obrovských kasárnách našly 18.000 raněných a nemocných vojáků ve skutečně otřesných podmínkách. Později k nim přibýlo ještě dalších 50 dobrovolnic a Florence v krátkém čase zorganizovala na svou dobu přímo skvělou nemocniční službu. V ovzduší naplněném utrpením a smrtí pracovala stejně jako na druhé straně fronty Pirogov, nepřetržitě dny a noci.

Nightingalová byla i praktická žena - usilovala nejen o ošetřování raněných a nemocných, ale dbala také na řádné vytápění i správný chod kuchyně. Úmrtnost se výrazně snížila bezprostředně po zavedení základních hygienických zásad. Nemocní a ranění vojáci jí zbožňovali - nazývali ji „dámou s lampičkou“. Byl to vlastně olejový kahan, který se později stal symbolem péče o raněné a nemocné a ještě po 100 letech

se ocitl např. i na broži našich zdravotních sester (do r.1956, Vrátil se na ni opět až v devadesátých letech 20. stol.).

Florence Nightingalová spávala jen čtyři hodiny denně. Podlomené zdraví nedokázalo odolávat neustálému vypětí a při velké epidemii cholery jí sama onemocněla. Našla však v sobě tolik chuti k životu, že chorobu překonala a s ještě větší energií se vrhla do organizování další ošetrovatelské péče.

Pirogov i Nightingalová položili základy dobrovolné ošetrovatelské péče o raněné a nemocné vojáky na bojištích. Dokázali, že to jde zorganizovat. K tomu, aby však vznikla mezinárodní dobrovolná zdravotnická organizace, musel přijít třetí nadšený dobrovolník - švýcarský obchodník Henri Dunant.

4. Bitva u Solferina

Francouzsko-rakouská válka o italská území byla vyhlášena 26. dubna 1859, 4. června téhož roku byla svedena bitva u Magenta a **24. června 1859** došlo ke slavné bitvě u italského městečka Solferino. Na francouzské straně bojovalo i mnoho italských vojáků (připomeňme, že části italské armády velel pozdější slavný revolucionář Giuseppe Garibaldi), v rakouské armádě pak bojovala i řada Čechů (i na našem území - v jihočeském Písku nalezneme pomník padlým českým vojákům z oné památné bitvy u Solferina). Dodejme, že v bitvě, která trvala 15 hodin, zvítězili sice Francouzi, ale poražení byli všichni, kteří zůstali ležet mrtví a ranění na bojišti (bylo jich více než 40.000).

Bitva u Solferina byla jednou z nejkrutějších bitev své doby, v níž proti sobě bojovalo na 320.000 francouzských, rakouských a italských vojáků. V bitvě byl nasazen na tehdejší dobu obrovský počet 900 děl a kanónů. **Henri Dunant** (1828 - 1910) se na místě bitvy ocitl shodou okolností. Následoval totiž francouzského císaře Napoleona III. v jeho tažení do Itálie s cílem získat od něho povolení pro svou obchodní činnost - stavbu mlýnů v Alžírsku.

Dunant, který po bitvě zjistil, že o raněné vojáky se prakticky vůbec nikdo nestará, nejprve po tři dny a po tři noci bez oddechu pomáhal, ošetřoval raněné bez ohledu na barvu uniforem v duchu svého názoru, že „všichni lidé jdou si bratry“. Poté se pustil do organizační práce, převážení raněných, zřizování provizorních ošetroven a nouzových nemocnic, zajišťování zdravotnického materiálu. Pomáhal i zprostředkovávat písemný kontakt raněných vojáků s jejich rodinami. Podařilo se mu např. u francouzského velení dosáhnout propuštění ze zajetí řady rakouských lékařů a ošetrovatelky a zapojit je do ošetrování raněných vojáků.

Připomeňme v této souvislosti, že do pomoci raněným z bitvy u Solferina se zapojil další pozdější člen slavného „výboru pěti“, ženevský civilní lékař **Louis Appia** (1818 - 1898). Dodejme, že jak Henri Dunant, tak Louis Appia byli za svou obětavou pomoc raněným po této bitvě 19. ledna 1860 vyznamenáni italským králem Řádem svatého Mořice a Lazara.

Bitva u Solferina

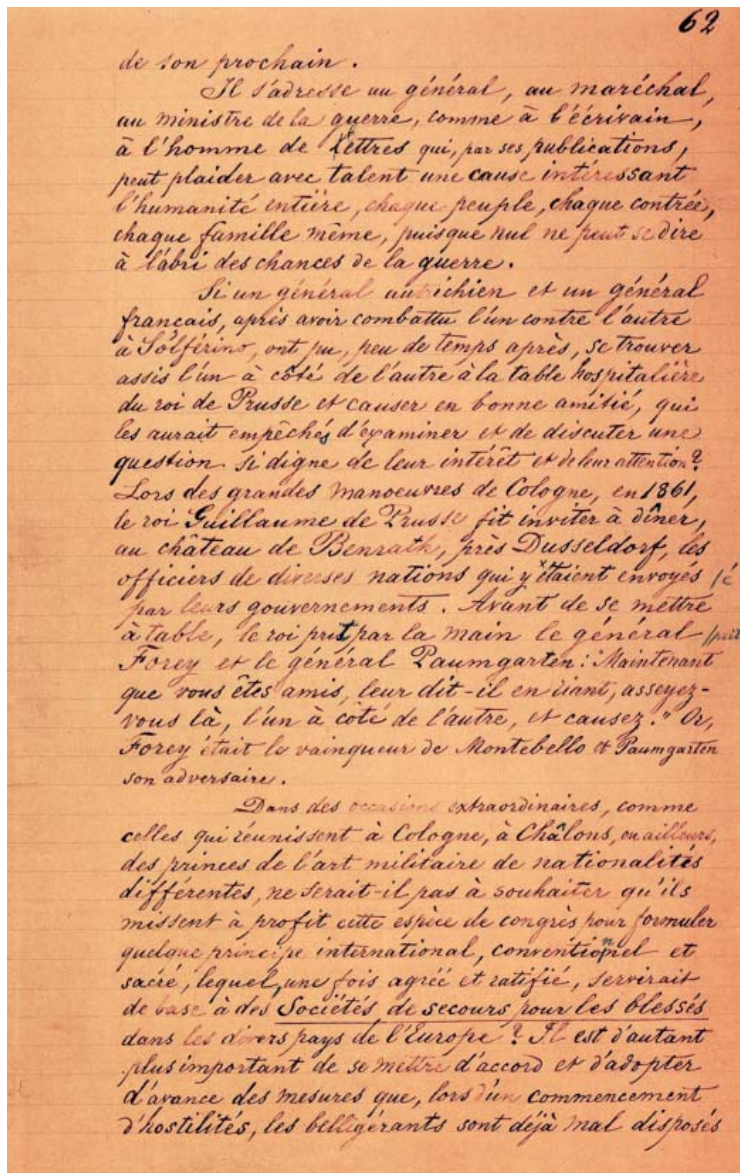
5. „Vzpomínka na Solferino“

Je jen málo knih, o kterých můžeme prohlásit, že pohnuly dějinami (sem zcela nepochybně patří „Chaloupka strýčka Toma“ americké spisovatelky Harriet Beecher-Stoweové, jež dala podnět ke zrušení otroctví v USA) nebo daly podnět ke vzniku významné a celosvětově uznávané mezinárodní organizace. Kniha Henri Dunanta „Vzpomínka na Solferino“ však k nim patří. Co však jejímu napsání a vydání předcházelo?

Když se Dunant po bitvě u Solferina vrátil 11. července 1859 do rodné Ženevy, přemýšlel již pouze o tom, jaké kroky by měl podniknout, aby se podobné hrůzy, kdy se o raněné vojáky ve válce nikdo nestaral, již nikdy neopakovaly. Navíc se v té době dozvěděl, že v Krymské válce podobné zkušenosti jako on získali Nikolaj Ivanovič Pirogov a Florence Nightingalová.

Henri Dunant po návratu z italského bojiště odjel do Paříže, kde se pokoušel vést aktivní propagandu ve prospěch svých humanitních idejí. Našel zde sice mnoho přívrženců v prostředí finančníků i ve vědecké a literární společnosti, ale to bylo pořád málo. Zájem ve vládních a vojenských kruzích byl velmi malý a Dunant se proto rozhodl změnit taktiku. Přestal být prosebníkem a stal se spisovatelem.

Napsal útlou knížечku v rozsahu pouhých 62 stran, kterou pod názvem „**Vzpomínka na Solferino**“ („Souvenir de Solferino“) vydal v Ženevě vlastním nákladem

Rukopis Henri Dunanta – „Vzpomínka na Solferino“

(1.600 výtisků) **8. listopadu 1862**. Přijetí knihy předstihlo všechna očekávání autora. Bylo takové, že Dunant mohl měsíc po prvním vydání oznámit vydání druhé a za dva měsíce nato, v březnu 1863, vydání třetí.

Ve svých „Pamětech“ na toto své období Henri Dunant vzpomíná slovy: „...Píše tiše Souvenir, byl jsem jako mimo sebe, opanován vyšší mocí a inspirován duchem božím. Mělo to být, aby vzpomínky tyto byly napsány...“. Na poslední straně knihy byla ve formě dopisu uvedena oceňující slova generála Dufoura: „Jest správné věnovati pozornost této otázce humanitní; tj. to, proč Vaše listy zdají se mi tak eminentně vhodné. Pozorné a hluboké prozkoumání jich může vésti za přispění lidumilů celého světa k rozluštění otázky“.

Z významných ohlasů na tuto knihu připomeňme další osobnost z budoucího „výboru pěti“, ženevského osvěceného advokáta se sociálním citěním **Gustave Moyniera** (1826 - 1910), který na tyto chvíle vzpomíná: „... Když jsem přečetl Souvenir de Solferino, běžel jsem k Henri Dunantovi, abych mu přál k jeho geniální ideji...“. Blahopřání k vydání knihy formou srdečného dopisu obdržel Henri Dunant také od **Florence Nightingalové**. Knihu si se zájmem přečetl i francouzský císař **Napoleon III.**, jehož sekretář L. Joubert napsal Dunantovi 13. ledna 1863 dopis, v němž byla mj. tato slova: „... Císař nařídil, abych Vám za Vaše zajímavé a pozoruhodné dílo poděkoval...“. (Pro zájemce připomínáme, že Úřad Českého červeného kříže vydal Dunantovu „Vzpomínku na Solferino“ v českém překladu po dlouhých 75 letech v roce 2004).

Napsání a vydání knížky, byť se sebeotřesnějším obsahem, by však nestačilo, nejspíše by po čase bez povšimnutí zapadla. Dunant udělal víc - rozeslal jí evropským panovníkům, státníkům a vojevůdčům. V jejím závěru navrhl založit mezinárodní dobrovolnou organizaci na pomoc raněným vojákům a současně uzavřít mezinárodní dohodu o jejich ochraně. Napsal doslova: „... Nebylo by možné v mírových a klidných dobách zformovat z nadšených, oddaných a dobře kvalifikovaných dobrovolníků pomocné oddíly, jejichž úkolem by byla péče o zraněné ve válce? ... A nebylo by možné formulovat nějaký mezinárodní princip, stvrzený úmluvou a zásadně neporušitelný, který by, v případě dohody a ratifikace, tvořil základ pro společnosti zabývající se poskytováním pomoci raněným v různých evropských zemích? ...“. Nespoléhal jen na poštu a procestoval řadu evropských států, aby osobně získal pro své myšlenky krále, prince, ministerské předsedy, ministry a vojenské velitele. U řady z nich našel skutečně pro své názory podporu.

6. Osobnosti

Florence NIGHTINGALOVÁ (15. 5. 1820 - 13. 8. 1910)

Bezesporu nejslavnější žena, která je spojena s činností mezinárodního hnutí Červeného kříže, se narodila v italské Florencii (odtud i na Angličanku poměrně

Florence Nightingalová

exotické křestní jméno) v rodině vysoké anglické šlechty. Od mládí se však snažila vymanit se z předem naznačené životní dráhy, k níž jí předurčoval její původ a bohatství rodičů. Rodina těžce nesla, že pro svůj zájem o potřeby chudých a strádajících zanedbávala své společenské povinnosti a nejevila ani zájem o vdávání. Nakonec zcela zavrhl své osobní city a plně se věnovala službě společnosti.

Nejprve sbírala zkušenosti. Ve 25 letech se rozjela po světě, cestovala po Německu, Itálii, Francii, ale i po Turecku a Egyptě. V německém Kaiserwerthu absolvovala kurz diakonek (evangelických ošetřovatelek nemocných), v Paříži kurz Milosrdných sester. Když se vrátila do Londýna, měla již poměrně jasnou představu o tom, jak realizovat svůj plán zlepšení péče o nemocné. Veškerý svůj

čas, peníze i síly věnovala reorganizaci útulku pro nemocné učitelky. Její neohrožené a obětavé vystupování v **Krymské válce** při organizování dobrovolné zdravotnické služby jsme popsali v předcházejících kapitolách.

V roce 1856 se vrátila z tureckého bojiště zpátky do Anglie. Byla vypsána národní sbírka, která vynesla více než 45.000 liber. Z jejího výtěžku Florence zřídila **15. 6. 1860** v Londýně **první školu pro výcvik ošetřovatelek** při Nemocnici svatého Tomáše na břehu Temže. Zařízení neslo název „Škola Florence Nightingalové pro zdravotní sestry“. Vyskolené ošetřovatelky odcházely do ciziny a zakládaly vlastní ošetřovatelské školy v Americe, Kanadě, Indii, ale i v Austrálii a na Novém Zélandě. V těchto letech také Nightingalová napsala dvě knihy, ve kterých se zabývala nemocniční péčí (1859) a ošetřovatelskou péčí (1860).

Velmi zajímavý byl také vztah Florence Nightingalové k Červenému kříži a myšlenka na založení dobrovolné zdravotnické organizace. I když měla velký vliv na Henri Dunanta, zastávala názor, že stačí vytvořit jen dobrovolnou ošetřovatelskou službu pomocí dobročinných společností a není k tomu nutné zakládat Červený kříž. Způsobila tím, že v Anglii vojenské kruhy o organizaci Červeného kříže v počátcích nestály - jistě díky tomu, že právě zásluhou Florence Nightingalové byla sanitní armádní služba dobře zorganizována. To vedlo i k tomu, že britská organizace Červeného kříže byla teprve v roce 1908 uznána za pomocný orgán vojenské zdravotní služby.

Červený kříž velkoryse zapomněl na tyto roztržky či nedorozumění a zřídil medaili, která nese jméno Florence Nightingalové a je udělována dobrovolným ošetřovatelkám z celého světa. (Také v České republice máme na konci roku 2006 již 24 nositelek tohoto vysokého mezinárodního ocenění, udělovaného Mezinárodním výborem Červeného kříže v Ženevě každé dva roky).

Florence Nightingalová se za své zásluhy v Krymské válce stala mezi anglickými vojáky doslova živou legendou. Zpívaly se o ní stovky písní, bylo napsáno množství oslavných článků. Bylo po ní pojmenováno mnoho lodí, prodávaly se její obrázky a ještě za svého života se dostala do známého Muzea voskových figurín Madame Tussaudové v Londýně. Vojáci ze svého ubohého žoldu uspořádali sbírku a chtěli jí dát postavit pomník v podobě anděla s kahanem v ruce. Florence jim však tento úmysl rozmluvila. V Londýně je však v Nemocnici svatého Tomáše její muzeum a nedaleko něho dokonce i restaurace, která nese její jméno.

Věnovala se nadále nemocnicím a zakládání útulků pro invalidy. V posledních letech života již prakticky neopouštěla svůj byt a nakonec oslepla. Umírá ve stejném roce jako Henri Dunant (1910) ve věku 90 let. Pro její nadšení, obětavost, vysoce rozvinuté humánní citění a vskutku pionýrské zásluhy o rozvoj dobrovolné ošetřovatelské služby na ni dodnes vděčně vzpomínají lidé na celém světě. (Pro zájemce opět připomínáme, že Úřad ČČK vydal útlou monografii „Florence Nightingalová - zakladatelka dobrovolné ošetřovatelské péče“ v roce 2004).

Nikolaj Ivanovič PIROGOV (25. 11. 1810 - 5. 12. 1881)

Narodil se v Moskvě jako třináctý syn v rodině nižšího státního úředníka. Měl mimořádný talent ke studiu a dělal skutečně neuvěřitelné pokroky. Ve 14 letech byl přijat jako řádný posluchač lékařské fakulty moskevské univerzity (musela mu být dvě léta prominuta), ve 21 letech se úspěšně podrobil doktorským zkouškám. Studoval a pracoval dále v Berlíně u významných chirurgů tehdejší doby. Od roku 1841 působil po dobu 14 let jako profesor chirurgie a vnitřního lékařství v Petrohradě.

V roce 1847 přerušil tuto svou pedagogickou činnost a vydal se na kavkazská bojiště, kde se poprvé zajímal o otázky praktické vojenské chirurgie. Po roce se vrátil opět do Petrohradu a následně vydává řadu knih a učebnic. Ke své práci přistupoval s nesmírnou energií a houževnatostí - pitval např. 800 nemocných cholerou jako základ pro knihu „**Patologická anatomie cholery**“. Jeho jméno je spojeno rovněž se zavedením éterové narkózy v Rusku.

Po skončení **Krymské války**, na jejichž bojištích položil spolu s Florence Nightingalovou základy dobrovolné ošetřovatelské služby, napsal své slavné dílo „**Válečná chirurgie**“ na svém statku ve vesnici Višňa (dnes Pirogov). Do Petrohradu se již nevrátil, neboť byl pronásledován pro své pokrokové názory - byl zbaven svého místa na univerzitě i penze. Ve Višni založil malou chirurgickou nemocnici, věnoval se

Nikolaj Ivanovič Pirogov

hospodářství a psal výchovné a filosofické spisy.

V letech 1870 - 1871 odjel jako pověřenec společnosti Červeného kříže na bojiště francouzsko-německé války a v roce 1877 v čele svých dobrovolných sester do války rusko-turecké.

Pirogov je považován za jednoho ze zakladatelů moderní ruské chirurgie a válečné chirurgie jako samostatné vědní disciplíny. Svými odbornými pracemi položil základy topografické anatomie a chirurgické operativy. Jako první propagoval v Rusku plastické operace a jako první na světě vědecky přistupoval ke kostní plastice. Vypracoval speciální operační metody (např. nový způsob amputace nohy). Předpokládal, že příčinou hnisání ran jsou choroboplodné organismy.

Zdůrazňoval, že zranění je třeba léčit podle druhu zbraně, která jej zavinila. Upozorňoval, že nestačí raněného pouze ošetřit, ale že je třeba jej také z bojiště odsunout. Jako první navrhoval třídění raněných na obvažitích, na místě znehybňoval končetiny sádrovými obvazy. Bojoval proti předčasným amputacím končetin po střelných zraněních.

Pokrokové názory prosazoval i při svém pedagogickém působení. Bojoval s předsudky ve výuce a výcviku mladých lékařů. Vyčítal vysokým školám v Rusku nedostatek osvětové práce mezi lidmi a začal v Kyjevě organizovat lidové školy. Své pedagogické krédo vyjádřil v díle „**Základní otázky vzdělávání**“. Již posmrtně vyšel jeho zajímavý deník pod názvem „**Otázky života**“.

Pirogov umírá ve vesnici Višňa v roce 1881 na rakovinu hltnu. Jeho smrtí ztratilo Rusko, ale i celá světová medicína, vynikajícího anatoma a chirurga, ale také pedagoga a filosofa, zakladatele válečné chirurgie, vojenského zdravotnictví a novodobé dobrovolné ošetrovatelské služby. Jeho jménem jsou dnes v Rusku pojmenované četné kliniky a výzkumné ústavy, v dnešní vesnici Pirogov je zřízeno jeho muzeum. Ruský červený kříž uděluje medaile nesoucí jeho jméno.

Mary SEACOLEOVÁ (1805 - 1881)

Jestliže vojáci v Krymské válce nazývali Florence Nightingalovou „dámou s lampičkou“, pak Mary Seacoleovou považovali za skutečnou „matku vojáků“. Byla to

zdravotní sestra z Jamajky; narodila se v jejím hlavním městě Kingstonu. Zachovalo se o ní poměrně málo zpráv, takže se na ni téměř zapomnělo, přestože byla nadaná a soucitná. Ředitel Muzea Florence Nightingalové při Nemocnici svatého Tomáše v Londýně o ní prohlásil, že „*si zasloužila stát po boku svých současníků, jakými byl například Henri Dunant, zakladatel Červeného kříže*“.

Když se Mary Seacoleová dozvěděla o neutěšené situaci raněných britských vojáků v Turecku a na Krymu, ihned se vydala na cestu do Londýna, aby nabídla své služby především při zastavení epidemie cholery. Protože však tehdy v Londýně existovaly velmi silné předsudky vůči ženám, které byly zapojeny do medicíny a zdravotnictví, byla její nabídka odmítnuta. Nebylo jí ani dovoleno, aby doprovázela Florence Nightingalovou na její výpravě ošetrovatelk do tureckého Scutari. Mary však měla jako vážená obchodnice na Jamajce dost vlastních prostředků a rozhodla se, že odjede na Krym na své vlastní náklady.

Ve Scutari znovu navštívila Florence Nightingalovou a opět jí žádala, zda by se mohla zapojit do ošetřování vojáků. Když byla její nabídka znovu odmítnuta, rozhodla se, že bude pomáhat samostatně. Pouze osm kilometrů od přední linie bojů, na tzv. Jarním kopci, začala provozovat vlastní polní nemocnici (původně „stánek“ s lékařskými potřebami), kterou pojmenovala Britský hotel, a svůj materiál začala převážet do válečné zóny. Mj. zde také prodávala jídlo a nápoje britským vojákům. Za peníze, které tímto způsobem vydělala, nakupovala opět léky a zdravotnický materiál pro nemocné a raněné vojáky. Ošetřovala je nejen ve své nemocnici, ale také přímo na bitevním poli. Několikrát byla nalezena, jak pomáhá vojákům, a to nejen britským, přímo uprostřed bitvy.

Mary Seacoleová byla přesvědčena, že jí Nightingalová odmítá, protože je černoška (byla také nazývána „černou Florence Nightingalovou“); navíc měla dojem, že Florence chce buď ženy, které všechno povedou nebo obyčejné služky, které odvedou těžkou práci. Mary nezapadala ani do jedné kategorie, protože nebyla „dáma“, ale měla za sebou dlouhou a úspěšnou kariéru ošetrovatelky a byla příliš kvalifikovaná na to, aby jenom posluhovala. Florence při svých krátkých inspekcích v nemocnicích na Krymu Mary Seacoleovou doslova ignorovala. Obě ženy si zkrátka tak říkají „nepadly do oka“, každá byla jiná a z jiného prostředí. Obě však odvedly při pomoci raněným a nemocným vojákům v Krymské válce obrovský kus obětavé práce.

∞ II

Založení Mezinárodního výboru Červeného kříže

1. Přípravný „výbor pěti“

Gustave Moynier, který byl prezidentem ženevské Společnosti pro veřejné blaho, nabídl Henri Dunantovi tuto vlasteneckou instituci jako základnu pro realizaci jeho humánních myšlenek. Tato Společnost sdružovala ve svých řadách doslova smetánku města Ženevy. Dne **9. února 1863** se v Ženevě konala schůze této Společnosti, na níž Moynier přečetl několik statí ze „Vzpomínky na Solferino“ a doporučil, aby se Společnost ujala Dunantova podnětu. Po krátké diskuzi byl přijat Moynierův návrh, podporovaný Appiou a Maunoirem, aby byla jmenována 5-členná komise, která se měla celou záležitostí dále zabývat.

Tak se zrodil legendární „výbor pěti“, do něhož byli zvoleni: **Gustave Moynier, Louis Appia, Théodore Maunoir, generál Henri Guillaume Dufour a Henri Dunant**, který nebyl sice členem Společnosti a nezúčastnil se výše uváděné únorové schůze, ale byl hned na to do Společnosti přibrán. Tento výbor byl velmi vyváženě

„Výbor pěti“

tvoren dvěma lékaři (Appia a Maunoir), jedním právníkem (Moynier), jedním vojákem (Dufour) a jedním spisovatelem (Dunant), který byl pověřen funkcí sekretáře tohoto výboru.

Již za pouhých osm dnů po svém zvolení se „výbor pěti“ sešel na svém ustavujícím zasedání. Byl zde jednomyslně přijat Moynierův návrh, aby se komise prohlásila za stálý **Mezinárodní výbor (Komité)**. Doktor Maunoir zdůraznil, že v současné době je nejvíce třeba značné agitace, pro což se nejvíce hodil Henri Dunant, který byl považován za rozeného agitátora. Již na tomto ustavujícím zasedání se střetly dva základní směry: Moynierův, který měl na zřeteli jen vytvoření dobrovolné ošetrovatelské služby, a Dunantův, který byl daleko širší a ambicióznější a počítal s neutralitou raněných i jejich ošetrovatelů a s mezinárodně uznávanými zásadami péče o raněné a nemocné na bojištích. Dunant byl na tomto ustavujícím zasedání pověřen sepsáním přípravného propagačního spisu. Jeho návrh však neodpovídal zcela názorům jeho kolegů a tak bylo uloženo Moynierovi, aby Dunantův návrh doplnil a přepracoval.

Henri Dunant byl Mezinárodním výborem pověřen, aby v nejbližších měsících na evropských panovníckých dvorech agitoval a přesvědčoval. Ještě v únoru 1863 odjel do Paříže, následně na mezinárodní kongres statistiků do Berlína, (kde agitoval ve spolupráci s holandským lékařem dr. Bastingem), poté do Vídně, Drážďan, Mnichova, Darmstadtu, Stuttgartu, Karlsruhe a dalších měst. Dunant současně napsal a vydal další knihu s názvem „**Mezinárodní bratrství a pomoc v době války**“.

2. Příprava mezinárodní konference

Původně se počítalo s tím, že pro podporu Dunantových myšlenek bude využit připravovaný mezinárodní kongres Dobročinných společností, který se měl sejít v září 1863 v Berlíně. V červenci téhož roku se však ukázalo, že tento kongres se nesejde a na zasedání Mezinárodního výboru dne 25. srpna 1863 bylo rozhodnuto svolat vlastní mezinárodní konferenci do Ženevy (návrh podal Moynier).

Pozvání na tuto mezinárodní konferenci bylo podepsáno všemi pěti členy Mezinárodního výboru a bylo datováno 1. září 1863. Pozvánka měla následující text:

„Ženevská Společnost pro veřejné blaho, připojujíc se k přání, vyslovenému p. H. Dunantem v knize „Vzpomínka na Solferino“, vytvořila ze sebe Komité, pověřený realizací tohoto podnětu. Komité se domnívá, že nejlepším prostředkem, aby idea pana Dunanta vešla z teorie do praxe, bude svolání schůze osobností z různých zemí, které mají zájem o dílo filantropické, aby pojednali o mezích, v nichž jsou ideje uskutečnitelné a uvažovaly o prováděcích opatřeních. Ženevský Komité, ujištěn, že jeho námět nalezne ohlas na různých stranách, rozhodl se svolati mezinárodní konferenci na den 26. října a doufá, že schůze se zúčastní. Jest velmi žádoucí, aby zejména vlády se rozhodly k svému zastoupení, neboť jejich přispění je k provedení díla nezbytné. Komité složil své náměty, které chce předložit konferenci, ve formě návrhu příslušné smlouvy, již

Vám zasílá. Prosíme Vás naléhavě, abyste nám co nejdříve sdělil, můžeme-li očekávat Vaši spolupráci...“.

3. Ustavující mezinárodní konference v Ženevě

Výše uváděné pozvání na mezinárodní konferenci do Ženevy nakonec přijalo 36 zástupců ze 16 tehdejších evropských států (z tohoto počtu bylo 14 oficiálních zástupců vlád těchto zemí, 6 delegátů různých organizací a 7 dalších zájemců - soukromých osob - z řad humanitárních a filantropicky orientovaných kruhů). Připomeňme si těchto 16 průkopnických států: Rakousko, Švýcarsko, Itálie, Španělsko, Velká Británie, Francie, Švédsko, Nizozemsko, Rusko, Prusko, Bádensko, Bavorsko, Hannoversko, Hessensko, Sasko a Württembersko (7 posledně jmenovaných tehdy samostatných zemí se posléze zařadilo do dnešního Německa).

Dějštěm historické události se ve dnech **26. - 29. října 1863** stal velký sál v ženevském paláci Atheneum. Konferenci zahájil tehdy již 76-letý generál **Henri Guillaume Dufour**, který krátce přivítal účastníky zasedání a poté předal předsednictví zasedání **Gustave Moynierovi**, který prý je „*nejvíce oprávněně podati zprávu o záměrech Komitétu*“. Moynier delegáty stručně informoval o dosud vykonané práci a zdůvodnil písemný návrh, který účastníci obdrželi spolu s pozvánkou na tuto konferenci. Po něm se ujal slova **Henri Dunant** jako sekretář Komitétu a přečetl listinu přítomných se všemi tituly i spoustu pozdravných dopisů (mj. belgického, dánského a portugalského krále, knížete brabantského, velkoknížete meklenbursko-schwerinského, prince piemontského, aj.). Poté byl po dobu čtyř dnů projednáván článek po článku písemný návrh a bylo o něm živě diskutováno.

Delegáti nakonec přijali **Rezoluci konference** (její doslovné znění naleznete v příloze č. 1 této knihy) vyzývající ke zřízení Výborů pro pomoc raněným již v mírové době a dohodli se na tom, že budou cvičit a připravovat dobrovolné zdravotníky a ošetrovatele. Vytýčili zásadu nedotknutelnosti a neutrality zdravotnických zařízení a personálu označených červeným křížem, který byl přijat jako univerzální znak nově založené organizace (dr. Appia navrhl pro označení dobrovolníků bílou pásku, na níž z podnětu generála Dufoura byl doplněn červený kříž). Byla tím vyjádřena i úcta zemi, která se stala kolébkou první dobrovolné zdravotnické organizace - Švýcarsku (znak červeného kříže v bílém poli je vlastně obrácenou švýcarskou vlajkou). Tento znak nemá žádný politický ani náboženský význam. Od počátku bylo také jako základní heslo nové organizace užíváno „**Milosrdenství mezi zbraněmi**“ („**Inter arma caritas**“).

Na této ustavující mezinárodní konferenci byl fakticky založen **Mezinárodní výbor Červeného kříže** (původně nazývaný až do roku **1876** „Mezinárodní výbor pro pomoc raněným vojákům“) a toto říjnové datum z roku 1863 je oficiálně uznáváno za počátek celosvětového hnutí Červeného kříže.

4. Osobnosti

Henri DUNANT (8. 5. 1828 - 30. 10. 1910)

Muž, který je celosvětově považován za zakladatele mezinárodní organizace Červeného kříže, se narodil ve švýcarské Ženevě v domě č. 12 v ulici Verdaine jako nejstarší syn aristokrata a velmi zámožného muže. Jeho matka pocházela z rodu Colladonů a byla sestrou slavného inženýra a vynálezce Daniela Colladona. Již od mládí jej zajímaly sociální problémy, i když mu rodiče předurčili dráhu obchodníka. S velkou pozorností sledoval již události spojené s Krymskou válkou v letech 1853 až 1856. Krvavá bitva u italského Solferina 25. června 1859 jej ve vzpomínkách pronásledovala ještě dlouhou dobu. Své dojmy z ní zpracoval v již zmíněné knížce „Vzpomínka na Solferino“, která vyvolala založení Mezinárodního výboru Červeného kříže. Až potud jsou osudy Henri Dunanta vcelku dostatečně známy. Méně již se ví, že založení mezinárodní organizace Červeného kříže nebylo jeho jedinou iniciativou.

V roce 1871 pomáhal raněným bojovníkům Pařížské komuny, což vyvolalo silnou nelibost u tehdejší francouzské vlády. Zavedl zde mj. nošení znaku pro identifikaci mrtvých. Pokusil se zřídit také Mezinárodní společnost pořádku a civilizace, která měla řešit otročké poměry černochů. V roce 1855 spoluzakládá v Paříži světový svaz Křesťanského sdružení mladých mužů (YMCA). Navrhuje zřízení stálého shromáždění národů (dnešní Organizace spojených národů), zřízení stálého mezinárodního soudu (dnes Mezinárodní soudní dvůr v Haagu), zabývá se otázkou reformy pracovních podmínek i otázkami zacházení s válečnými zajatci (v Londýně se marně snažil o svolání mezinárodní konference k tomuto problému) a vytvářením bezpečných území pro civilní obyvatelstvo ve válečných střetnutích. Z jeho iniciativy se uskutečnil mezinárodní kongres k otázkám úplného zrušení transportů černochů a obchodu s otroky, zahájený v Londýně 1. února 1875. Většina jeho výše uváděných myšlenek však dochází uskutečnění až po jeho smrti.

Angažovanost pro řešení celospolečenských problémů však s sebou přináší výrazné zhoršení osobních majtkových poměrů Dunanta. To jej posléze donutí v roce 1887 vrátit se do rodného Švýcarska, do

městečka Heidenu, kde žije z milosrdenství svých příbuzných a přátel. Světové hnutí Červeného kříže se dále úspěšně rozvíjí, jeho zakladatel však upadl v zapomenutí a hluboce zklamán žije v ústraní.

Oživení nastává v roce 1894, kdy si celý svět připomíná 30. výročí podepsání první Ženevské úmluvy. V útulku pro chudé v Heidenu objevuje Dunanta novinář **Georg Baumbarger**. Jeho články o smutném osudu a současných poměrech Henri Dunanta proběhnou evropským tiskem. Světová pozornost o zakladateli hnutí Červeného kříže je probuzena. K narozeninám mu blahopřeje papež i anglická královna Viktorie. Mezinárodní lékařský kongres, konaný v Moskvě v roce 1897, mu uděluje čestnou cenu. V roce 1901 se mu dostává nejvyššího ocenění - norský král mu předává vůbec první udělenou **Nobelovu cenu za mír** (dostává ji společně s francouzským pacifistou **Fredéricem Passym**).

Henri Dunant umírá v Heidenu v 82 letech, osobně roztrpčen a zklamán, jeho myšlenky však žijí dál. Výroční den jeho narození - **8. květen** - je od roku 1948 slaven jako **Světový den Červeného kříže**, jeho jménem je pojmenována medaile, která je nejvyšším vyznamenáním mezinárodního hnutí Červeného kříže. (Pro zájemce uvádíme, že Úřad ČČK vydal v roce 2004 monografii „Henri Dunant – zakladatel mezinárodního hnutí Červeného kříže“).

Henri Dunant umírá v Heidenu v 82 letech, osobně roztrpčen a zklamán, jeho myšlenky však žijí dál. Výroční den jeho narození - **8. květen** - je od roku 1948 slaven jako **Světový den Červeného kříže**, jeho jménem je pojmenována medaile, která je nejvyšším vyznamenáním mezinárodního hnutí Červeného kříže. (Pro zájemce uvádíme, že Úřad ČČK vydal v roce 2004 monografii „Henri Dunant – zakladatel mezinárodního hnutí Červeného kříže“).

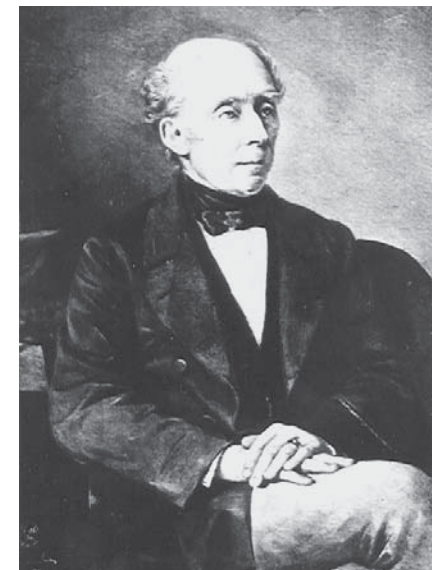
Henri Guillaume DUFOUR (1787 - 14. 7. 1875)

Jediný voják mezi zakladateli mezinárodní organizace Červeného kříže se narodil v Kostnici a své vzdělání získal především na polytechnice v Paříži. Jako civilní inženýr stavěl domy, mosty a silnice. Později se stal vojákem z povolání a sloužil ve vojsku francouzského císaře Napoleona (např. v roce 1813 byl zraněn v bitvě na ostrově Korfu) až do závěrečné bitvy u Waterloo. Po napoleonských válkách se vrátil zpět do vlasti, kde uplatňoval svého republikánského a liberálního ducha v různých institucích.

Byl mj. ředitelem vojenské školy v Thuonu, kde byl jeho žákem například i pozdější francouzský císař Napoleon III., který si po celý život zachoval na Dufoura vřelé vzpomínky. Dufour proslul topografickými pracemi a jeho jménem byl nazván nej-

Henri Dunant

Henri Guillaume Dufour

vyšší vrch Monte Rosy. Největší jeho zeměpisnou prací bylo vydání topografických map Švýcarska. V roce 1830 právě on navrhl společnou federální švýcarskou vlajku - bílý kříž na červeném poli.

Generál Dufour nebyl pacifistou v obvyčejném slova smyslu. Jako profesionální voják věděl, že nebude možné brzy odstranit války, ale viděl v nich jen prostředek k hájení práva. Již jsme dříve zmínili, že v roce 1847 byl jmenován velitelem švýcarské vládní armády ve válce proti vzbouřenému katolickému spolku Sonderbundu, kterou dokázal vítězně ukončit po pouhých 25 dnech prakticky bez zbytečného prolévání krve. O jeho humanitárně zaměřených nařízeních v této válce jsme podrobně hovořili v první kapitole této knihy. V občanském životě byl právě tak zásadní, spravedlivý a humánní, jako se projevil v životě vojenském.

Bylo proto naprosto přirozené, že se stal vzhledem ke svým pokrokovým názorům platným členem přípravného „výboru pěti“ a předsedal dvěma mezinárodními konferencím v Ženevě (ustavující konferenci Červeného kříže v roce 1863 a diplomatické konferenci v roce 1864, která přijala první Ženevskou úmluvu).

Gustave MOYNIER (1826 - 21. 12. 1910)

První předseda Mezinárodního výboru Červeného kříže v Ženevě se ujal řízení této organizace poté, kdy se Henri Dunant stáhl poněkud po pozadí. Narodil se v roce 1826, vystudoval práva v Ženevě a v Paříži. Byl úspěšným právníkem, rodinnou tradicí protestant, ale člověk vysoce vyvinutého sociálního citění. Celý život se angažoval v oblasti lidských a sociálních práv. Byl známý svou chladnou logikou a bystrým úsudkem. Uplatňoval se také publicisticky v oboru sociální ekonomie. Byl rovněž uznávaným předsedou řady charitativních organizací, mj. i ženevské Společnosti pro veřejné blaho. V roce 1873 Moynier pomáhal zakládat Institut mezinárodního práva v Ženevě, v roce 1879 se jednou z jeho priorit stala neutěšená situace v Africe.

Gustave Moynier

Řídil také ustavující mezinárodní konferenci Červeného kříže v Ženevě v roce 1863, když mu její řízení krátce po zahájení předal generál Dufour. Zatímco Henri Dunant byl jako vizionář autorem myšlenky na založení celosvětové humanitární

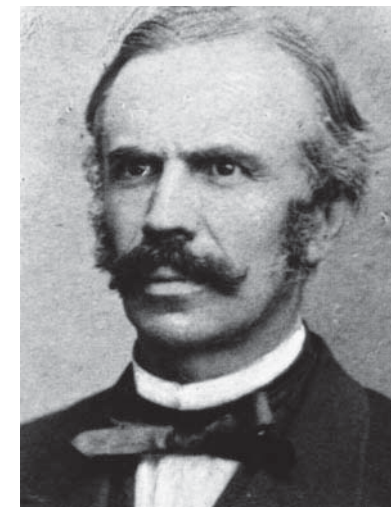
organizace Červeného kříže, teprve Gustave Moynier ji postavil na reálné základy. Zatímco Henri Dunant byl nadšeným a úspěšným agitátorem a propagátorem, Gustave Moynier byl schopným organizátorem. Oběho bylo při založení mezinárodní organizace Červeného kříže velmi zapotřebí. Právě Moynier navrhl svolání ustavující mezinárodní konference do Ženevy a byl to rovněž on, kdo vybudoval první kancelář nově založené mezinárodní organizace v tomto městě. Právem bývá nazýván „hlavním architektem Červeného kříže“.

Předsedal všem Mezinárodními konferencím Červeného kříže od roku 1864 až do roku 1910. Byl držitelem čestných doktorátů z několika univerzit a vyznamenání od vlád 24 států. V roce 1906 na Diplomatické konferenci v Ženevě, která prováděla revizi Ženevské úmluvy, mu vzdali hold přítomní zástupci vlád ze 36 států. Až do své smrti (zemřel ve věku 84 let) byl předsedou Mezinárodního výboru Červeného kříže (tuto funkci vykonával v letech 1864 - 1910). Dožil se úspěchu díla, které bylo v době jeho smrti uznáváno téměř celým světem.

Louis APPIA (13. 10. 1818 - 1. 3. 1898)

Jeden ze dvou lékařů z legendárního „výboru pěti“ se narodil v roce 1818 ve Frankfurtu nad Mohanem, kde byl jeho otec pastorem francouzské evangelické církve. Studoval medicínu na univerzitě v německém Heidelbergu, kde získal v roce 1843 svůj první doktorát (druhý získal ve svých 60 letech v Paříži). Od počátku své lékařské praxe se hlouběji zajímal o válečnou chirurgii a léčení raněných (např. v revolučním roce 1848 pečoval ve svém rodném městě o raněné v pouličních potyčkách).

Doktor Appia přišel do Ženevy v roce 1849. Zde se také seznámil s Henri Dunantem. Aktivně se zúčastnil jako lékař italské války, mj. zasahoval i na bitevním poli u Solferina (nejsou však doklady o tom, zda se zde setkali). Současně Appia psal knihu o ošetřování ran, způsobených zbraní, jejíž první část věnoval svému příteli a nadanému chirurgovi, dr. Theodoru Maunoirovi, rovněž jednomu z pozdějšího „výboru pěti“. Na italských bojištích byl Appia vybaven v jedné kapse první částí své knihy, ve druhé pak plánem vlastního nového zařízení pro transport raněných (později jej převáděl i účastníkům ustavující mezinárodní konference v Ženevě v říjnu 1863, kde právě on navrhl, aby všichni zdra-

Louis Appia

votní dobrovolníci v místech probíhajících bojů nosili bílou pásku. Generál Dufour později tento návrh doplnil o znak červeného kříže). Jednalo se o jedno z prvních uplatnění civilního lékaře přímo na bojišti, lékaře, který se na svůj úkol dlouho v míru připravoval a jemuž se podařilo zdokonalit i ambulanční materiál. Jak bylo již výše uvedeno, Appia byl spolu s Dunantem za své působení v bitvě u Solferina vyznamenán italským králem.

Jako uznávaný lékař byl Appia členem řady lékařských společností v Itálii, Francii, Belgii, Sasku a dalších zemích. Byl jmenován i prezidentem Lékařské společnosti v Ženevě, kde mj. v roce 1861 úspěšně zorganizoval hygienický kurz. Byl rovněž členem Moynierovy Společnosti pro veřejné blaho v Ženevě. V roce 1864 byl jedním z prvních dvou delegátů Mezinárodního výboru Červeného kříže v tzv. dánské válce (válčilo v ní Dánsko proti Prusku a Rakousku) - spolu s Holanďanem Van de Veldem. Jako první byl na bitevním poli označen na rameni bílou páskou s červeným křížem.

Doktor Louis Appia byl až do své smrti v roce 1898 po dobu dlouhých 35 let členem Mezinárodního výboru Červeného kříže.

Théodore MAUNOIR (1806 - 1869)

Druhý lékař mezi zakladateli mezinárodního hnutí Červeného kříže se narodil v Ženevě v roce 1806. Na školách v Anglii a Francii vystudoval medicínu. Stal se chirurgem a členem Zdravotní rady ženevské Společnosti pro veřejné blaho.

Théodore Maunoir

Známy francouzský diplomat **Charles Maurice Talleyrand** (1754 - 1838) objevil v mladém Maunirovi diplomatický talent, ale nepodařilo se mu jej přesvědčit, aby opustil medicínu a věnoval se diplomatické kariéře. Théodore Maunoir byl blízkým přítelem doktora Louse Appii a spolu s ním byl členem známého „výboru pěti“, který připravil ustavující konferenci v Ženevě v roce 1863, na níž byl založen Mezinárodní výbor Červeného kříže.

Ačkoliv na první pohled působil doktor Maunoir jako ten nejméně nápadný z pěti zakladatelů Červeného kříže, byl to právě on, kdo na ustavující mezinárodní konferenci svým rázným vystoupením proti názorům francouzských delegátů (ti byli proti zasahování soukromých dobrovolníků do

armády) pomohl zabránit hrozící roztržce. Prohlásil zde doslova: „... Jsou-li všichni občané povoláni k službě, jak neměli by jejich rodiče, přátelé, přímého zájmu na zdokonalení sanitní služby... Císař Napoleon III. snad mohl říci - Veni, vidi, vici (Přišel jsem, viděl jsem, zvítězil jsem) - ale pomoc pro nešťastné raněné nepřichází tak rychle jako vítězství...“.

Kniha o historii Mezinárodního výboru Červeného kříže z pera Pierra Boissiera „Od Solferina k Tsušimě“ líčí Maunoir jako „muže vynikajících kvalit. Výjimečně inteligentní, zároveň oplýval šarmem a jeho dopisy bývaly psány s velkým smyslem pro humor“.

Jeho jasný a precizní způsob myšlení byl při přípravách založení Mezinárodního výboru Červeného kříže neocenitelný. Do své smrti v roce 1869 (byl první, který z „otců zakladatelů“ zemřel) zůstal aktivním členem Mezinárodního výboru Červeného kříže.

∞ III

Přijetí první Ženevské úmluvy

1. Zakládání národních společností Červeného kříže

Již první bod Rezoluce ustavující Mezinárodní konference Červeného kříže z roku 1863 ukládal jednotlivým zemím zřizovat tzv. národní Komitáty, tehdy Pomocných Společností pro ošetřování raněných, v dnešní terminologii národních společností Červeného kříže. Tímto návrhem byla poprvé vytvořena spojka mezi civilními a vojenskými složkami a také stanovena zásada autonomie správy jednotlivých národních společností, které měly pracovat ve spolupráci s vládami svých zemí.

Na svém prvním zasedání po ustavující Mezinárodní konferenci (9. listopadu 1863) se ženevský Komitát rozhodl napsat i těm vládám, které se konference nezúčastnily. Stejně tak všem osobám, které byly na konferenci přítomny, byl zaslán cirkulář (oběžník), datovaný 15. listopadu 1863, který obsahoval rezoluce i přání, přijatá konferencí, spolu s dotazem, zda jsou připraveny iniciovat vytvoření národního Pomocného Komitátu a zda je může ženevský Komitát pověřit péčí o jeho organizaci.

V seznamu prvních států, kde byly založeny národní Pomocné Společnosti pro pomoc raněným bylo dnešní Německo (tehdy rozdrobené do řady samostatných království, vévodství a knížectví - první společnosti byly uznány ve Württembersku, velkovévodství Oldenburg a Prusku), Belgie, Španělsko, Francie, Itálie, Švédsko, Dánsko, Švýcarsko, Rusko, Rakousko, Portugalsko, Norsko. A již za nimi - na velmi čestném **13. místě** v pomyslném žebříčku je zaznamenán s datem **5. září 1868** také **„Vlastenecký pomocný spolek pro království české“** (působící v tehdejší územní uspořádání v rámci Rakousko-Uherska), předchůdce pozdějšího Československého a Českého červeného kříže. Celkem se během prvních deseti let od ustavující Mezinárodní konference podařilo založit 22 národních společností Červeného kříže.

2. První užití Ženevské pásky na bitevním poli

První Ženevská páska s červeným křížem je uložena v Muzeu Červeného kříže v Ženevě. Vůbec poprvé byla použita před více než 140 lety za tzv. dánské války (válčilo v ní Dánsko proti Prusku a Rakousku), která vypukla **1. února 1864**. Nosila se tehdy na rameni. Poprvé s ní byli označeni první delegáti Mezinárodního výboru Červeného kříže v této válce - ženevský lékař a člen známého přípravného „výboru pěti“ **Dr. Louis Appia** a nizozemský účastník ustavující Mezinárodní konference Červeného kříže **Van de Velde**.

První Ženevská páska

Oba první delegáti Červeného kříže na válečném poli byli v zemích svého určení přijati rozdílně. Van de Velde byl v Dánsku očekáván s nedůvěrou právě proto, že se v tisku objevila zpráva, že druhý delegát Červeného kříže byl vyslán k válčící protistraně. Z tehdejší nedostatečné informovanosti nechápali, že právě na neutralitě a rovném postoji bude založena budoucí autorita Mezinárodního výboru Červeného kříže. Naproti tomu přijetí dr. Appii v Berlíně bylo od počátku srdečné. Byl vybaven doporučujícím listem pruského ministra války Roona, představen veliteli pruské armády maršálu Wrangelovi a veliteli rakouské armády maršálu Gablenzovi. Dostal se až do prvních bitevních linií, kde hrdě na rameni nosil svou Ženevskou pásku s červeným křížem a důsledně všude hovořil o Červeném kříži a jeho úkolech.

3. Přijetí první Ženevské úmluvy

Čas ukázal, že rezoluce z ustavující Mezinárodní konference nestačí, že je potřeba širší a podrobnější mezistátní úmluvy, která by měla být přijata na nové diplomatické konferenci. Diskutovalo se o tom, vláda které země by ji měla svolat. I zde se hrál Henri Dunant významnou úlohu - přesvědčil francouzského ministra zahraničních věcí **Drouina de Lhuys** (ten posléze požádal o svolání konference prezidenta švýcarské konfederace **Dubse**), napsal například americkému prezidentovi **Abrahamu Lincolnovi**, apod.

Byl stanoven termín diplomatické konference a švýcarská vláda rozeslala **6. června 1864** vládám 20 vybraných států (kromě evropských zemí šlo pozvání i do USA, Brazílie a Mexika) oficiální pozvání na diplomatickou konferenci, na níž by byla projednávána znovu otázka neutrality zraněných a těch, kdo o ně pečují. Všechny přípravné práce této konference svěřila ženevskému Komitétu.

V archivech se vyskytují dva údaje o počtu zemí, které byly na této konferenci přítomny a podepsaly první Ženevskou úmluvu. Z pohledu tehdejšího územního uspořádání světa bylo přítomno 16 zemí: Francie, Velká Británie, USA, Španělsko, Portugalsko, Itálie, Belgie, Nizozemí, Dánsko, Švédsko, Norsko, Prusko, Bádensko,

Pomník prusko-dánské války

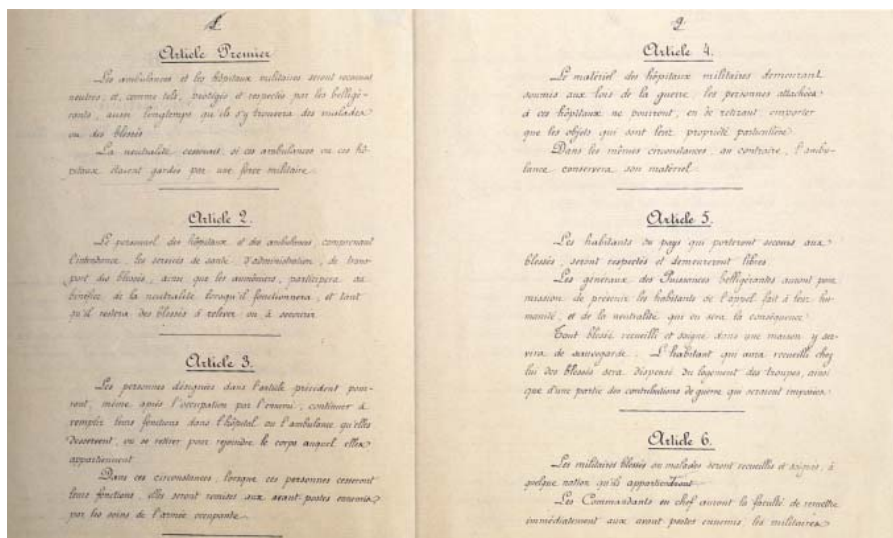
Hessensko, Virtembersko a Sasko. Z pohledu dnešního územního uspořádání světa můžeme posledních 5 vyjmenovaných zemí nahradit jedním státem - Německo - a dostaneme se k počtu 12 zemí.

Z pozvaných 20 států odmítly účast na konferenci vlády 4 zemí - Rakouska, Ruska, Bavorska a Vatikánu. Mezi účastníky konference poměrně překvapivě chybí pozornému čtenáři pořadající Švýcarsko. Ale švýcarská vláda zřejmě považovala za dostačující, že organizaci konference svěřila ženevskému Komitétu (dnešnímu Mezinárodnímu výboru Červeného kříže), složenému výhradně ze švýcarských občanů.

Konference byla zahájena **8. srpna 1864** na radnici v Ženevě v sále, který je dnes nazýván Alabama (podle toho, že v roce 1871 v něm zvláštní rozhodčí soud řešil spor mezi USA a Anglií, která byla potrestána za to, že ve válce Severu proti Jihu dovolila vyzbrojit ve prospěch jižních států kořistní křižník Alabama). Zasedání opět zahájil generál **Henri Guillaume Dufour**. Zasedání konference se konala ve dvou etapách - 9. - 12. srpna a 16. - 18. srpna 1864. Právě na tomto druhém sezení byl sestaven definitivní text první Ženevské úmluvy (používají

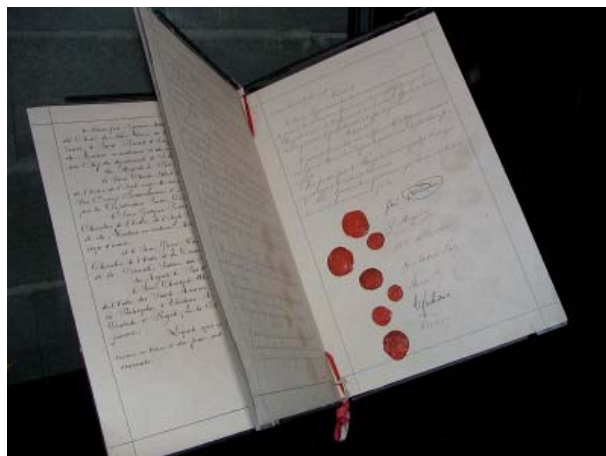

Účastníci Mezinárodní konference v Ženevě (1864)

Text 1. Ženevské úmluvy

se také termíny - dohody či konvence), která se stala základem soudobého mezinárodního humanitárního práva. Je třeba ještě připomenout, že současně s Diplomatickou konferencí se v jiných místnostech konala schůze přímých zástupců Pomocných Společností, svolaná ženevským Komitétem. Pozoruhodné rovněž bylo, že konference byla doprovázena řadou doprovodných akcí - Ženeva byla slavnostně osvětlena,

Originál 1. Ženevské úmluvy

konaly se recepce, projíždky po jezeře, slavnostní střelba, apod.

Historický okamžik nastal **22. srpna 1864** po poledni, kdy zplnomocněnci zastoupených států připojili své podpisy pod první „Ženevskou úmluvu o zlepšení osudu raněných v polních armádách“ (její doslovné znění naleznete v příloze č. 2 této knihy). Úmluvu ještě do konce roku 1864 ratifikovalo

10 států: Francie, Švýcarsko, Belgie, Nizozemí, Itálie, Španělsko, Švédsko, Norsko, Dánsko a velkovévodství Bádenské. Připomeňme, že v dalších letech uznaly první Ženevskou úmluvu další státy: 1865 - Prusko, Řecko, Velká Británie, Mecklenburg-Schwerin, Turecko, 1866 - Virtembersko, Hessensko, Bavorsko, Rakousko, Portugalsko, Sasko, 1867 - Rusko, 1868 - Vatikán, 1874 - Rumunsko, Persie, Salvador, 1875 - Černá Hora, 1876 - Srbsko, 1879 - Bolívie, Chile, Argentina, 1880 - Peru, 1882 - USA, 1884 - Bulharsko, 1886 - Japonsko, 1888 - Lucembursko, Kongo, 1894 - Venezuela, 1895 - Siam, 1896 - Jihoafrická republika, 1897 - stát Oranžský, 1898 - Honduras, Nikaragua, 1900 - Uruguay, 1903 - Korea, Guatemala, 1904 - Čína, 1905 - Mexiko, 1906 - Brazílie, Kolumbie, Německé císařství, 1907 - Paraguay, Haiti, Kuba, republika San Domingo, Panama, Ecuador. V pozdějších letech již přistupovaly státy k Ženevské úmluvě upravené v roce 1906. Dodejme, že Československo přistoupilo k Ženevské úmluvě krátce po svém vzniku v roce 1919.

∞ IV

Činnost Červeného kříže v 60. letech 19. století

1. Válka prusko-rakousko-italská

V roce **1866** zaujal Evropu zápas tří mocností - Pruska, Rakouska a Itálie. Bylo jasné, že Prusko pod vedením „železného kancléře“ Bismarcka usiluje o sjednocení Německa a to se neobejde bez územních nároků. Řada rozdrobených německých knížectví byla dosud pod silným vlivem Rakouska. Bismarck si v nastávajícím střetu s Rakouskem zajistil dvěma smlouvami nejprve neutralitu Francie a poté podporu Itálie.

Válka nebyla dlouhá. Prusko v ní v bitvě u Hradce Králové **3. července 1866** zcela jednoznačně zvítězilo. V Mikulově bylo uzavřeno příměří a v Praze 23. srpna 1866 pak mírová smlouva, na jejímž základě Prusko na úkor Rakouska získalo Hannover-sko, Hessensko, Nassavsko a Šlesvicko-Holštýnsko. Nás pochopitelně nejvíce zajímá, jak se v této krátké válce uplatnily zásady z první Ženevské úmluvy?

Přístup byl u obou válčících států rozdílný. V Prusku existovala Pomocná společnost již od **6. února 1864**, zatímco Rakousko založilo Pomocnou společnost teprve **18. června 1866** a přistoupilo k Ženevské úmluvě až po porážce u Hradce Králové - a to **21. července 1866**. Právě v bitvě u Hradce Králové byli v pruských nemocnicích s velkou péčí ošetřováni i rakouští ranění, které vlastní vojsko zanechalo na bojišti. Má se za zcela jasně prokázané, že v této bitvě díky pruské straně byl na našem území poprvé užit znak červeného kříže.

Pruská Pomocná společnost disponovala v této válce 120 místními Komitétu a 150 nově vytvořenými Komitétu dámskými. Z centrálního skladu v Berlíně byl v kritických dnech války vypravován každý den vlak o více než 20 vagoních s materiálem. Veřejná sbírka vynesla Komitétu více než 15 milionů franků. Komitét zřizoval na nádražích v Prusku i v Čechách občerstvovací stanice (např. jen stanice v Pardubicích pečovala během dvou měsíců denně o 600 - 800 lidí a umisťovala přes noc až 300 lidí). Po vypuknutí epidemie cholery u vojska zajistila Pomocná společnost léky a dezinfekční prostředky za více než 150.000 franků. V nemocnicích, lazaretech a ambulancích bylo k dispozici celkem 78.500 lůžek.

Rakouská Pomocná společnost obecně uvedla, že ve Vídni zřídila nemocnice a na bojiště posílala obvazový materiál i prádlo a zřizovala občerstvovací stanice. Následně měla podporovat válečné rekonvalescenty a dávat peníze některým invalidům a rodinám padlých vojáků.

V této válce se uplatnila také Pomocná společnost v Itálii, která spěšně vytvořila 14 Komitétů v čele s milánským a za zhruba 400.000 franků shromáždila materiál a zřídila 4 družiny dobrovolníků. Pozoruhodným momentem se však stala výzva Italské Pomocné společnosti k ostatním evropským Pomocným společnostem se žádostí o pomoc. Pozitivně odpověděly Pomocné společnosti z Francie a Švýcarska, které poslaly nějaké dary. Jde zde o první případ mezinárodní materiální humanitární pomoci v dějinách Červeného kříže.

2. Zakládání dalších národních společností Červeného kříže

Útok italských dobrovolnických oddílů (vedených známým Giuseppe Garibaldim) na území papežského státu v roce 1867 vyvolal zajímavý zákrok ženevského Komitétu. Protože papežský stát až dosud ignoroval Ženevskou úmluvu, obrátil se ženevský Komitét na švýcarskou vládu se žádostí, aby interpelovala papeže a požádala jej o změnu jeho dosavadního negativního stanoviska. To se stalo až o rok později a papežský stát přistoupil k Ženevské úmluvě až po ukončení bojů 9. května 1868.

Ještě o rok dříve (22. května 1867) přistoupilo k Ženevské úmluvě Rusko - její druhý největší původní odpůrce. Přidáme-li k tomu i Rakousko, dojdeme nutně k závěru, že teprve konkrétní zkušenosti z válek donutily tyto státy ke změně svého původně záporného stanoviska, ke zřizování Pomocných společností a k přihlášení se k první Ženevské úmluvě.

3. I. Mezinárodní konference Červeného kříže v Paříži v roce 1867

Nastal čas zavést pořádek do číslování Mezinárodních konferencí Červeného kříže. Všechny dostupné historické prameny uvádí Mezinárodní konferenci v Ženevě v roce 1863 jako ustavující. Za opravdu první z dosud uskutečněných 30 Mezinárodních konferencí Červeného kříže je tak skutečně považovaná až ta, která se sešla v roce 1867 v Paříži.

Rok a místo konání této konference bylo zvoleno proto, že se v roce 1867 v Paříži konala velká Světová výstava, na níž chtěl i Červený kříž prezentovat výsledky své dosavadní práce. Francouzský Komitét, (v němž se hodně angažoval Henri Dunant), se pořádáním této konference pokusil oslabit pozici ženevského Komitétu, kterému nezbylo pod tlakem okolností nic jiného, než aby veškeré přípravné a organizační práce postoupil Komitétu v Paříži.

Příprava materiálů pro konferenci byla svěřena třem sekcím. První z nich věnovala pozornost přípravě účasti Červeného kříže na Světové výstavě na Martově poli v Paříži, druhá sekce se věnovala Ženevské úmluvě a třetí pak administrativním záležitostem. Práci těchto tří sekcí koordinoval hrabě **Sérurier**. Francouzská Pomocná společnost poslala pozvání na konferenci mnoha osobnostem (civilním i vojenským

lékařům, členům dobročinných rytířských řádů a samozřejmě Pomocným společnostem). Odezva však nebyla příliš velká.

Ve dnech **26. - 31. srpna 1867** se v Paříži na **I. Mezinárodní konferenci Červeného kříže** sešlo pouze 58 osob, z čehož bylo 9 zástupců vlád, 16 zástupců centrálních Pomocných Komitétů, 4 delegáti místních Komitétů, 2 zástupci Mezinárodního Komitétu ze Ženevy (Moynier a Appia), 2 rytířské řády a jen 3 nebo 4 účastníci byli bez mandátu. Na konferenci se nedostavil oficiální zástupce francouzské vlády, nicméně shromáždění zvolilo za čestné prezidenty konference francouzské ministry války a námořnictví, což Moynier nazval s mírnou ironií „aktem dvornosti“.

Konference se v živé diskuzi zabývala návrhy na možné úpravy první Ženevské úmluvy, ale také tím, zda má ústředím mezinárodního hnutí nadále zůstat Komitét v Ženevě. Zprávu Mezinárodního komitétu na pařížské konferenci přednášel Dr. Moynier, který pochopitelně zdůraznil potřebu toho, aby centrum Pomocných společností zůstalo v neutrální zemi a nebylo odnímáno místo, kde Mezinárodní hnutí Červeného kříže vzniklo. Konečné rozhodnutí o tom bylo odloženo, což znamenalo, že nadále zůstal ústředím Komitét v Ženevě. Připomeňme, že na této Mezinárodní konferenci Červeného kříže ještě naposledy v diskuzi veřejně vystoupil Henri Dunant.

4. Diplomatická konference v Ženevě v roce 1868

Diplomatická konference se sešla v Ženevě ve dnech **5. - 20. října 1868** a svolala ji opět stejně jako v roce 1864 švýcarská vláda. Prvním překvapením bezesporu bylo, že pozvání na ni přijalo pouze 14 států, ačkoliv do této doby podepsalo první Ženevskou úmluvu již 22 zemí. Je však třeba dodat, že většina omlouvajících se vlád uvedla, že je ochotna se připojit k rozhodnutí, která budou na konferenci přijata. Zaznamenejme opět těchto 14 zúčastněných zemí: Severní Spolek německý, Rakousko, Badensko, Bavorsko, Belgie, Dánsko, Francie, Velká Británie, Itálie, Nizozemí, Švédsko-Norsko, Švýcarsko, Turecko a Württembersko.

První Mezinárodní konference Červeného kříže v Paříži v roce 1867 přijala řadu návrhů na úpravy první Ženevské úmluvy - ty však nebyly této Diplomatické konferenci vůbec předloženy. Ochota zástupců vlád ke změnám byla velmi malá.

Gustave Moynier tak po skončení Diplomatické konference musel oznámit centrálním Komitétům národních Společností, že „kongres považoval za svou povinnost zachovati konvenci z roku 1864 neporušenu a nezměnil nijak text dosavad platný“. Konference vyšla vstříc alespoň tím, že přijala 14 dodatkových článků (mj. rozšiřující zásady první Ženevské úmluvy také na námořní konflikty).

S tím však nastal prakticky neřešitelný problém. Když se Mezinárodní Komitét v Ženevě snažil, aby státy usnesení Diplomatické konference ratifikovaly, byla to marná snaha. Výhrady měly zejména francouzská, britská a ruská vláda, některé

vlády vůbec nereagovaly. O uznání Dodatkových článků se jednalo léta a nakonec zůstaly jen kusem popsaného papíru, když je neratifikovala ani jediná mocnost. Byla to velká sprcha pro nadšence, kteří žádali najednou příliš mnoho, aniž by brali zřetel na současnou mezinárodní situaci.

5. II. Mezinárodní konference Červeného kříže v Berlíně v roce 1869

Pruská vláda dala pro jednání konference k dispozici prostory Poslanecké sněmovny v Berlíně. Účastníků konference bylo mnohem více než v Paříži před dvěma lety (tehdy bylo z 58 přítomných 12 Francouzů a 46 cizinců). Berlínské konference se zúčastnilo 164 osob, z toho bylo 91 Prusů a 73 účastníků ze zahraničí. Celkem 32 delegátů zastupovalo 17 vlád.

Konference byla zahájena **22. dubna 1869**. Na jejím programu byla především debata o doplňcích první Ženevské úmluvy pro námořní války a diskuze o práci v míru. Bylo to poprvé, kdy se Červený kříž zabýval prací svých národních společností v mírové době. Názory byly různé, nicméně konference nakonec konstatovala, že „*Společnosti mohou se sdružovati v době mírové k humanitnímu dílu, odpovídajícímu jejich válečným povinnostem a pomáhati i v případech veřejných katastrof, které vyžadují službu rychlou a organisovanou*“. Pozornost Pomocných společností měla být v míru zaměřena také na ošetrovatelské služby.

Zpráva předsedy ženevského Mezinárodního Komitétu Gustave Moyniera o výsledcích dosažených od roku 1863 byla přijata hlučným potleskem, včetně jeho slov, že „*ženevský Komitét je historickým pojítkem všech centrálních Komitétů, ochraňujících svatou archu resolucí z roku 1863*“. Tím bylo postavení ženevského Mezinárodního Komitétu (pozdějšího Mezinárodního výboru Červeného kříže v Ženevě) definitivně potvrzeno. Důležité bylo také usnesení konference, že má být v intervalu jedenkrát za tři měsíce vydáván **Bulletin** (jeho první číslo vyšlo v říjnu 1869). K protokolu konference bylo připojeno 25 zpráv o činnosti národních Pomocných Společností a rytířských řádů.

Velmi důležitým rozhodnutím berlínské konference bylo usnesení o zřízení **Ústřední pátrací agentury Mezinárodního výboru Červeného kříže**. Je třeba také dodat, že delegáty konference přijala velmi srdečně a přátelsky pruská vláda. Královna v doprovodu své rodiny a vysokých státních hodnostářů se osobně zúčastnila jednání konference. Přítomní delegáti se dohodli, že příští konference se má uskutečnit o dva roky později, v roce 1871, ve Vídni. Netušili tehdy, že vývoj ve světě umožní, aby se příští Mezinárodní konference Červeného kříže sešla až po 15 letech - v roce 1884 v Ženevě - a že ve Vídni se delegáti Mezinárodní konference sejdou až po dlouhých 28 letech - v roce 1897.

6. Založení Ústřední pátrací agentury Mezinárodního výboru Červeného kříže

Ústřední pátrací agentura Mezinárodního výboru Červeného kříže byla zřízena v souladu s požadavky první Ženevské úmluvy rozhodnutím II. Mezinárodní konference Červeného kříže konané v Berlíně v roce **1869**. Poprvé začala fungovat o rok později (v roce 1870) pro válečné zajatce během prusko-francouzské války. Protože se v dalších kapitolách této knihy nebudeme Pátrací službě Červeného kříže věnovat samostatně, uvedeme základní informace o její činnosti zde.

Při vypuknutí první i druhé světové války (v letech 1914 a 1939) zřídil Mezinárodní výbor Červeného kříže (MV ČK) v Ženevě informační agenturu, jejímž úkolem bylo zprostředkovávat zprávy o válečných zajatcích. V průběhu první světové války její kartotéka zahrnula 5 milionů záznamů, v průběhu druhé světové války obdržela Ústřední zajatecká agentura MV ČK 59 milionů dopisů a telegramů a odeslala jich ještě větší počet.

Nyní se nazývá **Ústřední pátrací agentura Červeného kříže** a její práce spočívá v zaznamenávání dotazů a podávání získaných informací o válečných zajatcích, internovaných civilních osobách, propuštěných nebo repatriovaných osobách, zejména na základě jmenných seznamů, které jsou jí posílány. Pátrá po civilních osobách a vojácích nezvěstných v důsledku válečných konfliktů a informuje jejich rodiny. Pátrá i po pohřešovaných osobách v důsledku katastrof. Vystavuje potvrzení o zajetí a úmrtní listy. Je-li přerušeno normální spojení, posílá vzkazy a předává informace mezi civilními osobami rozdělenými těmito událostmi a mezi zajatci a jejich rodinami. Metodicky řídí síť pátracích služeb (při každé národní společnosti ČK a ČP). Jen za druhé světové války vedla ve své kartotéce záznamy o 25 milionech osob.

Mezinárodní výbor Červeného kříže spravuje od roku 1955 i Mezinárodní pátrací službu v Arolsensu, specializující se výhradně na události 2. světové války. Její archiv obsahuje přes 50 milionů dokumentů.

Dodejme, že také v ČR působí **Pátrací služba ČČK**, která má ve své evidenci od konce druhé světové války již více než 140.000 případů různých typů pátrací činnosti. Ročně řeší 3.000 - 4.000 případů.

∞ V

Činnost Červeného kříže v 70. letech 19. století

1. Francouzsko-německá válka

Vypukla v červenci roku 1870 a její první fáze byla velmi krátká. Již 2. září 1870 francouzský císař Napoleon III. po prohrané bitvě u Sedanu kapituloval a byl s celou svou armádou odveden do zajetí. Paříž byla zděšena, již o dva dny později bylo francouzské císařství prohlášeno za zrušené a byla vyhlášena republika. Císařovna Eugénie se synem utekla do Anglie. Republikánská vláda se rozhodla Paříž bránit, ale již v lednu 1871 musela kapitulovat. V témže měsíci v památné zrcadlové síni Ludvíka XVI. na zámku ve Versailles bylo proklamováno německé císařství.

V Paříži propukla vzpoura radikálních živlů a vlády nad městem se v období března - květen 1871 zmocnila Komuna. Její tříměsíční vláda byla v květnu 1871 zlikvidována vládním vojskem za pomoci německé armády.

Francouzsko-německá válka v letech 1870-1871 prokázala velký význam Pomocných Společností. V Berlíně existoval již od roku 1869 centrální Komitét pro celé Německo. Na počátku války bylo na jeho výzvu zřízeno přes 2.000 místních Komitétů, 52 skladů a byl získán materiál v celkové hodnotě více než 34 milionů franků. Pořádaly se vyučovací kurzy a do nemocnic v zázemí i na frontu byli posíláni ošetřovatelé a ošetřovatelky. Bylo vytvořena tzv. přemísťovací služba a poprvé v Evropě došlo k zařizování zvláštních vlaků pro transporty raněných - jakýchsi pojízdných nemocnic. Tyto vlaky mohly pojmout až 900 raněných a pohybovaly se značnou rychlostí. S přemísťovací službou souvisela i potřeba zesílení občerstvovacích služeb na nádražích.

Pomocné Společnosti zřizovaly také své vlastní lazarety - např. jen Bavorská Společnost zřídila 402 provizorních nemocnic a 56 rekonvalescentních stanic, v nichž ošetřila 27.834 osob. Celkem německé Pomocné Společnosti za francouzsko-německé války na pomoc raněným vydaly více než 70 milionů franků.

Francouzská Pomocná Společnost nebyla na válku zdaleka tak dobře připravena jako německá. Pařížský Komitét sice zřídil 17 polních ambulancí, jež následovaly armádu až k Sedanu a zorganizoval stálé ambulance na nádražích, které ošetřily asi 8.000 raněných, ale to bylo žalostně málo. Malou pomocí bylo i zřízení informační kanceláře, která zodpověděla na 40.000 dotazů rodin o jejich příslušnících.

Za vlády Komuny a v době obležení Paříže Komitét vedl 5 stálých ambulancí, ale dostávalo se mu malé podpory z francouzského venkova. Teprve v kritických chví-

lích války se tvořily nové sanitní oddíly a nové ambulance, na nádražích byly zřizovány lazarety pro vojáky, evakuované ze severní Francie. V pařížském centrálním Komitétu se velmi aktivně angažoval **Henri Dunant**, který svým osobním zásahem u velení německé armády dosáhl souhlasu s evakuací 10.000 raněných z obležené Paříže. Pomocná Společnost vytvořila tehdy také u vládního vojska, které táhlo na Paříž potlačit Komunu, 21 provizorních nemocnic. V zařízeních Společnosti bylo ošetřeno 25.000 osob a v ambulancích, na jejichž vydržování Společnost přispěla, pak dalších 85.000 osob. Centrální Komitét v Paříži kromě materiální pomoci vydal dalších 7 a třičtvrtě milionu franků na pomoc raněným.

V této souvislosti se také sluší vzpomenout pomoc v této válce neutrálních států. Ženevský Mezinárodní Komitét zřídil v červenci 1870 mezinárodní kancelář v Baalu, která fungovala až do uzavření míru v roce 1871. Tato kancelář přijímala finanční a materiální dary od neutrálních států a zřídila také dopisní zprostředkovatelskou službu. Tehdy poprvé byly vydávány listiny zajatců v různých táborech a bylo pátráno po nezvěstných vojácích (tak začala fungovat Pátrací služba Mezinárodního výboru Červeného kříže).

Naskytá se otázka, jak byla v této válce dodržována Ženevská úmluva? Proklamativně oběma válčícími státy ano, prakticky již méně. Ve francouzském vojsku nebyly její zásady vůbec oznámeny a sanitní služba nebyla označena znakem červeného kříže. Také centrální Komitét v Berlíně vydal teprve se zpožděním 80.000 letáků se zněním Ženevské úmluvy, které rozdával německým vojákům.

2. Odklady Mezinárodní konference Červeného kříže

Nejbližší Mezinárodní konference Červeného kříže (III. v pořadí) se měla konat v roce 1871 ve Vídni. Výrazné zhoršení mezinárodní situace vyvolané francouzsko-německou válkou a malým dodržováním Ženevské úmluvy v ní způsobilo její odložení. Ženevský Mezinárodní Komitét vyvíjel maximální snahu a snažil se vytvářet podmínky pro svolání konference. Navrhoval „*aby porady nebyly veřejné, obě válčící strany budou žádány o zastoupení pouze 5 delegáty a každý neutrální stát pouze jediným a nebude se mluvit o skutečných nebo předpokládaných porušeních Ženevské úmluvy*“. Ani tento návrh neuspěl a negativní odpovědi dotazovaných států přiměly Mezinárodní Komitét v Ženevě k odložení konference na rok 1872.

Kladné odpovědi oslovených zemí nedošly však ani v roce 1872. Začalo se uvažovat, že konference by se mohla sejít v roce 1873 u příležitosti uvažované světové výstavy ve Vídni. I tato možnost však padla, když se rakouská vláda postavila proti tomuto projektu a svolala na 6. - 9. října 1873 do Vídně mezinárodní sanitní konferenci, která měla charakter výlučně lékařský a na níž nebyly pozvány Pomocné Společnosti.

Další tři roky nedošlo k žádnému posunu v přípravě Mezinárodní konference Červeného kříže. Teprve v roce 1876 chtěla Belgická národní Společnost svolat všechny

Pomocné Společnosti do Bruselu, kde se konal velký hygienický kongres. Ale ani tato snaha nevyšla a pokračovalo tak období určité stagnace ve vzájemných stycích jednotlivých Pomocných Společností.

3. Balkánské války

Balkánské války, v nichž bojovaly slovanské národy proti Turkům, vypukly v roce **1875**. Zahájilo je povstání proti Turkům v Hercegovině v tomto roce. Povstalcům přišlo na pomoc Srbsko a Černá Hora a v červenci 1876 vypovědělo Turecku válku. O rok později se do války proti Turecku zapojilo také Rusko, přidalo se Bulharsko a Rumunsko, které v této souvislosti vyhlásilo svou nezávislost (v květnu 1877). Ruská vojska vítězila a postoupila až k Cařihradu. Mírová smlouva byla podepsána v červenci 1878. V balkánských válkách se uplatnilo všech pět Pomocných Společností válčících stran.

V Srbsku byla Pomocná Společnost ustavena 21. ledna 1876 a velmi brzy vyslala dobře vybavenou ambulanci na pomoc povstalcům v Bosně. Ve válce pak zásobila prádlem a obvazy 54 státních nemocnic mimo svou vlastní ambulanci v Bělehradě, a vojenské správě dala k dispozici 34 lékařů a mnoho ošetřovatelů a ošetřovatelek. Novinkou bylo, že měla tzv. putovní inspektory, kteří kontrolovali úroveň poskytované péče o raněné a nemocné.

V Černé Hoře neměla armáda vůbec vlastní sanitní službu a přenechala ji plně Červenému kříži. Již v roce 1875 se v Cetynji utvořil provizorní Komitét, který organizoval vlastní ambulance, pečoval o uprchlíky a přijímal materiální pomoci přicházející zejména z Ruska, ale také z Ameriky. Dne 15. ledna 1876 se v Černé Hoře ustavila národní Pomocná Společnost a v listopadu 1879 přistoupila Černá Hora oficiálně k Ženevské úmluvě.

V Rumunsku byla dána iniciativa k založení Pomocné Společnosti již v červnu 1876 a patronát nad ní převzala královna. Ve válce fungovalo 5 putovních ambulancí Červeného kříže, doprovázených 60 vozidly s 27 lékaři a 168 osobami pomocného personálu. Kromě toho dala Společnost k dispozici nemocnici s 540 lůžky. Pomoc byla poskytnuta celkem 4.676 raněným vojákům (včetně tureckých).

Ruská Pomocná Společnost byla založena 18. března 1867 a za první tři léta svého působení získala 9.000 členů, 149 místních, okresních a dámských Komitétů a majetek téměř milion franků. V balkánských válkách měla Společnost pomáhat při dopravě raněných a nemocných po železnici a ošetřovat raněné v zázemí. Zaručila umístění 16.000 raněných ve svých zařízeních a zřídila 200 nemocnic s 20.000 lůžky. V určitých fázích války bylo třeba umístit až 50.000 raněných. Provozovala také 23 vlaků, které převážely raněné vojáky přes rumunské území. Vlaky nestačily, proto bylo k přepravě raněných používáno i několika tisíc povozů a ke konci války i lodí na Dunaji (pendlovaly zde 4 lodě, z nichž každá mohla pojmout 650 osob). O rozsahu

pomoci Ruského červeného kříže svědčí také to, že v prosinci 1877 zaměstnával 220 lékařů a chirurgů, 500 civilních ošetřovatelek a 500 řádových sester.

V Turecku byly postupně vytvořeny dva provizorní Komitety Pomocné Společnosti (v r. 1868 a 1876), ale k jeho definitivnímu ustavení a schválení došlo až 14. dubna 1877 (pouhých 10 dnů před vyhlášením války s Ruskem). Armádní sanitní služba byla doplněna 13 ambulancemi Pomocné Společnosti, která rovněž zřídila sanitní vlak, jenž dovážel raněné do Cařihradu (dnešního Istanbulu). Když do Cařihradu přibýlo 150.000 uprchlíků, starala se Společnost rovněž o raněné a nemocné mezi nimi. Ve svých službách měla 60 lékařů, dodávala prádlo do státních nemocnic a celkem se ve válce starala o 39.000 lidí.

Ženevský Mezinárodní komitét po určitých problémech opět zřídil centrální informační úřad - tentokrát v Terstu, který také přijímal finanční i materiální pomoc od neutrálních států. Pokud jde o to, jak válčící státy dodržovaly Ženevskou úmluvu, turečtí vojáci ji prakticky neznali a proto ji ani nemohli dodržovat. Ruským vojákům byla rozdávána brožura s textem Ženevské úmluvy, kterou vydal Ruský ČK. Podobně byli informováni i důstojníci v Rumunsku a Srbsku.

4. Vyhlášení znaku červeného půlměsíce

Před tím než byl přijat znak červeného kříže měly všechny vojenské zdravotnické služby v Evropě své vlastní rozeznávací označení (např. Rakousko používalo bílou vlajku, Francie červenou, Španělsko žlutou). Toto označení samozřejmě nepožívalo žádné ochrany od nepřítele. Na ustavující Mezinárodní konferenci Červeného kříže v Ženevě v roce 1863 se proto rozhodovalo o novém univerzálním ochranném znaku. Jednou z uvažovaných možností byla např. bílá páska. Bílá barva však již byla používána na bitevním poli pro vyjednavče o příměří. Delegáti této konference nakonec zvolili znak červeného kříže v bílém poli (obrácenou podobu švýcarské vlajky) jako projev pocty Švýcarsku - kolébce Mezinárodního hnutí Červeného kříže.

V roce 1876, kdy Balkán opět zasáhla jedna z válek, prohlásilo Turecko oficiální nótou, že bude znak červeného kříže (ČK) u protivníka uznávat, ale z důvodů, že by označení tímto znakem uráželo cítění Turků samotných, budou užívat znak **červeného půlměsíce (ČP)**. Ruská vláda odpověděla nótou, v níž oznámila, že bude znak ČP respektovat stejně jako ČK. Příkladem Turecka následovala brzy řada arabských a dalších zemí vyznávajících islám. Mezinárodní výbor ČK rozeslal v lednu 1877 cirkulář, v němž uvádí, že dohody o užívání znaku ČP nejsou z důvodu účelu - naplnění zásady humanity - neslučitelné s mezinárodním právem a zdůraznil, že humanita je hodnotou vlastní všem lidem bez rozdílu náboženského vyznání. Prakticky tak vyzval k všeobecnému respektování znaku ČP.

Přesto však tato záležitost vyžadovala potřebné právní ukotvení, k čemuž došlo nakonec až v roce 1929 přijetím Ženevské úmluvy (spolu s červeným půlměsícem

byl tehdy přijat i znak „červeného lva a slunce“ zvolený Persií. Dodejme, že nástupce Persie - Írán - se tohoto znaku v roce 1980 vzdal a přijal znak červeného půlměsíce). Připomeňme v této souvislosti, že ze současných 186 národních společností Hnutí ČK a ČP sdružených v Mezinárodní federaci ČK a ČP jich 153 užívá znaku a názvu Červeného kříže, 32 pak znaku a názvu Červeného půlměsíce a 1 národní společnost - v Izraeli - pak znaku červené Davidovy hvězdy umístěného do středu v roce 2005 oficiálně přijatého třetího rozlišovacího znaku, tzv. **červeného krystalu**.

∞ VI

Činnost Červeného kříže v 80 letech 19. století

1. Práce Červeného kříže v mimoevropských zemích

Země ve Střední a Jižní Americe byly v 80. letech 19. století postiženy řadou domácích revolucí a vzájemných válek, což vedlo i k jejich postupnému vymaňování z vlivu evropských velmocí (např. Brazílie se stala samostatnou republikou v roce 1889).

Prvním americkým státem, který podepsal Ženevskou úmluvu, byl v roce 1874 San Salvador. Teprve po pěti letech se připojila Argentina a o rok později (v roce 1880) Bolívie, Chile a Peru. K zajímavostem tohoto období bezesporu patří, že např. v Argentině zakazoval vládní dekret z roku 1880 Červenému kříži péči o raněné revolucionáře, což bylo později změněno. V tehdejších válkách umožnila Ženevská úmluva alespoň námořní dopravu raněných do přístavů blokovanych nepřitelem, což dříve nebylo možné.

Velký význam pro práci Červených křížů na obou amerických kontinentech mělo teprve přihlášení se USA k Ženevské úmluvě, které bylo úředně oznámeno **1. března 1882**. Jen několik měsíců předtím byla státem uznána národní společnost Červeného kříže USA, do jejíhož čela byla postavena **Clara Bartonová** (blíže o ní pojednáme v jedné ze samostatných následujících kapitol). Americká společnost ČK začala brzy vykazovat velmi dobré výsledky nejen na válečném poli, ale i při epidemiích, povodních a dalších přírodních katastrofách v době míru.

V Africe nevznikaly při válečných konfliktech v tomto období samostatné Pomocné Společnosti, ale intenzivně zde pomáhaly národní společnosti Červeného kříže z evropských zemí (Anglie, Francie, Itálie). Např. Britský ČK pomáhal v roce 1879 při bojích proti Zulům, o dva roky později v jižní Africe ve válce transvaalské i v roce 1884 při povstání Mahdího v Sudánu. Při bojích v jižním Alžírú a Tunisu v roce 1881 významně pomáhal Francouzský ČK a stejně tak Italský ČK při bojích v Eritreji.

2. III. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě

Jak již jsme uvedli dříve, od konference v Berlíně v roce 1869, nastala ve svolávání Mezinárodních konferencí ČK dlouhá patnáctiletá přestávka. Až do roku 1883 byla stále naděje, že konference se uskuteční v původně plánované Vídni, ale když to nakonec Rakouská Pomocná Společnost pro „vnitřní nesnáze“ odmítla, rozhodl Mezi-

národní Komitét o jejím svolání do Ženevy. Využil přitom 20. výročí podepsání první Ženevské úmluvy a svolal Mezinárodní konferenci ČK na oslavu této události.

Konference se uskutečnila ve dnech **1. - 6. září 1884** v Ženevě a zúčastnilo se jí 87 delegátů. Zprávu ženevského Mezinárodního Komitétu přednášel **Gustav Ador**, který byl od roku 1871 sekretářem Komitétu a vedle Moyniera se stával duší všech jeho akcí. Důležitou změnou byla také oficiální změna názvu konference - zatímco konference v Paříži (1867) a v Berlíně (1869) měly ještě název konferencí Pomocných Společností, konference v Ženevě v roce 1884 konference Společností Červeného kříže. V 80. letech 19. století byla totiž přijata téměř u všech Pomocných Společností změna oficiálního názvu na Společnosti Červeného kříže. Dodejme v této souvislosti, že vůbec první Společností, která přijala tento název již v roce 1867, byla Společnost v Nizozemí.

Zvláštní pozornost při jejím jednání byla věnována historii národních společností ČK a práci, kterou vykonaly v uplynulých 15 letech. Konference se rovněž podrobně zabývala úkoly Červeného kříže v mírové době zejména při nejrůznějších epidemiích a přírodních katastrofách. Prosazovat toto zapojení bylo dosti obtížné, protože to znamenalo značný odklon od původního pojetí Červeného kříže, který vznikl proto, aby pomáhal raněným vojákům při válečných konfliktech. Zapojení Červeného kříže do této formy pomoci v době míru mj. velmi usilovně doporučovali delegáti Amerického ČK a Řeckého ČK.

Ke shodě nedošlo v otázce dalšího upřesnění postavení národních společností Červeného kříže vůči vojenským složkám jak v době míru, tak v době války. Rozporná stanoviska zástupců jednotlivých států způsobila, že tento problém byl odložen a v usnesení konference se objevilo pouze to, že národní společnost ČK má v každém státě tvořit „samostatnou právnickou osobu“ a jinak postupovat dle svého uznání.

3. IV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Karlsruhe

Tato konference se sešla v hlavním městě Bádenského velkovévodství Karlsruhe ve dnech **22. - 27. září 1887** v Palais des États. Zúčastnilo se jí 120 osob (ze dvou třetin cizinců), z čehož bylo 24 zástupců národních společností Červeného kříže a 21 zástupců vlád. Mezinárodní konferenci pozdravil svým projevem bádenský velkovévoda.

Konference vyřešila řadu důležitých organizačních otázek - především vymezila postavení ženevského Mezinárodního komitétu a určila podmínky pro přijímání nových národních společností Červeného kříže.

Tyto podmínky pro přijímání nových národních společností Červeného kříže byly stanoveny v tomto znění:

- „1. *býti ve státě, v němž je Ženevská úmluva v platnosti,*
2. *v tomto státě nesměl již před tím Mezinárodní Komitét uznati žádnou Společnost jinou,*
3. *musí býti uznána vládou své země za pomocníka zdravotní služby vojenské,*

4. *jmenovati se Společností Červeného kříže,*
5. *přijati za svůj znak Červený kříž v bílém poli,*
6. *míti v čele centrální komitét, který ji reprezentuje proti jiným Společnostem,*
7. *pojmouti do své povinnosti celý stát i jeho závislá území,*
8. *přijímati do Společnosti všechny občany bez rozdílu národnosti, pohlaví, náboženství nebo politického přesvědčení,*
9. *míti ve svém programu všechny složky vojenské služby sanitní,*
10. *slíbíti, že se bude připravovati v době míru k tomu, aby mohla býti užitečnou v době války,*
11. *přijmouti princip morální solidarity, která slučuje Společnosti všech národů,*
12. *slíbíti, že bude zachovávat styk s jinými národními Společnostmi a s Mezinárodním Komitétem“.*

Jak je zřejmé, přijata byla pravidla jasná a na svou dobu velmi moderní, která se do dnešní doby příliš nezměnila a neliší se mnoho od dnešních podmínek uznávání nových národních společností Hnutí ČK a ČP Mezinárodním výborem ČK.

Ruský delegát navrhol již od minulé Mezinárodní konference v Ženevě (1884) změnu složení Mezinárodního Komitétu tak, aby v něm byly zastoupeny všechny země. Po delší debatě byl jeho návrh zamítnut a konference se usnesla, že je ve „*všeobecném zájmu Červených křížů zachovati Mezinárodní Komitét v jeho posavadní organizaci*“. K tomuto rozhodnutí přispěla úvaha, že Komitét má zůstat naprosto neutrálním orgánem, na jehož složení nemají mít vliv ani národní společnosti Červeného kříže, ani vlády jednotlivých zemí a dále orgánem, který nemá přijímati od nikoho žádnou finanční podporu, aby si uchoval nestranné stanovisko a morální význam v řešení mezinárodních konfliktů. Jako hlavní úkol Mezinárodního Komitétu bylo stanoveno: ověřovat ustavení nových národních společností Červeného kříže, vydávat ústřední Bulletin, vytvářet v době války zprostředkující kancelář a vyměňovat zprávy vydávané národními společnostmi ČK. Komitétu bylo přiznáno také právo volit své další členy (v roce 1887 měl 8 členů).

4. Osobnosti

Clara BARTONOVÁ (25. 12. 1821 - 12. 4. 1912)

Zakladatelka Amerického červeného kříže se narodila na malé farmě u města Oxford ve státě Massachusetts. Již v době **občanské války Severu proti Jihu** navštívila bojiště a pomáhala raněným. Byla nazývána „americkou Florence Nightingalovou“. Byla to energická žena, která organizovala práci ve Washingtonu, dbala o zřízení ambulancí, sledovala armádu, pečovala o raněné a po boji zřídila zpravodajskou službu o mrtvých a nezvěstných.

Clara Bartonová

Poté odjela do Evropy, kde rozdávala humanitární pomoc obětem francouzsko-německé války v letech 1870-1871. Po návratu do USA spolu se skupinou přátel **založila 21. 5. 1881 Americký ČK** a stala se jeho **první předsedkyní**. Významně se zasloužila o to, že americký Senát v roce 1882 ratifikoval Ženevskou úmluvu.

Clara Bartonová také **organizovala dobrovolníky pro pomoc obětem katastrof**. Pod jejím vedením např. dobrovolníci ČK distribuovali potraviny a ošacení obětem velkých lesních požárů ve státě Michigan nebo obětem záplav ve státech Ohio, Mississippi a Pensylvánii.

Bylo její zásluhou, že dobrovolníci Amerického ČK pomáhali v roce 1892 např. obětem hladomoru v Rusku. Během španělsko-americké války navštívila tehdy již 76-letá Clara Bartonová Kubu a spolu se zdravotními sestrami poskytovala zdravotnickou pomoc, potraviny a zdravotní materiál. Velmi napomohla tomu, že v roce 1900 přijal americký Kongres zákon, podle něhož se stal Americký ČK dobrovolnou organizací odpovědnou za poskytování služeb členům amerických obranných sil a obětem katastrof doma i v zahraničí.

V roce 1904 odstoupila Clara Bartonová z funkce předsedkyně Amerického ČK. Zemřela ve městě Glwen Echo v Michiganu v roce 1912.

∞ VII Činnost Červeného kříže v 90. letech 19. století

1. V. Mezinárodní konference Červeného kříže v Římě

Po Francii, Německu a Švýcarsku (kde se až dosud konaly předchozí Mezinárodní konference Červeného kříže) požádal Mezinárodní výbor Červeného kříže o pořadatelsví tentokrát Itálii, neboť Rakousko se ještě stále k pořádání konference nehlásilo.

V. Mezinárodní konference Červeného kříže v Římě se konala ve dnech **21. - 27. dubna 1892**. Zúčastnilo se jí celkem 171 osob, z toho více než polovina cizinců. Národních společností bylo na této konferenci zastoupeno 26, zástupců vlád bylo 23, včetně delegátů vlád z Konga, Japonska, USA a Argentiny - poprvé tak byly na Mezinárodní konferenci ČK zastoupeny všechny světadíly. Vůbec poprvé se zúčastnilo také Turecko, které ignorovalo předchozí konference.

Slavnostní zahájení konference se uskutečnilo v Konservatorském paláci na římském Kapitolu na historickém místě 21. dubna 1892 v den, kdy bylo slaveno výročí založení Říma. Delegáti se sešli, jak bylo v úvodu řečeno, „*aby manifestovali pro stálý mír a soulad na zemi, pro bratrskou unii lidstva*“. Úvodní slovo pronesl hrabě **Somaglia**, který také tlumočil pozdravy italského krále a královny.

Konference se věnovala zejména problémům souvisejícím se zdokonalením sanitních zařízení, k čemuž přednesl zásadní referát **Dr. Ferriere**. Znovu se dlouze diskutovala stará bolest - rozšíření pomocné služby na námořní války. K této otázce předložil obsáhlý výklad delegátům konference **M. d'Espine**. Konference vydala vládám opatrně formulovanou výzvu, aby se dorozuměly i v tomto směru.

Důležité bylo rovněž jednání o ochraně znaku Červeného kříže. V roce 1888 se rozhodla uherská vláda na podnět centrálního Komitétu v Budapešti zakročovat trestně a zákonnou formou proti zneužívání jména i znaku Červeného kříže. Konference v Římě vyslovila přání, aby se na příští Mezinárodní konferenci ČK o tomto problému jednalo. Po dotazech u jednotlivých národních společností ČK měl návrhy připravit Mezinárodní výbor ČK (konečnou redakcí byl pověřen **A. Gautier**).

Zajímavé také bylo, že na této konferenci byla také nadhozena poprvé otázka, zda by se neměla do práce Červeného kříže zapojit také mládež, aby byl zajištěn budoucí rozvoj organizace. Pro nás je jistě pozoruhodné, že tato první oficiální iniciativa na zapojení mládeže do činnosti Červeného kříže se pojí s naším územím. Předložil ji

formou písemného návrhu Ženský spolek na Moravě. Tento návrh je možno považovat za zárodek pozdějšího hnutí Dorostu Červeného kříže. Římskou konferencí však bohužel tento návrh nebyl přijat - doba na jeho přijetí ještě nedozrála.

Konference vzala na vědomí zprávu Mezinárodního výboru ČK o tom, že „rodina Červeného kříže“ roste. Konstatovalo se v ní, že v posledních letech přistoupilo k Ženevské úmluvě Japonsko (1886), Kongo (1888) a jako poslední stát v Evropě i Lucembursko (1888).

2. VI. Mezinárodní konference Červeného kříže ve Vídni

V roce 1897 došlo konečně po 28 letech ke svolání **VI. Mezinárodní konference Červeného kříže** do Vídně. Mělo to po řadě let konečně znamenat jakési oficiální přiznání se Rakouska k mezinárodní myšlence Červených křížů (Rakousko po dlouhá desetiletí určitým způsobem s těmito myšlenkami jen koketovalo a v jednotlivých zemích habsburské monarchie působilo roztržštěně více než 10 Pomocných Společností (včetně „Vlasteneckého zemského Pomocného spolku pro Království české“ vyvíjejícího svou činnost od roku 1868), které spolu nijak nekomunikovaly a nespolupracovaly.

Konference se uskutečnila ve dnech **19. - 24. září 1897**. Zahájena byla v sále nové vídeňské univerzity za presidentství předsedy Rakouského ČK hraběte **Falkenhayma**. Uvítací slovo za císařský dům měl arcikníže **Ludvík Viktor**, který vyjádřil pozdravy císaře Františka Josefa I. a „*projev vysoké sympatie pro dílo humanitní, jehož eminentní důležitost pro stát a národy nikdo nepopírá*“.

Na konferenci bohužel nastaly problémy s hlasováním. Na všech dosavadních Mezinárodních konferencích ČK nebylo hlasovací právo nijak omezeno a hlasovat tak mohli i místní delegáti. Na vídeňské konferenci však bylo Rakousko-Uhersko zastoupeno 96 delegáty, Německo 24 a Itálie 5 - dohromady měly tak tyto tři státy na konferenci 125 hlasů proti 60 hlasům delegátů všech ostatních zúčastněných zemí. Delegát Ruska vzhledem k tomuto poměru proto prohlásil hned při zahájení konference, „*že z úcty ke své zemi je povinen k velkému svému politování zdržet se úplně hlasování*“. K němu se následně připojili i delegáti Srbska, Turecka, Rumunska, Bulharska, Velké Británie, Švédska, Norska a Portugalska. Takto byl dán pro budoucí konference podnět k tomu, aby byl vypracován jednací řád, který by zamezil dosavadní sousedské benevolenci v přiznávání hlasovacího práva.

Vídeňská konference se podrobně zabývala zejména **mírovou prací Červených křížů**, která měla být přípravou pro jejich zapojení v době války. Opět se neúspěšně pouze diskutovalo o problému rozšíření Ženevské úmluvy na námořní války (pouze se jen opět zopakovala výzva vládám, aby se tím zabývaly). K záležitosti ochrany znaku Červeného kříže byly vyzvány vlády jednotlivých zemí, aby ve svých zákonech stanovily přesné paragrafy pro trestní stíhání každého zneužití znaku Červeného kříže.

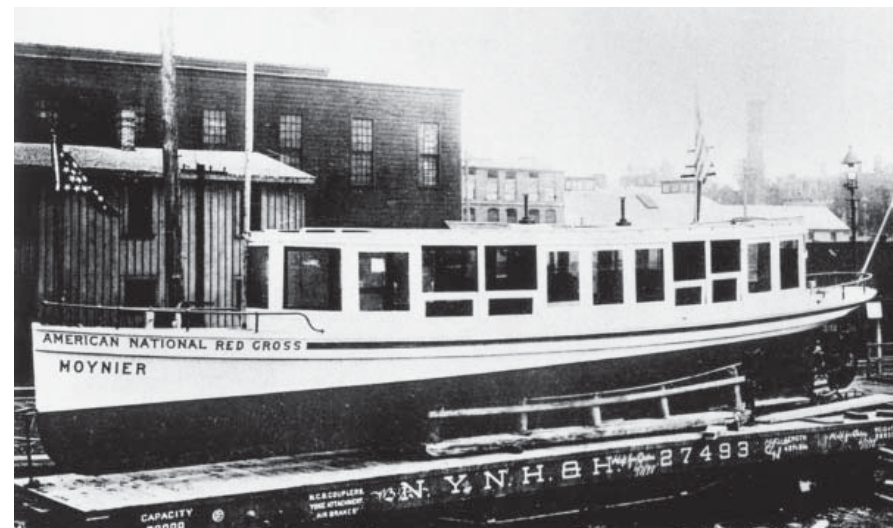
Pro Čechy měla konference zvláštní význam v tom, že dne 24. září 1897 na závěr konference se konalo ve dvorní opeře slavnostní představení opery Bedřicha Smetany „Prodaná nevěsta“, aby cizincům bylo předvedeno „*svěrázně umění domácí*“.

3. Španělsko-americká válka v roce 1898

Tato válka propukla v roce 1898, Španělsko ji prohrálo a ztratilo v ní Filipiny, Portoriko, Kubu a Guam. V jejím průběhu čekaly velké úkoly na národní společnosti Červeného kříže obou válčících zemí.

Již na začátku vzpoury proti Španělům na Kubě se dohodla vláda USA s Americkým ČK na organizaci pomocné služby. Miss **Clara Bartonová** s ošetrovatelkami a pomocným personálem odejela na Kubu zvláštní lodí, která vezla potraviny, ošacení a léky. Americký ČK zde pečoval nejen o raněné vojáky americké, ale také španělské a stravoval a ošetřoval i trpící místní obyvatelstvo. V USA bylo zřízeno 92 Pomocných Společností (velké pomocné akce byly organizovány zejména v Kalifornii a Oregonu). Pro transport raněných z Kubyl dal Americký ČK k dispozici své 3 vlastní lodi. Americký ČK působil také na Filipinách a Portoriku. Po skončení války se věnoval také péči o sirotky.

Nemalé úkoly stály také před Španělským ČK. Největší pak tehdy, když se z Kubyl, Portorika a Filipín vracely desetitisíce repatriantů a bylo třeba jim poskytnout přístřeší a postarat se o nemocné. Pomoc v této válce poskytovaly opět národní společnosti ČK neutrálních států, zejména Francie, Portugalsko, Rakousko a Německo.

První loď Amerického ČK „Moynier“ ve španělsko-americké válce (1898)

4. Diplomatická konference v Haagu v roce 1899

O potřebě doplnění a rozšíření první Ženevské úmluvy z roku 1864 se mluvilo po dlouhá desetiletí, nebyla k tomu však vůle vlád jednotlivých zemí.

Mezinárodní výbor ČK v Ženevě vyvíjel v tomto směru nemalé úsilí zejména pokud jde o její rozšíření na války námořní. Ledy se pohnuly teprve tehdy, když Mezinárodní výbor ČK v souvislosti s Mezinárodní konferencí ČK v Římě v roce 1892 vyzval italskou vládu, aby se v tomto směru ujala iniciativy. Ta vyslovila s požadavkem souhlas a požádala švýcarskou vládu o svolání konference. Mezinárodní výbor ČK připravil písemný materiál zpracovaný **Gustave Moynierem** jako podklad k jednání o revizi první Ženevské úmluvy. Z podnětu Ruska byla v roce **1899** svolána do nizozemského Haagu velká mírová konference k upravení válečného práva vůbec.

Haagská konference diplomatů se sešla v červenci 1899. Pokud šlo o úpravy Ženevské úmluvy, zaujala konference podobný názor jako účastníci předchozí podobné konference v Bruselu v roce 1876. Účastníci haagské konference se dohodli, aby otázky týkající se péče o raněné v pozemních válkách byly přenechány zvláštní konferenci, která by vzala za podklad dosavadní Ženevskou úmluvu (došlo k ní až v roce 1906). Pokud jde o pravidla námořních válek, rozhodla se je konference řešit okamžitě.

Došlo tak k přijetí **III. Haagské úmluvy** (na konferenci bylo přijato celkem 6 smluv, týkajících se mezinárodního humanitárního práva i smírného urovnávání mezinárodních sporů), kterou byly konečně uzákoněny povinnosti válečnicků k raněným a nemocným v námořních bitvách. Přijetím této úmluvy spadly definitivně pod stůl návrhy v této oblasti z roku 1868. Přesný název Haagské úmluvy zní - „**Haagská dohoda z 29. července 1899 o přizpůsobení zásad Ženevské úmluvy z r. 1864 pro válku námořní**“. K této úmluvě do r. 1907, kdy byla přijata nová Haagská úmluva, přistoupilo celkem 48 států.

5. Osobnosti

Fjodor Fjodorovič MARTENS (1845 - 1909)

Známý ruský humanista, právník, diplomat a spolupracovník Ruského červeného kříže Fjodor Fjodorovič Martens se narodil ve městě Pärnu estonským rodičům. Vyrůstal ve skromných poměrech (jeho otec byl krejčí). Studium práv zahájil na univerzitě v Sankt Petěrburgu a pokračoval v něm na univerzitách ve Vídni, Heidelbergu a Lipsku. Od roku 1868 pracoval na ruském Ministerstvu zahraničních věcí, o čtyři roky později již působil jako profesor na lyceu v Carském Selu. Od roku 1874 byl zaměstnán jako asistent ruského kancléře Alexandra Michajloviče Gorčakova.

Martens byl tou osobností, která pohnula ruského cara Mikuláše II., ke svolání významných jednání v letech 1868 (Petrohrad), 1874 (Brusel), 1899 (I. Mírová

konference, Haag) a 1907 (II. mírové konference, Haag). Na všech těchto konferencích to byl právě Martens, který připravoval jejich program i předlohy mezinárodních smluv. Ne všechny byly úspěšné, ale každá se do dějin mezinárodního práva nesmazatelně zapsala. Poučen právě ne vždy plnou akceptací svých návrhů, podnikl před II. Haagskou konferencí rozsáhlou cestu po Evropě, aby velmoci přesvědčil pro své návrhy (stejně jako Henri Dunant po vydání své knihy „Vzpomínka na Solferino“). Setkal se např. s hlavami států Rakousko-Uherska, Francie, Anglie, Itálie, Německa a Nizozemí a významnými státními činiteli těchto zemí.

Fyodor Fyodorovich Martens

V roce 1899 Haagská konference na Martensův popud stanovila zásadu pro případy, které nejsou pokryty smluvním humanitárním právem: „... *civilisté a kombatanti zůstávají pod ochranou a vládou zásad mezinárodního práva odvozených od zavedených zvyklostí, zásad lidskosti a požadavků veřejného svědomí...*“. Toto pravidlo, známé v mezinárodním humanitárním právu jako tzv. **Martensova klauzule**, bylo již považováno za součást obyčejového práva, když bylo včleněno do obou Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám z roku 1977.

Martensovy zásluhy byly oceněny mj. tím, že získal čestné doktoráty na prestižních univerzitách v Oxfordu, Cambridgi a Yale. Jeho souborné dílo vyšlo paralelně v ruštině a ve francouzštině v 15 svazcích v letech 1874 - 1909. Od roku 1884 až do své smrti zastupoval Rusko na všech Mezinárodních konferencích Červeného kříže. Zemřel v Sankt Petěrburgu v roce 1909.

∞ VIII

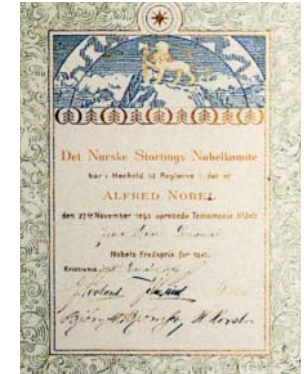
Činnost Červeného kříže na počátku 20. století

1. Udělení první Nobelovy ceny za mír Henri Dunantovi

Nobelova cena za mír byla v roce **1901** stejně jako ceny ve čtyřech ostatních oborech udělována poprvé. Bylo pro zakladatele mezinárodního hnutí Červeného kříže **Henri Dunanta** velkým zadostiučiněním po dlouhých letech samoty a opuštěnosti, že ji dostal právě on - spolu s francouzským politikem, ekonomem a pacifistou **Fredéricem Passym** (1822 - 1912), zakladatelem Mezinárodní ligy míru.

Nebyl by to ani Henri Dunant, aby se prosazení návrhu na toto jeho ocenění obešlo bez problémů a potíží. Při rozhodování o udělení této ceny v norském parlamentu vznesl protest norský spisovatel **Björnsterne Björnson** (1832 - 1910), který sám obdržel v roce 1903 Nobelovu cenu za literaturu. Ten se opřel plnou vahou své osobnosti proti rozhodnutí, jež dávalo Dunantovi celou Nobelovu cenu za mír, neboť prý Dunant nic ve prospěch míru neudělal. Ale naštěstí přátelé Dunanta, jako např. **Hans Daae** z ministerstva války v Christianii (dnešní Oslo) a další jeho obdivovatelé prosadili, aby dostal alespoň polovinu vůbec první udělované Nobelovy ceny za mír.

Finanční částka spojená s Nobelovou cenou představovala tehdy 180.000 švýcarských franků. Pro Henri Dunanta je typické, že si nechtěl nechat pro sebe sám ani haléř a celá tato finanční částka tak byla na jeho přání rozdělena švýcarským a norským dobročinným institucím.

První Nobelova cena za mír pro Henri Dunanta (1901) – diplom

2. VII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Petrohradě

Tato konference se konala ve dnech **29. května - 4. června 1902** v Petrohradě ve velmi slavnostním rámci, který měl dokumentovat moc ruské říše. Účastníkům konference přijíždějícím ze zahraničí se vycházelo všestranně vstřícně, byli vítáni již na hranicích, hoštění po celou dobu zasedání konference a byl jim mj. dán k dispozici zvláštní vlak k návštěvě Moskvy. Delegáti byli přijati carem Mikulášem II. i carevnou

Alexandrou Fjodorovnou, která poskytla dar 100.000 rublů k založení fondu, z jehož úroků se měly odměňovat nejlepší projekty, ulehčující sbírání raněných na válečném poli. (Byl to již druhý fond, který byl dán k dispozici hnutí Červeného kříže - v roce 1890 byl již založen fond císařovny Augusty, který měl dosáhnout výše 100.000 franků a jehož úroky měly být poskytovány národním společenstvem Červeného kříže na jejich speciální úkoly).

Předsedou zasedání této VII. Mezinárodní konference Červeného kříže byl zvolen opět jeden z „otců zakladatelů“ - **Gustave Moynier** a prezident Ruského červeného kříže, admirál **Kroemer**. Konference přijala nejdříve doplňky k usnesením Mezinárodní konference ČK z Vídně v roce 1897 a schválila jednací řád Mezinárodních konferencí ČK, který přisuzoval každému Červenému kříži i vládě při rozhodování pouze po jednom hlasu.

V diskusi velmi aktivně vystupoval zejména ruský delegát **Fjodor Martens**, autor dřívějších neúspěšných návrhů na zmezinárodnění ústředí Červeného kříže a také slavný francouzský znalec mezinárodního práva **Renault**, hlavní tvůrce pozdější Ženevské úmluvy z roku 1906. Diskutovalo se zejména o praktickém uplatňování Haagských úmluv z roku 1899, hovořilo se rovněž o otázce válečných zajatců a také o vytvoření mezinárodní kanceláře pro pomoc neutrálních států v době války.

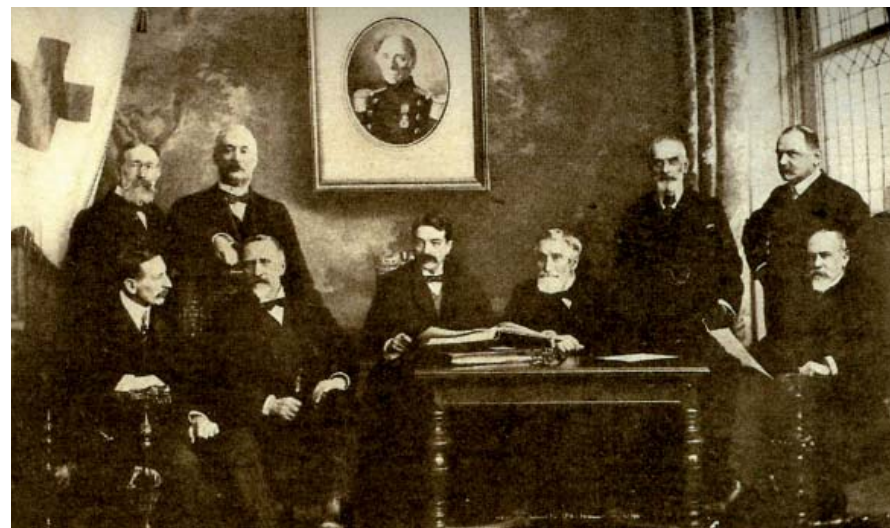
Nemalý důraz se rovněž kladl na propagaci myšlenek Červeného kříže, na rozšíření znalosti úmluv mezi vojskem a na mírovou práci národních společností Červeného kříže. V této souvislosti Rusko poukázalo na zažehnání nedávných epidemií v Simbirsku a v Samaře, kde vedle ambulančních služby úspěšně fungovala i řada stravovacích stanic Červeného kříže. Zvláštní pozornost na konferenci vzbudila i otázka výchovy dobrovolných ošetřovatelek (na základě francouzských zkušeností); byla zde zdůrazněna také důležitost kurzů první pomoci tonoucím (referoval o ní zástupce Uruguaye).

3. Diplomatická konference v Ženevě v roce 1906

Svolala ji švýcarské spolková rada za účelem revize Ženevské úmluvy zaměřené na péči o raněné v pozemní válce. Měla se sejít již v roce 1904, ale byla odložena v souvislosti s propuknutím rusko-japonské války.

Konference se konala ve dnech **11. června - 6. července 1906** v Ženevě a sešlo se na ní 73 delegátů, kteří zastupovali 36 států. Byli přítomni i zástupci zámořských zemí (USA, Brazílie, Mexiko, Argentina, Čína, Japonsko, Siam, Persie, Kongo, aj.). Z významnějších států tehdejší doby chybělo jen Turecko.

Zasedání bylo slavnostně zahájeno prezidentem švýcarské federace **M. Louisem Ferrerem**, který ve svém vystoupení připomněl konferenci v Ženevě před 42 lety (v roce 1864), na níž byla přijata první Ženevská úmluva. Upozornil účastníky konference na to, že je v jejich moci vytvořit dílo, které „by mohlo dělat čest 20. stole-

Členové MV ČK z roku 1906

ti a založití svazek solidarity mezi lidmi na zemi“. Také francouzský vyslanec, který děkoval jménem všech delegátů švýcarské vládě i zemi za pohostinnost zdůrazňoval význam jednání a prohlásil Ženevskou úmluvu za dílo, „*kteřé zajišťuje švýcarskému národu a Ženevě krásný list v análech civilizace a mezinárodního práva“.*

Předsedou konference byl **M. Odier**, švýcarský vyslanec v Petrohradě a delegát švýcarské vlády na tomto zasedání. Ve svém projevu připomněl, že v době konání této diplomatické konference připojilo již své podpisy k památnému prvnímu ženevskému protokolu 56 států (po územních změnách, zániku a spojování států jich zůstalo celkem 40). Řekl doslova, že „*jako každý lidský zákon, byla úmluva také nedokonalá, ale možno ji zdokonaliti, a učiněné zkušenosti dovolují, aby nutná zlepšení byla provedena pevnou rukou“.* Konferenci pozdravil také její čestný předseda **Gustave Moynier**.

V průběhu konference 6 plenárních zasedání a 25 zasedání v jednotlivých komisích, jejichž výsledkem byla **Ženevská úmluva ze 6. července 1906 o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli**, podepsaná tentýž den všemi zmocněnci zúčastněných států a v dalších letech ratifikovaná. Do roku 1914 k ní přistoupilo 36 států, přičemž Turecko a Egypt si vyhradily při svém podpisu používání znaku Červeného půlměsíce. Dodejme, že Československo připojilo svůj podpis k této úmluvě 17. listopadu 1919.

První paragrafy tohoto obsáhlého dokumentu pojednávají o **ochraně** raněných a nemocných, další o **ochraně** sanitních formací a ústavů, o **ochraně** sanitního perso-

nálu a materiálu, o transportech raněných a o ochranném znamení Červeného kříže. Smlouva požaduje od smluvních států vydání zákona o trestech za zneužití znaku Červeného kříže a stanoví také pravidla o ratifikaci smlouvy a přístupu i odstoupení od smlouvy.

4. VIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Londýně

Tato konference znamenala průlom v dosavadním stanovisku anglické vlády, která až dosud prakticky přehlížela dobrovolnou sanitní službu. Teprve před dvěma lety, v roce 1905, byl vytvořen Britský červený kříž jako jednotná organizace, zastupující dosavadní tři organizace s podobným programem (Řád svatého Jana, Pomocnou Společnost a Evidenci vojenských ošetřovatelek).

VIII. Mezinárodní konference Červeného kříže se konala v Londýně ve dnech **10. - 15. června 1907** za účasti 21 delegátů národních společností ČK a 16 zástupců vlád. Na konferenci se poprvé dostavil také společný zástupce francouzských organizací pro pomoc raněným (také ve Francii dosud existovaly tři - Pomocná Společnost, Asociace dam a Unie žen). President Francouzského ČK, markýz **de Vogüe**, byl zvolen místopředsedou konference, jejíž čestné předsednictví bylo vyhrazeno lordu **Robertovi**, polnímu maršálovi anglické armády. Konference byla pozdravena dopisem anglického krále Edvarda VII.

Konference reagovala na zkušenosti z rusko-japonské války z roku 1904, kde se velmi významně uplatnily ženy v dobrovolné ošetrovatelské službě (účastníci konference jim také adresovali velké poděkování). Delegáti národních společností ČK viděli nový úkol Červeného kříže ve zprostředkování styků s válečnými zajatci a v usnadňování jejich zpětné dopravy. Války z poslední doby ukázaly také nové způsoby boje a s tím spojená nová nebezpečí, na něž je nutné se připravit potřebným materiálem. S velkým zájmem se na konferenci setkala informace o akci Německého ČK proti tuberkulóze. Národním společností ČK bylo doporučeno, aby se této problematice ve své další práci věnovaly a posilovaly představu obyvatelstva o Červeném kříži jako „*strážci všech trpících*“.

5. Přizpůsobení zásad Ženevské úmluvy z roku 1906 pro válku námořní

Při Diplomatické konferenci v Ženevě v roce 1906, která přijala novou Ženevskou úmluvu zabývající se pozemními válkami, bylo zjištěno, že bude třeba podle platných zásad znovu upravit úmluvu přijatou v Haagu roku 1899, která předchází Ženevskou úmluvu rozšiřovala i na válku námořní.

K její revizi došlo v roce 1907 opět v nizozemském Haagu. Dne **18. října 1907** zde bylo na závěr II. Haagské mírové konference slavnostně podepsáno celkem 14 no-

vých mezinárodních smluv, mezi nimi - jako X. - **Haagská úmluva o přizpůsobení zásad Ženevské úmluvy z roku 1906 pro válku námořní**, k níž přistoupily téměř všechny státy, které podepsaly první úmluvu z roku 1899. Tuto námořní úmluvu Československo nepodepsalo.

Další přijaté úmluvy navazovaly na úmluvy přijaté roku 1899 na I. Haagské mírové konferenci a ve většině případů je revidovaly. **Řád války pozemní**, který je přílohou IV. Haagské úmluvy, mj. chránil válečné zajatce a představoval právní základ pro práci Mezinárodní kanceláře pro pomoc a zpravodajství ve prospěch zajatců, otevřené MV ČK za první světové války. Nově se např. týkaly osudu zajatců a raněných na neutrální půdě. Československo nepřistoupilo k žádné z Haagských úmluv (s výjimkou I. Haagské úmluvy o pokojném vyřizování mezinárodních sporů, kterou ratifikovalo 12. června 1922).

6. IX. Mezinárodní konference Červeného kříže ve Washingtonu

V roce 1912 se Mezinárodní konference Červeného kříže poprvé uskutečnila mimo evropský kontinent. Hostilo ji ve dnech **7. - 17. května 1912** hlavní město Spojených států amerických - Washington.

Konference se zúčastnili delegáti 25 národních společností Červeného kříže, 25 vlád, řádu johanitů, maltézských rytířů a teutonského řádu. Poprvé se Mezinárodní konference ČK zúčastnili zástupci Číny a Siamu a také zástupci řady jihoamerických republik. Na první pohled byla viditelná výrazná účast žen ve srovnání s předchozími setkáními. Program konference připravil Americký červený kříž. Čestným předsedou konference byl jednohlasně zvolen americký prezident **William Howard Taft**, který byl zároveň prezidentem Amerického červeného kříže. Vlastní jednání konference řídil bývalý vyslanec **M. H. Whit** a **Gustav Ador**, který po smrti Gustave Moyniera v roce 1910 převzal úplně řízení Mezinárodního výboru ČK.

Konference si připomínala, že uplynulo právě 50 let, kdy se v Ženevě sešel první „výbor pěti“, který položil základy Mezinárodního hnutí Červeného kříže a také vzdal hold zakladatelce Amerického ČK **Clare Bartonové**, která právě v tomto roce zemřela. Na konferenci bylo oznámeno založení **Fondu japonské císařovny Shoken**, která věnovala částku 100.000 jenů (půl milionu franků) pro povzbuzení

Japonská císařovna Shoken

Medaile Florence Nightingalové

„mírové práce Červeného kříže“. Tato konference také schválila návrh na udělování vyznamenání Mezinárodního výboru ČK - **Medaile Florence Nightingalové** - pro ošetřovatelky nebo ošetřovatele (do současné doby ji obdrželo celkem 33 sester z bývalého Československa a ČR).

Na konferenci byla živě diskutována řada otázek - mj. ochrana a podpora národních společností ČK ze strany států, poměr vojnů v době míru, účast žen v Červeném kříži, organizace první pomoci raněným a tonoucím, vztahy Červeného kříže k jiným filantropickým institucím, apod. K velmi ostrému střetu došlo, když delegát

Amerického ČK **M. R. Clark** navrhl, aby národní společnosti ČK z neutrálních států mohly pomáhat raněným a nemocným povstalcům a civilnímu obyvatelstvu při občanských válkách a povstáních. Proti vystoupil důrazně delegát Ruského ČK generál **Jermolov** a tak bylo rozhodnutí o tomto problému odloženo.

Pozvání na pořádání příští Mezinárodní konference ČK došla z Portugalska, Brazílie a Japonska, rozhodnout o místě konání měl Mezinárodní výbor ČK. Nikdo netušil, že brzy vypukne první světová válka a mezi IX. a X. Mezinárodní konferencí Červeného kříže tak nastane dlouhá přestávka v délce 10 let.

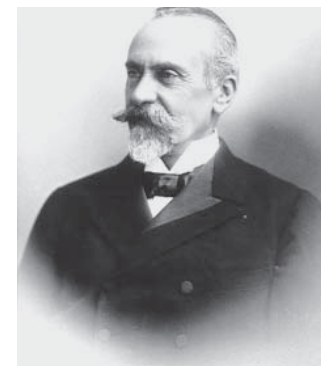
7. Osobnosti

Gustave ADOR (1845 - 1928)

Historicky v pořadí třetí prezident Mezinárodního výboru Červeného kříže (prvními dvěma byli členové legendárního „výboru pěti“ - generál **Henri Dufour** v letech **1863 - 1864** a **Gustave Moynier** v letech **1864 - 1910**) Gustave Ador zastával tuto prestižní funkci v letech **1910 - 1928**.

Gustave Ador vystudoval právnickou fakultu a členem Mezinárodního výboru Červeného kříže byl již od svých 26 let (od roku 1871). Již v tomto období byl známý jako politik a jako dobrý řečník. Od roku 1874 až do roku 1915 byl volen do švýcarské velké rady. Vedl MV ČK i v období první světové války a jeho politické vazby pomohly mnohdy úspěšně diplomatickému úsilí v rámci Červeného kříže. Bojoval za upevnění Ženevských úmluv a za respektování znaku červeného kříže. Od vypuknutí tohoto válečného konfliktu se Ador snažil prosazovat práva válečných zajatců a s nesmírnou energií velmi rychle zřídil Ústřední zajateckou kancelář. Bylo jeho osobní zásluhou, že Švýcarskem procházely transporty válečných invalidů a usazovali se zde rekonvalescenti.

Po skončení války v roce 1918 vydal varovnou světovou výzvu týkající se používání otravných plynů, jejichž působení se tak ničivě projevilo u Ypres, na Sommě a dalších bojištích. V roce 1917 byl jmenován švýcarským ministrem zahraničí a o rok později byl zvolen prezidentem Švýcarska. Zemřel ve věku 83 let jako uznávaná osobnost mezinárodního humanitárního práva. Byl nazýván „ministrem humanity“ a „velkým neutrálem“.

Gustave Ador

∞ IX

Činnost Červeného kříže v první světové válce

1. Mezinárodní zajatecká kancelář v Ženevě

Prakticky jen několik dní po vypuknutí první světové války (15. srpna 1914) vydal Mezinárodní výbor Červeného kříže v Ženevě výzvu ke všem národním společnostem ČK, v níž jim připomněl jejich mezinárodní povinnosti a vyzval neutrální státy k pomoci při zmírnění válečného utrpení. V této výzvě stálo doslova: „... *neboť od nynějška jsou Červené kříže povolány k intenzivní činnosti, jakou neprováděly od svého počátku...*“. Zvláštním oběžníkem z téhož dne připomněl MV ČK usnesení Mezinárodní konference ČK z Washingtonu z roku 1912, týkající se péče o válečné zajatce.

Dne **27. srpna 1914** již Mezinárodní výbor ČK otevřel v Ženevě **Mezinárodní kancelář pro pomoc a zpravodajství ve prospěch zajatců** a vyzval národní společnosti ČK v duchu Haagské úmluvy z roku 1907 ke spolupráci v této oblasti. Postup-

Ústřední zajatecká kancelář v Ženevě v první světové válce

Dopisnice ČK z 1. světové války

ně bylo nutné s počtem narůstajících žádostí agendu rozdělit. Služba pro východní frontu byla postoupena Dánskému ČK, který za tím účelem zřídil zprostředkovací kancelář v Kodani. Jen do kanceláře v Ženevě docházelo denně až 30.000 dotazů a do jejich vyřizování se postupně zapojilo až 1.200 spolupracovníků v prostorných sálech Musée Rath.

Mezinárodní zajatecká kancelář plnila tři hlavní úkoly. Prvním úkolem byla zpravodajská služba - podávání zpráv rodinám o jejich zajatcích a nezvěstných. Za 4 roky použila kancelář 11 milionů kartotéčních lístků a 12 milionů tiskopisů a rodinám podala celkem 1.200.000 zpráv. Druhým úkolem bylo doručování korespondence, balíků a peněz zasílaných zajatcům jejich rodinami. Denně přicházelo až 45.000 do-

Ilustrační obrázek z 1. světové války

pisů. (Švýcarská pošta zprostředkovala za první světové války zdarma dopravu téměř 562 milionů dopisů, 94 milionů poštovních zásilek a odeslala 160 milionů švýcarských franků. Tato služba stála švýcarskou vládu téměř 3 miliony franků). Třetí úkol spočíval ve zprostředkování dopisního styku mezi civilními, nevojenskými osobami internovanými v nepřátelské zemi nebo v koloniích válčících stran.

2. Činnost Mezinárodního výboru ČK v první světové válce

Ženevský Mezinárodní výbor Červeného kříže od počátku první světové války vydával oběžníky a výzvy určené jak vládám, tak národním společnostem ČK válčících států. Velmi brzy se ukazovalo, že ustanovení Haagských úmluv z roku 1907 týkající se válečných zajatců není válčícími zeměmi dodržována. Řada těchto výzev a protestů byla věnována ochraně sanitního personálu nebo např. protestům proti používání otravných plynů ve válce.

Již od října 1914 se mezinárodní výbor ČK zabýval otázkou výměny úplných invalidů mezi zajatci a žádal o pomoc v této záležitosti jak švýcarského prezidenta, tak i papeže. Následně pak procházely Švýcarskem pravidelné transporty těchto invalidních zajatců, radujících se z nabyté svobody a z toho, že opět uvidí svou rodinu a svoji vlast.

Další opatření Mezinárodního výboru ČK se týkal toho, aby ve Švýcarsku byli internováni zejména tuberkulózní zajatci obou válčících stran, kteří sice nebyli úplnými invalidy, ale potřebovali klimatické léčení. Od ledna 1916 do konce války tak Švý-

carsko poskytlo pohostinství 67.726 nemocným zajatců z obou válčících stran. Na výzvu Mezinárodního výboru ČK se do této akce zapojily také národní společnosti ČK z neutrálních zemí (Dánsko, Švédsko, Norsko, Holandsko). Nemocní zajatci byli v zajateckých táborech vyhledáváni lékařskými misemi.

V dnech **10. - 14. září 1917** svolal Mezinárodní výbor ČK do Ženevy konferenci zástupců národních společností ČK z neutrálních zemí - Dánska, Španělska, Holandska, Norska, Švédska a Švýcarska, na níž projednal vhodné prostředky ve prospěch válečných zajatců. V únoru 1918 svolal MV ČK do Ženevy schůzi všech národních společností ČK v domnění, že se sejdou snadněji než zástupci vlád jednotlivých států a že dojde ke zpracování jakéhosi zákoníku o válečných zajatcích, který bude následně postoupen státům k ratifikaci. Ale i tato myšlenka narazila na odpor a teprve v dubnu 1918 byla mezi Německem a Francií uzavřena dohoda týkající se válečných zajatců, která odpovídala zásadám hájeným MV ČK již od počátku války.

Poslední měsíce první světové války znamenaly pro Mezinárodní výbor ČK v Ženevě v mnohém směru zadosťuchání, neboť válčící země se snažily o praktickou dohodu ve všech otázkách, které byly předmětem Ženevské i Haagské úmluvy. Po prohlášení příměří se stala největším problémem zpětná doprava zajatců do jejich vlastí, v čemž se MV ČK ve spolupráci s vládami a národními společnostmi ČK velmi angažoval. Naprosto právem proto získal Mezinárodní výbor Červeného kříže v roce **1917 Nobelovu cenu za mír** za zřízení Mezinárodní zajatecké kanceláře a za svou rozsáhlou činnost v období první světové války.

3. Činnost národních společností ČK v první světové válce

První světová válka kladla obrovské nároky zejména na národní společnosti Červeného kříže ve válčících zemích. Byla zde nutná jejich velmi úzká spolupráce a součinnost s vojenskou mocí.

V **Německu** Červený kříž připravoval sanitní personál, převzal dopravu raněných do nemocnic, zřídil občerstvovací stanice na hlavních nádražích a v přístavech, zřizoval a doplňoval sklady zdravotnického materiálu. Již na počátku války měl Německý ČK v samaritánských sanitních skupinách k dispozici přes 70.000 mužů, v průběhu války pak více než 250.000 osob (z tohoto počtu pak bylo téměř 118.000 žen). Během války dal Německý ČK k dispozici téměř 3.500 svých lazaretů s více než 200.000 lůžky. Staral se také o německé vystěhovalce z východního Pruska a plnil i značné úkoly sociální.

V **Rakousku** dosahovala činnost národní společnosti ČK mnohem menších rozměrů. Získával sanitní materiál pro potřeby nemocnic a využíval k tomu 85 skladů. Zemské spolky ČK vyslaly na frontu 14 sanitních oddílů, dal k dispozici 874 svých nemocnic s téměř 95.000 lůžky a také 35 protiepidemických laboratoří pro potírání infekčních chorob (dle tehdy používané terminologie). Pro přepravu raněných dal

Rakouský ČK k dispozici 12 sanitních vlaků po 25 vagoncích; tři nemocniční lodě ČK převezly 220.000 ležících pacientů. Také místní doprava raněných byla svěřena Červenému kříži - do konce prosince 1918 tak bylo transportováno 7.500.000 raněných.

Turecký červený půlměsíc poskytoval sanitní službu armádě v menším rozsahu, ale značnou pozornost věnoval např. otázkám stravování - např. v listopadu 1916 stravoval až 25.000 osob denně ve Smyrně, rozděloval polévku v oblasti Cařihradu až 45.000 osob denně. Pronajal si také 7 veřejných lázní, v nichž vykoupal a dezinfikoval přes 1,5 milionu lidí. Zřídil rovněž kliniky, které ošetřily přes 17.000 nemocných nakažlivými chorobami.

V **Rusku** zařídil Červený kříž 118 polních sanitních formací s 13.000 lůžky. V roce 1917 již disponoval 2.255 zařízeními. Jen pro transport raněných měl k dispozici 530 aut a 33.000 koní, 48 sanitních vlaků, 6 nemocničních lodí a 1.329 evakuačních ambulancí. V Ruském ČK v době první světové války aktivně pracovalo 2.725 lékařů, 17.843 ošetřovatelek a 51.822 ošetřovatelů. Ruský ČK se staral také o duševně choré vojáky a zřizoval pro ně speciální zařízení. Po vypuknutí revoluce v Rusku v říjnu 1917 se musel Ruský ČK zapojit i do občanské války a pomáhal obyvatelstvu. Následně byl i on zasažen revolučními změnami - v únoru 1918 Ruský ČK násilně rozpuštěn a byl mu zabaven značný majetek, což vyvolalo důrazný protest Mezinárodního výboru ČK. Sovětská vláda pak v říjnu 1918 vytvořila novou národní společnost Červeného kříže, kterou Mezinárodní výbor ČK v souladu se svou praxí neuznávat nové národní společnosti v oblastech zmítaných válkami uznal až v roce 1921.

Francouzský červený kříž zařídil v průběhu první světové války celkem 1.353 nemocnic s více než 118.000 lůžky a dával k dispozici na 63.000 ošetřovatelek. Poskytl raněným vojnům, kteří projížděli do nemocnic, ve svých 120 nádražních stanicích na 40 milionů obědů. Celkem vydal Francouzský ČK na všechny své pomocné akce v této válce 582 milionů franků.

V **Itálii** zřídil Červený kříž v průběhu války 422 zdravotních institucí včetně nemocnic s 50.000 lůžky. Dal k dispozici svých 200 sanitních jednotek, 220 automobilových oddílů a 24 nemocničních vlaků pro dopravu 4,5 milionu raněných a evakovaných osob. Péči Červeného kříže bylo za frontou ošetřováno 1.200.000 raněných. Celkem na pomocné akce v první světové válce vydal Italský ČK 232,5 milionů lir.

Britský červený kříž připravoval 1990 dobrovolných pomocných oddílů (s 57.000 vyškolenými osobami), které měly doplňovat vojenskou zdravotní službu na domácím území. Během války se tento počet zvýšil na 3.100 oddílů s téměř 31.000 členy. Na bojiště dodal Britský ČK takřka 3.500 motorových vozidel a velké množství zdravotnického materiálu. Jen na území Velké Británie provozoval více než 1.000 nemocnic s téměř 64.000 lůžky. Pomocné akce Britského ČK si za této války vyžádaly náklady asi 500 milionů franků.

V **Japonsku** Červený kříž měl na vlastním území ve své správě 18 nemocnic s 2.280 lůžky a dával k dispozici téměř 7.700 vyškolených ošetřovatelek. Ošetřil 105.000 ne-

mocných a poskytl první pomoc více než 183.000 osobám. Zřídil 500 poraden pro boj s tuberkulózou, v nichž poskytl pomoc více než půl milionu nemocných.

Velmi rozsáhlá byla pomoc **Amerického červeného kříže**. Za 18 měsíců, ve kterých byly USA zapojeny do první světové války, přispěli američtí občané na práci Červeného kříže 325 miliony dolarů. Do Evropy bylo vysláno 25 lékařských výprav s obrovskou materiální pomocí. Ve službách ČK bylo zaměstnáno 20.000 diplomovaných sester a dobrovolná pomocná služba sdružovala 8 milionů amerických žen. Péči Amerického ČK bylo zřízeno více než 60 nemocnic v různých zemích.

Významně pomáhaly také národní společnosti Červeného kříže v **neutrálních zemích** (Švýcarsko, Švédsko, Norsko, Dánsko, Holandsko a Španělsko, které se významně angažovaly zejména ve zprostředkovávání dopisního spojení, posílání balíčků a při dopravě zajatců do jejich domovů. Poskytovaly také rozsáhlou materiální pomoc (zdravotnický materiál, ošacení, potraviny, léky, aj.).

Souhrnně je možné konstatovat, že národní společnosti Červeného kříže v průběhu první světové války zřídily téměř **11.000** nemocnic s více než **800.000** lůžky. Na frontě a v nemocniční službě zaměstnaly přes **600.000** osob sanitního personálu, z čehož bylo **210.000** vyškolených ošetřovatelek. Celková pomoc Červeného kříže za této války dosáhla výše téměř **4 miliard franků**.

4. Spolupráce Červeného kříže s Misí Fridtjofa Nansena

První světová válka skončila, ale její následky byly likvidovány ještě v dalších letech. Obrovským úkolem byla zejména organizace návratu několika milionů zajatců do jejich vlasti. Mezinárodní výbor Červeného kříže se ujal zprostředkovací a organizační role a úzce spolupracoval s vládami jednotlivých zemí. Teprve 25. října 1919 oznámil generální sekretariát mírové konference v Paříži, že vlády souhlasí s repatričním plánem.

Na přímou žádost Německa z ledna 1920 Mezinárodní výbor ČK zahájil řadu jednání. Došlo také ke konferenci v Berlíně, na níž byly schváleny hlavní zásady repatriace zajatců a Mezinárodní výbor ČK byl pověřen dalším vedením této akce. Zapojila se rovněž Společnost národů (dnešní OSN), které jmenovala ještě v dubnu 1920 slavného norského polárníka a diplomata **Fridtjofa Nansena** (1861 - 1930) svým generálním komisařem pro repatriace. Společnost národů si pronajala 12 dopravních lodí, k nimž se připojila ještě německá plavidla a konečně mohl začít návrat zajatců domů. Do konce roku 1921 tak bylo repatriováno celkem 441.000 zajatců; zpětná doprava zajatců byla definitivně dokončena až v roce 1923, prakticky pět let po skončení první světové války.

O vzájemné spolupráci své Mise a Mezinárodního výboru Červeného kříže hovořil dr. Fridtjof Nansen na zasedání Společnosti národů v listopadu 1920 takto: „... *Po celou dobu války vyvíjel Mezinárodní výbor Červeného kříže usilovnou práci, aby zmír-*

nil osud zajatců téměř všech národů a působil tak nevypočitatelným dobrem. Bylo to zásluhou Mezinárodního výboru Červených křížů, že byl ustanoven systém transportů, dezinfekce i dohlídky, systém, bez něhož by repatriace nebyla možnou. Nemohu dosti vřele vyjádřiti svůj obdiv nad znaleckým uspořádáním, s jakým Mezinárodní výbor Červeného kříže zhostil se svého úkolu...“.

5. Osobnosti

Fridtjof NANSEN (1861 - 1930)

Známý norský cestovatel, polární badatel, diplomat a humanitární pracovník Fridtjof Nansen se narodil ve městě Store Frøen. Vystudoval biologii a zoologii na univerzitě v Oslo, kde později působil jako profesor zoologie a oceánografie. V roce 1888 jako první přešel na lyžích největší ostrov světa Grónsko, o pět let později na lodi Fram (Vpřed) se nechal unášet ledovci v Severním ledovém oceánu. Neúspěšně skončil jeho pokus o dobytí severního pólu se psím spřežením v roce 1895.

Významným způsobem se v roce 1905 zasloužil o získání norské nezávislosti. V letech 1906 - 1908 byl prvním norským velvyslancem v Londýně. Připomeňme, že dr. Fridtjof Nansen převzal kontrolu nad repatriacemi téměř půl milionu německých a rakouských zajatců z Ruska po skončení první světové války i nad více než milionem ruských emigrantů, kteří Rusko opustili po revoluci v říjnu 1917. Jeho zásluhou byly vydávány i tzv. „nansenovské pasy“. V roce 1921 pak z pověření Společnosti národů a v těsné spolupráci s **Mezinárodním výbo-**
rem Červeného kříže organizoval mezinárodní pomoc pro Rusko, zachvácené hladomorem. Jeho zástupcem při této obrovské humanitární akci v Československu byla předsedkyně ČSČK dr. Alice Masaryková.

Naprosto po zásluze proto dr. Fridtjof Nansen získal v roce 1922 za své rozsáhlé humanitární úsilí při pomoci válečným zajatcům, uprchlíkům a emigrantů Nobelovu cenu za mír.

Fridtjof Nansen

∞ X

Založení Ligy společností Červeného kříže

1. Přípravné práce

Postavení Červeného kříže po skončení první světové války bylo velmi silné. Nejen Mezinárodní výbor ČK, ale i národní společnosti ČK v jednotlivých zemích (Červený kříž tehdy existoval ve 38 zemích světa) vykonaly v tomto období mnoho prospěšného jak ve prospěch raněných a nemocných vojáků, tak i zajatců a civilního obyvatelstva. S koncem první světové války bohužel neskončila všechna utrpení, která válka přinesla. Již za několik měsíců si velké epidemie vyžádaly více obětí než samotná válka (v rychlém sledu se vystřídaly tzv. španělská chřipka, tyfus a cholera). V mnoha oblastech světa panoval hlad, v řadě zemí se teprve začínala budovat státní zdravotní správa.

Najednou tak stálo před dobře vycvičenými členy národních společností Červeného kříže mnoho konkrétních a vysoce aktuálních úkolů. Národní společnosti ČK prokázaly svou připravenost, získaly miliony nových spolupracovníků a členů a také značné finanční prostředky. Např. jen v USA měl na konci války Americký ČK 20 milionů členů a na evropské poměry přímo obrovské jmění.

Není proto divu, že právě v USA spatřila světlo světa myšlenka, že rozmachu Červeného kříže z první světové války má být využito i v jeho mírové práci a pro zmírnění poválečné bídy. K tomu by měla být vytvořena jakási světová unie Červených křížů pro společný postup na poli zdravotním a sociálním a při pomoci při velkých epidemiích a přírodních katastrofách.

Přímý podnět vzešel od předsedy válečného výboru Amerického červeného kříže **Henry Pomeroy Davisona**, který 21. února 1919 předložil v Paříži zástupcům mezinárodního tisku návrh, aby všechny národní společnosti Červeného kříže pracovaly dále jednotně ve službě mírové. Před publikací tohoto návrhu jej předložil prezidentovi USA **Woodrowu Wilsonovi** (1856 - 1924), který schválil jeho základní myšlenku. Davison následně odjel do Londýna, kde o tomto návrhu jednal s vedoucími představiteli Britského ČK. Dostalo se mu vřelého souhlasu stejně jako při následném jednání se zástupci Francouzského ČK, Italského ČK a Japonského ČK (zajímavostí je, že Japonský ČK ještě dávno před první světovou válkou pochopil, že Červený kříž potřebuje také masovou základnu a již v roce 1905 dosáhl počtu jednoho milionu členů, což v poměru k počtu obyvatel bylo nejvíce na světě).

V Paříži byl tehdy soustředěn na mírové konferenci celý vysoký diplomatický svět a tak jednání mohla rychle pokračovat. Davison požádal prezidenta Wilsona, aby vlády pěti spojeneckých velmocí sdělily svá stanoviska k jeho myšlence a oznámily, zda budou podporovat mírové úsilí Červených křížů. Vlády USA, Velké Británie, Itálie, Francie a Japonska o tom oficiálně jednaly a sdělily svým organizacím Červeného kříže, že pokládají hnutí za důležité a doporučily jim mírovou práci. Z jejich podnětu byl ke smlouvě Společnosti národů připojen jako XV. článek odstavec, v němž se uvádělo, „že členové Společnosti se zavazují, že budou podporovati zřízení a spolupráci dobrovolných národních organizací Červeného kříže, patřičně oprávněných, které se budou starati o zlepšení zdravotního stavu, o předcházení nemocem a o zmírnění lidského utrpení“.

Zástupci národních společností Červeného kříže z výše uváděných pěti zemí se sešli ve francouzském letovisku Cannes a vytkli si generální program. Z Cannes odjel Davison do Ženevy, kde oznámil tuto akci Mezinárodnímu výboru Červeného kříže. Nato vytvořili zástupci zmiňovaných pěti národních společností ČK tzv. **Výbor společností Červeného kříže**, jehož cílem bylo „vypracovati a předložiti Společnostem Červených křížů z celého světa program práce, rozšířený v zájmu humanity“.

Tento výbor svolal do Cannes **mezinárodní zdravotnickou konferenci**, která zasedala ve dnech **1. - 11. dubna 1919**. Jejím cílem bylo, aby postavila Davisonův návrh na vypracování mírového programu Červených křížů na vědecký základ. Přední lékaři z celého světa projednávali problematiku předcházení nemocem, boje proti tu-

Konference Ligy společností ČK (Cannes, duben 1919)

berkulóze a pohlavním chorobám i otázky ochrany dětí. Navrhli také, aby byl zřízen centrální mezinárodní zdravotnický úřad, soustřeďující zprávy z celého světa o hromadném výskytu nemocí a epidemií, který by koordinoval i společný postup při jejich potírání. (Dodejme, že tuto myšlenku se v plném rozsahu podařilo realizovat až téměř o 30 let později vznikem Světové zdravotnické organizace - WHO - v roce 1948).

2. Založení Ligy společností Červeného kříže

Sdružené Červené kříže přijaly vyzvání a jejich zástupci se sešli **5. května 1919** v Paříži, kde založili novou mezinárodní organizaci, tzv. **Ligu společností Červeného kříže** (v roce 1983 rozšířenou na Ligu společností Červeného kříže a Červeného pŕlměsíce a v roce 1991 přejmenovanou na Mezinárodní federaci Červeného kříže a Červeného pŕlměsíce - MF ČK a ČP - pod tímto názvem funguje dodnes).

Zakládajícími členy Ligy společností Červeného kříže se staly národní společnosti ČK z USA, Velké Británie, Francie, Itálie a Japonska. Prezidentem byl zvolen hlavní iniciátor myšlenky vzniku nové organizace **Henry Pomeroy Davison**, do funkce ředitele sekretariátu byl postaven generál **David Henderson**. Sídlem byla určena Paříž, ale již po několika měsících přesídlil sekretariát do Ženevy. V roce 1922 se sídlo vrátilo opět do Paříže, aby od roku 1939 s konečnou platností definitivně zakotvilo v Ženevě. Z pařížské ustavující konference vzešla výzva k národním společnostem ČK, aby se staly členy nově založené Ligy. V krátké době bylo členy Ligy společností ČK již 30 národních společností ČK, mezi nimi i nově založený Československý červený kříž, který se stal jejím členem **11. ledna 1920**.

Hlavní cíle Ligy společností Červeného kříže byly v jejích Stanovách definovány následovně:

1. *Podněcovati a podporovati v každé zemi světa zřízení a vývoj národní organizace Červeného kříže, nezávisle a řádně organizované, jejímž cílem je zlepšovati zdravotní stav, starati se o preventivní opatření proti nemocem, zmírniti utrpení všech národů a zabezpečiti si jejich spolupráci v tomto směru.*
2. *Přispívati k blahobytu lidstva tím, že Červené kříže stanou se prostředníky snah, aby národové mohli používatí výhod, plynoucích ze starých i nových vědeckých objevů a jejich praktického použití.*
3. *Býti prostředníkem, jenž podporuje snahy pomocných akcí v případě velkých pohrom národních nebo mezinárodních“.*

Zbývá ještě v této souvislosti zodpovědět otázku, proč zakladatelé Ligy společností ČK nesvěřili celou tuto akci Mezinárodnímu výboru Červeného kříže v Ženevě jako dosavadnímu ústřednímu orgánu národních společností ČK? Důvodů bylo několik. Všichni se shodovali v tom, aby Mezinárodní výbor ČK zůstal zcela neutrální institucí, která má zasahovati především ve válečných konfliktech a má tak poslání,

kteří nelze plnit bez naprosté neutrality. Má se obírat především otázkami právními a být strážcem mezinárodních úmluv, což nevyžaduje větších finančních prostředků. Naproti tomu mírový program Červeného kříže reprezentoval stamilionové položky a zástupci jednotlivých zemí žádali, aby o jejich využívání mohli rozhodovat sami a jimi zvolené demokratické orgány složené z jejich zástupců. Vzájemný poměr obou institucí nebyl bohužel od začátku přesně vymezen, což způsobilo některé kompetenční problémy, jež byly řešeny teprve v následujících letech.

3. Osobnosti

Henry Pomeroy DAVISON (1867 - 1922)

Zakladatel Ligy společností Červeného kříže se narodil v USA ve městě Troy ve státě Pensylvánie. Po studiích začal pracovat jako v bance a během pěti let již zde zastával vedoucí postavení. Stal se jedním z předních finančníků své doby.

V roce 1917, kdy USA vstoupily na straně spojenců do první světové války, byl Davison zvolen předsedou válečného výboru Amerického červeného kříže. Zorganizoval sbírkovou kampaň, která vynesla 4 miliony dolarů a umožnila vyslání zdravotnických týmů Amerického červeného kříže do Evropy.

Na konci první světové války pak Davison představil svůj nápad na založení organizace národních společností Červeného kříže, která by bojovala proti pohromám, jež postihují naši planetu. Prohlásil tehdy: „*Nebudujeme pouze na určitou dobu, ale na věky*“.

Henry Pomeroy Davison

Jeho návrh byl přijat nejprve vládami pěti tehdejších velmocí (USA, Velká Británie, Francie, Itálie, Japonsko) a následně národními společnostmi ČK v těchto zemích. V květnu 1919 byla založena Liga společností Červeného kříže a Davison se stal jistě po zásluze jejím prvním předsedou. Tuto funkci však mohl vykonávat po období pouze tři let, neboť v roce 1922 zemřel.

Valné shromáždění Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce zřídilo v roce 2003 nejvyšší vyznamenání Mezinárodní federace ČK a ČP, které nese jeho jméno - **Medaile Henry Pomeroye Davisona**. Připomínáme v této souvislosti, že nejvyšším vyznamenáním celého Mezinárodního hnutí ČK a ČP je **Medaile Henri Dunanta**, zřízená v roce 1965 na XX. Mezinárodní konferenci ČK ve Vídni.

≈ XI Činnost Červeného kříže ve 20. letech 20. století

V první polovině 20. let 20. století se každý rok konalo nějaké významné zasedání mezinárodního hnutí Červeného kříže - buď Mezinárodní konference ČK nebo sněm Ligy společností ČK.

1. I. generální sněm Ligy společností Červeného kříže v Ženevě

Delegáti národních společností Červeného kříže se sešli poprvé po skončení první světové války na I. sněmu Ligy společností Červeného kříže, který se uskutečnil ve dnech **2. - 9. března 1920** v Ženevě. Členy Ligy společností ČK bylo tehdy 30 národních společností ČK a své delegáty na zasedání vyslalo 27 z nich. Národní společnosti ČK z centrálních mocností z první světové války (Německo a Rakousko) ještě nebyly do Ligy přijaty a nemohly proto vyslat své zástupce. Zato se poprvé tohoto zasedání zúčastnili i delegáti Československého červeného kříže.

Při slavnostním zahájení sněmu hovořil předseda Rady guvernérů Ligy společností ČK **Henry Pomeroy Davison**, generální ředitel Ligy **David Henderson** a předseda Mezinárodního výboru ČK **Gustave Ador**. Prezidentem sněmu byl zvolen prof. **William E. Rappard**, generální sekretář Ligy. Účastníci zasedání se rozdělili do dvou sekcí - lékařské a organizační - v nichž se mj. zabývali výzvou prezidenta Rady Společnosti národů **A. J. Balfoura**, který v ní napsal: „... *Jest nejvyšší na čase jednat bezprostředně. Necht' Liga organizuje úsilí, důstojně jejího výlučného postavení ve světě, aby čelila pohromě, která jako následek války zdá se být hroznější, než válka sama...*“.

Účastníci sněmu přijímají s nadšením tuto výzvu a v přijatých rezolucích ukládají národním společnostem Červeného kříže, aby se aktivně zapojily do likvidace následků první světové války, do boje proti epidemiím a hladomoru, ale také do ochrany matek a dětí, do péče o osoby tuberkulózní a do zlepšení veřejného zdravotnictví.

2. X. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě

Již za rok po prvním zasedání Ligy společností ČK svolává Mezinárodní výbor ČK do Ženevy **X. Mezinárodní konferenci Červeného kříže**. Schází se na ní **30. března 1921** delegáti ze 49 zemí. Chyběli tentokrát delegáti Francouzského ČK a Belgického ČK, kteří tak protestovali proti přítomnosti delegátů z centrálních mocností z první

světové války. Nezúčastnil se ani delegát Červeného kříže Sovětského svazu (ten nebyl ještě přijat do mezinárodního hnutí Červeného kříže). Zasedání byli poprvé přítomni delegáti z řady nově vzniklých států, mezi nimi i delegáti z Československa (předsedkyně ČSČK PhDr. Alice Masaryková a ředitel České divize ČSČK Josef Groh).

Konferenci předsedal a uvítací projev přednesl předseda Mezinárodního výboru ČK **Gustave Ador**. Velmi intenzivně se jednalo v 7 pracovních komisích. Byla přijata usnesení o revizi Ženevské úmluvy, o kodexu válečných zajatců i zlidštění války. Švýcarská vláda byla požádána o svolání Diplomatické konference. Ta měla být svolána ve věci přijetí smlouvy o zacházení s válečnými zajatci (podařilo se jí přijmout až v roce 1929) a smlouvy chránící civilisty pod cizí okupací a uprchlíky (nepodařilo se projednat před druhou světovou válkou; schválena byla až v roce 1949). Návrhy obou smluv předložil Mezinárodní výbor ČK XI. Mezinárodní konferenci ČK v roce 1923, ale bezúspěšně.

Byla přijata rovněž rezoluce, která určovala, že Červený kříž má pomáhat i v občanských válkách. Předseda Italského ČK senátor **Ciraolo** navrhl zřízení velkého mezinárodního fondu pro pomocné akce při veřejných kalamitách, který by byl podporován i z pokladen jednotlivých států.

Na konferenci vystoupila i předsedkyně Československého červeného kříže **Dr. Alice Masaryková**, která informovala o úspěšné akci ČSČK - tzv. **Velikonočním míru Červeného kříže**. Prezidium konference vydalo doporučení všem národním společnostem ČK, aby každoročně organizovaly třídní kampaň ve prospěch veřejného zdraví.

Velmi důležitým rozhodnutím této Mezinárodní konference ČK bylo vytvoření tzv. **Smíšené komise** (její název byl později změněn na dodnes platný - **Stálá komise**) ze 3 členů Mezinárodního výboru ČK a 3 členů Ligy společností ČK pod předsednictvím Gustave Adora. Smíšená komise měla lépe koordinovat činnost obou vrcholných organizací Červeného kříže a národních společností ČK.

3. II. sněm Ligy společností Červeného kříže v Ženevě

Konal se v Ženevě ve dnech **28. března - 1. dubna 1922** a měly na něm být přesně vytyčeny mírové úkoly Červeného kříže. Sekretariát sněmu připravil pro jednání 4 obsáhlé podkladové materiály: o práci Ligy, o výchově sociálně-zdravotních sester, o zdravotní výchově lidu a o organizaci Dorostu Červeného kříže (**Dorost ČK** vznikl v roce **1913** v **Kanadě**, v roce 1917 v USA, v roce 1918 v Austrálii, v roce 1920 v Uhrách a v Polsku a v roce 1921 v Argentině, Venezuele; v Evropě pak v Itálii, Velké Británii, Norsku, Bulharsku a také v Československu. První sjezd Dorostu ČK se konal v roce 1922 v Paříži a další potom v roce 1923 ve Vídni).

Sněmu se zúčastnilo více než 100 delegátů ze 35 zemí. Stále ještě chyběli delegáti Německa a Rakouska. Prezidentem sněmu byl zvolen belgický delegát prof. **A. De-page**. Opět byla zdůrazněna nutnost vyváženosti mírové práce a přípravy na činnost

ve válečných konfliktech v působení národních společností ČK, stejně tak jako potřeba pořádání každoročních propagačních zdravotně výchovných kampaní. Sněm také schválil iniciativu Ligy na spolupráci s Uníí proti tuberkulóze a s péčí o dítě a zdůraznil také důležitost vzájemné mezinárodní pomoci. Schválil rovněž svolávání regionálních konferencí v jednotlivých světadílech a rozhodl o přeložení sekretariátu Ligy ze Ženevy do Paříže. Doporučil Radě guvernérů Ligy, aby vyzvala všechny zbývající národní společnosti ČK ke vstupu do Ligy.

Sněmu se zúčastnila delegace ČSČK ve složení: předsedkyně ČSČK PhDr. Alice Masaryková, místopředseda ČSČK MUDr. Ladislav P. Procházka a ředitel zdravotnického odboru ústředí ČSČK MUDr. Vladimír Haering. Na tomto sněmu byla zvolena do Výkonného výboru a Rady guvernérů Ligy společností Červeného kříže předsedkyně ČSČK **Alice Masaryková** (v této funkci setrvala až do roku 1928).

4. I. mezinárodní konference Dorostu Červeného kříže v Paříži

Uskutečnila se ve dnech **27. - 28. července 1922** v Paříži na ústředí Francouzského červeného kříže. Zúčastnili se jí zástupci Ligy společností ČK a delegáti z 8 národních společností Červeného kříže - Anglie, Bulharska, Francie, Holandska, Maďarska, Polska, USA a také **Československa**. Opět tak naše země stála v prvních řadách při prosazování nové myšlenky v hnutí Červeného kříže.

Konferenci zahájil tajemník Francouzského ČK pan **Thiebaut**, hlavní projev pak přednesl generální ředitel Ligy společností ČK Sir **Claude Hill**. I když měla konference pouze poradní charakter, shodla se na třech hlavních zásadách, podle nichž by se měla do budoucna řídit organizace a vývoj Dorostu Červeného kříže:

- a) Využití lásky k bližnímu u všech dětí všech národů.
- b) Včlenění do výchovné soustavy každé země a přizpůsobení této soustavě - beze změny programu - vše, čím možno zlepšit národ i jednotlivce, jak pomocí zdravotního poučování, tak i zásadami mravními.
- c) Přičlenění Červený kříž „Dorostu“ těsně k Červenému kříži dospělých.

Bylo rovněž dohodnuto, aby byl v každé zemi vytvářen Poradní sbor složený ze zástupců Červeného kříže a zástupců učitelstva, aby byly navázány kontakty s organizacemi skautů a také, aby se zástupci Dorostu ČK pravidelně scházeli na mezinárodních konferencích.

5. XI. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě

Sešla se opět v Ženevě (v aule zdejší univerzity) ve dnech **28. srpna - 1. září 1923** za účasti více než 150 delegátů ze všech tehdejších 44 národních společností ČK (včetně zástupců Francouzského ČK a Belgického ČK) a zástupců 37 vlád a řady mezinárodních organizací.

Mezinárodní výbor ČK podal zprávu o své práci v posledních dvou letech (se zvláštním důrazem na péči o řecké uprchlíky z Malé Asie a na výměnu řeckých a tureckých zajatců z konfliktu z let 1922-1923. Písemné podkladové materiály byly věnovány opět snaze o revizi Ženevské úmluvy a vypracování zajateckého kodexu. Nově měla konference velmi důkladně projednat návrh **Dr. Ferriera** o ochraně civilního obyvatelstva a také projekt předsedy Italského ČK senátora **Ciraola** na mezinárodní pomoc obyvatelstvu postiženému přírodními katastrofami. Konference oba tyto návrhy podpořila, ale zároveň zdůraznila, že je není možné přijmout bez projednání s vládami jednotlivých států. Vyzvala proto ke spolupráci v této oblasti Společnost národů.

Konference se rovněž zabývala mezinárodní situací Červených křížů a také existencí dvou mezinárodních ústředí - Mezinárodního výboru ČK a Ligy společností ČK. Zřídila zvláštní komisi pro studium mezinárodní organizace za předsednictví prince Karla, předsedy Švédského ČK. Komise měla vypracovat návrh na soustředění obou ústředních organizací Červeného kříže. Na konferenci zastupoval omluvenou předsedkyni ČSČK československý velvyslanec ve Švýcarsku Dr. Robert Flieder.

6. III. sněm Ligy společností Červeného kříže v Paříži

Místem jeho konání byla tentokrát Paříž ve dnech **28. dubna - 2. května 1924**. Sněmu předsedal **John Barton Payne**, který ve funkci předsedy Ligy společností ČK vystřídal jejího zemřelého zakladatele Henry Pomeroye Davisona. Sněmu předcházelo zasedání Rady guvernérů Ligy, na němž se opět řešily vzájemné vztahy Mezinárodního výboru ČK a Ligy společností ČK nejen v oblasti organizační, ale také ideové.

Při zahájení sněmu promluvil také předseda Mezinárodního výboru ČK **Gustave Ador**. Diskutovalo se hodně o tom, že některé národní společnosti ČK se věnují výlučně mírové práci a odchylují se tak od původních idejí zakladatelů mezinárodního hnutí ČK. Ador jasně řekl, že nijak nezlehčuje důležitost programu hygieny a sociálních akcí, ale zároveň že důrazně doporučuje národním společnostem ČK, aby neztratily ze zřetele svou zodpovědnost, kterou mají v době války.

Sněm konstatuje, že v současné době ještě nejsou plně předpoklady dohody mezi Mezinárodním výborem ČK a Ligou, která zde přijímá Stanovy, jimiž se přeměňuje na federaci Společností ČK. To znamená, že každá národní společnost ČK bude mít v Radě svého zástupce. Zároveň se sněm usnáší, že Stanovy vstoupí v platnost až koncem roku 1925. Pozoruhodné je, že komisi, na níž byly přijaty nové Stanovy a shrnuty názory delegátů, vedla předsedkyně ČSČK **Alice Masaryková**. Československý červený kříž na tomto sněmu získal významné postavení i tím, že Alice Masaryková dala podnět k vytvoření střediska pro mezinárodní ošetřovatelské kurzy v Londýně včetně na místě provedené finanční sbírky.

Na tomto sněmu byl také schválen těsný kontakt Ligy se Společností národů,

s Mezinárodním úřadem práce, Mezinárodním úřadem pro veřejnou hygienu a jinými mezinárodními zdravotnickými institucemi.

7. XII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě

Jejími dějištěm se stala opět Ženeva ve dnech **7. - 10. října 1925**. Konference byla očekávána s velkou pozorností, neboť se předpokládalo, že definitivně rozřeší vztahy mezi Mezinárodním výborem ČK a Ligou společností ČK. Studijní komise, schválená před dvěma lety, sice svou práci skončila, ale Liga ji nepovažovala za úplnou a nevyšlal proto na tuto konferenci svého zástupce. Proto se konference usnesla odložit definitivní řešení této záležitosti na zvláštní sjezd svolaný v roce 1926.

Z otázek mezinárodního humanitárního práva projednávala konference zejména záležitosti týkající se chemické a bakteriologické války, kterou důrazně odsoudila a byl vypracován návrh pro speciální mezinárodní úmluvu - tzv. **Ženevský protokol o zákazu užívání dusivých, otravných a podobných plynů a bakteriologických zbraní ve válce**. Následným přijetím tohoto protokolu se završilo úspěšné úsilí Červeného kříže o zákaz otravných látek, které zahájil Mezinárodní výbor ČK již v roce 1917 za první světové války, kdy došlo k prvnímu použití otravných plynů. Hovořilo se o ochraně civilního obyvatelstva ve válečných konfliktech, o imunitě sanitních letadel, o jednotné úpravě a typech sanitního materiálu, o obvazech i dopravních prostředcích (nosítka, vlaky, letadla). Značnou pozornost věnovala konference rovněž problémům vystěhovalců. ČSČK na konferenci zastupoval ústřední ředitel ČSČK Dr. Josef Linhart.

8. Konference národních společností Červeného kříže v roce 1926 v Ženevě

Mezinárodní výbor Červeného kříže ji svolal do Ženevy ve dnech **16. - 18. listopadu 1926** s jediným záměrem - odstranit rozpory mezi dvěma ústředními organizacemi ČK. Konference se zúčastnilo 27 národních společností ČK s hlasem rozhodujícím a delegát ČK Sovětského svazu s hlasem poradním. Účast na konferenci odmítly národní společnosti ČK z Ameriky i z Velké Británie a jejich dominií, neboť nesouhlasily se závěry studijní komise vedené předsedou Švédského ČK princem Karlem, jež ve svých závěrech navrhovala sloučení obou mezinárodních organizací ČK.

Na konferenci stály proti sobě názorově dva tábory - jeden chtěl sloučení, druhý chtěl zachovat status quo (ČSČK byl ve skupině, která chtěla zachovat obě dosavadní organizace). Kompromisní přijatá rezoluce konstatovala, že všechny uznané národní společnosti ČK tvoří Unii Červených křížů. V rezoluci byly navrženy určité koordinující orgány i zachování stávající dělby práce mezi Ligou a MV ČK. Tyto návrhy však musejí být potvrzeny nejbližší Mezinárodní konferencí ČK.

9. XIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Haagu

Její delegáty přivítal ve dnech **22. - 27. října 1928** nizozemský Haag. Hlavním bodem jejího programu bylo dokončení jednání o mezinárodní organizaci Červeného kříže.

Tato konference přijala vůbec první **Statut Mezinárodního červeného kříže**. Jeho přijetím vlastně došlo k ustavení mezinárodní organizace - **Mezinárodní červený kříž**. Schválila v něm, že jeho nejvyšším orgánem je jednotná **Mezinárodní konference**, která se svolává vždy v období 4 let, ve výjimečném případě i jednou za dva roky. Účastníky této mezinárodní konference jsou: delegáti všech národních společností ČK a ČP, delegace Mezinárodního výboru ČK, delegace Ligy společností ČK a vládní delegace zemí - účastníků Ženevských úmluv. MV ČK a Liga zůstávají nezávislými institucemi, které se nadále věnují činnosti vytýčené stanovami - MV ČK věnuje pozornost především otázkám válečným, Liga potom práci mírové. Mezinárodní konference volí **Stálou komisi**, které se předkládá řešení otázek organizace a doktríny ČK. Konečné rozhodnutí si však vyhrazuje Mezinárodní konference. Tato Stálá komise také připravuje program následující Mezinárodní konference.

Konference se rovněž zabývala návrhy na úpravu Ženevské úmluvy, jež však musí projednat Diplomatičká konference zástupců vlád jednotlivých států. ČSČK na konferenci zastupoval jeho ústřední ředitel Josef Linhart.

10. Ženevská úmluva z roku 1929

Diplomatičká konference svolaná v tomto roce do Ženevy přijala řadu doplňků a úprav k dosud platné Ženevské úmluvě z roku 1906. Po zkušenostech z první světové války konečně pamatovala i na ochranu válečných zajatců.

Konkrétně byly na této konferenci dne **27. července 1929** přijaty dvě Ženevské úmluvy, a to:

- **Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli**, která nahradila předešlé úmluvy z roku 1906, resp. 1864.
- **Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci**, která byla první samostatnou úmluvou týkající se válečných zajatců (doplnila do té doby existujících pouhých několik článků Haagské úmluvy o zákonech a obyčejích války pozemní). Mj. zakotvovala právo delegátů MV ČK zajatce navštěvovat, přímo pověřovala MV ČK provozováním zajatečké agentury a řadou dalších potřebných věcí.

V nově přijaté Ženevské úmluvě byly oficiálně legislativně zakotveny také dva nové znaky Mezinárodního hnutí ČK - „**červený půlměsíc**“ (užívaný již od roku 1876 řadou zemí vyznávajících islámské náboženství) a také „**červený lev a slunce**“ (užívaný v jediné zemi na světě, Persii - dnešním Íránu - od roku 1923).

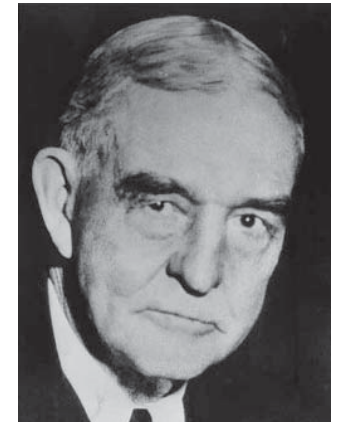
Účastníci Diplomatičké konference v Ženevě (1926)

11. Osobnosti

John Barton PAYNE (1855 - 1935)

John Barton Payne je historicky druhým předsedou Ligy společností ČK a ČP (po Henry Pomeroy Davisonovi). Tuto funkci zastával v letech 1922 - 1935.

Když jej v roce 1922 americký prezident **Warren Harding** jmenoval předsedou Amerického ČK, zastával funkci státního tajemníka na Ministerstvu vnitra. Zahájil ihned hospodářskou reorganizaci Amerického ČK, který pod jeho vedením uskutečnil zejména tři velké akce, jež mu získaly pověst nejlépe organizovaného Červeného kříže ve světě: sbírku pro oběti zemětřesení v Japonsku (více než 10 milionů dolarů), pomoc obětem povodní v povodí řeky

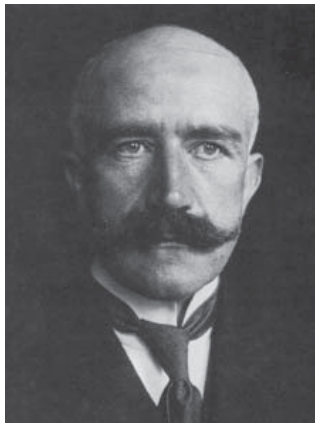

John Barton Payne

Mississippi (17 milionů dolarů) a rozdělení obilí a bavlny mezi nezaměstnané, čímž jej pověřila vláda USA v roce 1933.

John Barton Payne byl všeobecně respektován jako velká mravní autorita. V čele Ligy společností ČK a ČP stál po dobu 13 let. Na mezinárodních konferencích a zasedáních Červeného kříže vynikal šíří a pronikavostí svého úsudku. Byl upřímným přítelem Československa, které také na pozvání prezidenta republiky T. G. Masaryka a předsedkyně ČSČK dr. Alice Masarykové v roce 1922 osobně navštívil a setkal se s nimi na zámku v Lánech.

Pierre NOLF (* 1873)

Pierre Nolf

Významný belgický lékař se narodil ve městě Ypres. V první světové válce se obětavě staral o zraněné vojáky i civilisty. Po válce se vrátil na univerzitu, kde působil jako profesor. Soustavně se věnoval oblasti vědy a výzkumu a za přínos na tomto úseku získal celou řadu ocenění. V roce 1922 byl jmenován belgickým ministrem pro vědu a umění.

O tři roky později (1925) byl Belgickou královskou akademií jmenován prezidentem Belgického červeného kříže. Tuto funkci zastával po dobu 20 let (až do roku 1945). Díky jeho bohatým znalostem a zkušenostem došlo v této organizaci k významnému rozvoji zejména zdravotnických služeb, např. ambulanci služby. V letech **1928 - 1934** úspěšně vykonával funkci **předsedy první Stálé komise Červeného kříže**.

Henry Noble MAC CRACKEN (1870 - 1971)

Henry Noble Mac Cracken

Prezident Vassarské univerzity v Cedar Rapids a **zakladatel Dorostu Amerického červeného kříže** Henry Noble Mac Cracken se narodil ve městě Toledo ve státě Ohio. V první světové válce nabídl své služby guvernérovi svého státu a ten jej pověřil zorganizováním ošetrovatelských kurzů. Tento úkol dokázal skvěle splnit během několika měsíců a připravil řadu vynikajících ošetrovatelek, které se skvěle uplatnily na frontě i v zázemí.

Díky svým obdivuhodným organizačním schopnostem dokázal úspěšně splnit i další úkol, kterým

byl pověřen - zabezpečit masovou základnu Amerického ČK (ten měl v období vstupu USA do první světové války 600.000 členů). Doktor Mac Cracken uspořádal obrovskou národní kampaň a v ní se během jediného týdne počet členů Amerického ČK zvýšil na více než 12 milionů členů. Stejně tak se mu podařilo v další celonárodní kampani získat americkou veřejnost pro válečné půjčky. Prezident USA Woodrow Wilson jej poté požádal, aby napsal výzvu k americkému lidu zaměřenou na pomoc při zmírňování válečných útrap, kterou sám podepsal. Půl milionu exemplářů této výzvy rozšířené po celých USA přineslo množství finančních prostředků nejen pro Americký ČK, ale také pro organizace jako jsou YMCA, YWCA, Armáda spásy, aj.

Do dějin Červeného kříže se doktor Mac Cracken zapsal především návrhem na vznik Dorostu Amerického ČK, který předložil společně se školním inspektorem z města Des Moines ze státu Iowa panem **Stuebakerem**. Jejich první návrh byl prezidiem ČK USA nejprve odmítnut. Nevzdal se však a jeho druhý návrh již byl přijat. Dorost Amerického ČK se stal největší organizací Dorostu ČK na světě a stal se vzorem pro zakládání dorostových organizací v řadě dalších zemí, mj. i v Československu, které navštívil v roce 1922. Henry Mac Cracken se dožil 101 let a zemřel v roce 1971.

David HENDERSON (+ 17. 8. 1921)

Zastával funkci generálního ředitele Ligy společností Červeného kříže od jejího založení v roce 1919 až do své smrti v roce 1921. Od svých 21 let se Sir David Henderson věnoval vojenské službě, poznal Evropu i Afriku a svou neohrožeností a organizačními schopnostmi si vydobyl přední místo v britské armádě, kde byl duší především její letecké složky. V čele ústřední kanceláře Ligy společností ČK obstál stejně jako předtím ve službě armádní.

Eduard NAVILLE

Místopředseda Mezinárodního výboru Červeného kříže, čestný profesor univerzity v Ženevě. V průběhu první světové války zastupoval ve funkci předsedy Mezinárodního výboru ČK Gustave Adora, jenž ji nemohl vykonávat ze zdravotních důvodů. Např. na X. Mezinárodní konferenci ČK připravoval návrh proti používání plynů a pro zlidštění války. Ze zdravotních důvodů se vzdal funkce místopředsedy MV ČK v roce 1922 a zůstal nadále již jen jeho čestným členem.

Adolf D'ESPINE (20. 2. 1846 - 22. 7. 1930)

Narodil se v Ženevě v rodině lékaře, vystudoval přírodní vědy na ženevské univerzitě a medicínu na univerzitě v Paříži. Za německo-francouzské války v letech

1870-1871 působí jako chirurg v lazaretu Francouzského červeného kříže. Od roku 1876 působí jako profesor patologie na univerzitě v Ženevě. V letech 1902 - 1904 vykonává funkci rektora zdejší univerzity. Založil rovněž ambulatorium pro děti. Byl dlouholetým členem Mezinárodního výboru Červeného kříže, v letech 1914 - 1923 v něm vykonával úspěšně funkci místopředsedy. V lednu 1923 se vzdal aktivní práce v Mezinárodním výboru ČK a nadále zůstal již jen jeho čestným členem. Zemřel v roce 1930 v Cologny.

Eduard ODIER

Řadu let úspěšně vykonával funkci místopředsedy Mezinárodního výboru Červeného kříže. Předsedal rovněž Diplomatičké konferenci v roce 1906, která provedla revizi první Ženevské úmluvy. Zemřel v prosinci 1919.

Alfred GAUTIER (5. 5. 1858 - 23. 12. 1920)

Významný švýcarský právník se narodil v Ženevě v rodině lékaře. Studoval práva na univerzitách v Ženevě, Berlíně, Lipsku a Paříži. V letech 1886 - 1920 působil jako profesor na právnické fakultě ženevské univerzity. V Mezinárodním výboru Červeného kříže pracoval déle než 30 let (od roku 1888; od roku 1917 ve funkci místopředsedy) a s jeho jménem byly spojeny přípravné práce několika Mezinárodních konferencí ČK. Zemřel v roce 1920 v Genthodu.

Frédéric FERRIERE (1848 - 14. 6. 1924)

Vystudoval medicínu, ale zřekl se lékařské kariéry, aby mohl více než 40 let pracovat v Červeném kříži. Jeho životním cílem bylo vybudování kanceláře pro civilní obyvatelstvo při Mezinárodním výboru ČK. Rozhodujícím způsobem se zasloužil o to, že mohly být prostřednictvím Červeného kříže podávány zprávy příbuzným desetitisíců zajatců a pohřešovaných osob. Velmi aktivně působil v balkánských válkách, ve Vídni řídil práce mezivládní komise v boji proti epidemiím. Ve Varšavě se v roce 1921 zúčastnil práce protiepidemické komise Společnosti národů navzdory svému zhoršenému zdravotnímu stavu.

Na X. Mezinárodní konferenci Červeného kříže v Ženevě v roce 1921 byl zvolen členem komise, která měla vypracovat návrh úmluvy o válečných zajatcích. Zasedání XI. Mezinárodní konference ČK v roce 1923

Frédéric Ferrière

se sice zúčastnil, ale pokračující choroba mu již znemožnila přednést příslušný referát. Dožil se ještě toho, že přítomní zástupci států uznali nutnost doplnění Haagské úmluvy z roku 1907 k zajištění ochrany civilního obyvatelstva. Zemřel v roce 1924.

∞ XII

Červený kříž ve 30. letech 20. století

1. XIV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Bruselu

Uskutečnila se ve dnech **6. - 11. října 1930** v hlavním městě Belgie Bruselu a Československý červený kříž na ní zastupovala delegace ve složení: předsedkyně ČSČK PhDr. Alice Masaryková, ředitel sociálně-zdravotního odboru ústředí ČSČK MUDr. Miroslav Šulc a vrchní sestra Slovenské divize ČSČK Joža Filipová.

Na programu konference byla již tradičně zpráva o činnosti Mezinárodního Červeného kříže za uplynulé čtyřleté období a dále řada aktuálních otázek, týkajících se práce Červeného kříže v míru i ve válce. Živě se diskutovalo o zmírnění blokády, sanitním letectvu, standardizaci sanitního materiálu, ochraně civilního obyvatelstva před chemickou válkou, o organizaci první pomoci na silnicích a při živelních pohromách, o organizaci ošetřovatelství, o rozvoji Dorostu Červeného kříže, o rozšíření hnutí Červeného kříže a také o spolupráci s mezinárodními zdravotnickými společnostmi.

Předsedkyně Československého červeného kříže PhDr. Alice Masaryková pronesla na konferenci dvě vystoupení věnovaná zkušenostem z pořádání Velikonočního míru Červeného kříže v Československu. Na konferenci byla pak jednomyslně zvolena zvláštní komise, které bylo uloženo studovat tuto akci v Československu a podat zprávu na příští Mezinárodní konferenci Červeného kříže.

2. XV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Tokiu

Konala se v **říjnu 1934** v hlavním městě Japonska Tokiu a její delegáti tak po 22 letech opět zavítali mimo evropských kontinent (naposledy tomu bylo při IX. Mezinárodní konferenci ČK ve Washingtonu).

Konference schválila velmi důležitý dokument - návrh **Úmluvy o ochraně civilistů pod cizí ozbrojenou okupací**, který navrhl Mezinárodní výbor Červeného kříže. S tímto dokumentem se později bohužel již nic nepodnikalo, neboť vlády jednotlivých států se v zostřující mezinárodní situaci odmítaly sejít na Diplomatičké konferenci a rozhodnout o jeho přijetí (poslední sondáž švýcarské vlády, zda by byla vůle sejít se na Diplomatičké konferenci se uskutečnila v červnu 1939). Proto bohužel Tokijský návrh nemohl být využit v průběhu druhé světové války.

Na konferenci byla také projednána zpráva zvláštní komise, zřízené na minulé Mezinárodní konferenci ČK v Bruselu, která konstatovala splnění propagace mírových principů u akce Velikonočního míru Československého červeného kříže a doporuči-

la rozšířit tento svátek do celého světa (první celosvětová oslava se však uskutečnila až po druhé světové válce v roce 1948; samotný název Světový den Červeného kříže byl pak přijat až v roce 1984).

Program konference velmi zdařile doplňovaly akce Dorostu Japonského červeného kříže - např. 25. října 1934 v tokijském parku Hibiya, na níž se setkala 5.000 dětí ze všech krajů Japonska s delegáty konference nebo výstava prací členů Dorostu Červeného kříže z celého světa, včetně výšivek a alb členů Dorostu ČSČK. Výstava probíhala ve dnech 13. října - 5. listopadu 1934 v Tokiu a později byla převezena do Kjóta, kde se rovněž setkala se živým zájmem.

3. XVI. Mezinárodní konference Červeného kříže v Londýně

Uskutečnila se ve dnech **20. - 24. června 1938** a nepočítáme-li Ženevu, bylo to podruhé v historii, kdy se Mezinárodní konference Červeného kříže konala ve stejném městě (po VIII. Mezinárodní konferenci ČK v roce 1907).

Průběh této mezinárodní konference Červeného kříže byl již silně poznamenán blížícím se válečným konfliktem - druhou světovou válkou, jemuž předcházela právě v této době probíhající občanská válka ve Španělsku. Mezinárodní výbor Červeného kříže na této konferenci marně požadoval svolání Diplomatické konference k přijetí nových Ženevských úmluv, které by umožnily lepší ochranu civilního obyvatelstva ve válečných konfliktech. Vlády vzájemně znesvářených států již však nebyly ochotné k řešení tohoto problému zasednout společně k jednacímu stolu. Teprve tragické výsledky druhé světové války a miliony zbytečných obětí vedly k přijetí čtyř Ženevských úmluv v roce 1949.

Druhá světová válka také pochopitelně přerušila pravidelný čtyřletý interval pořádání Mezinárodních konferencí Červeného kříže. Trvalo dlouhých 10 let, než se sešli delegáti na XVII. Mezinárodní konferenci ČK ve Stockholmu v roce 1948.

4. Osobnosti

Max HUBER (28. 12. 1874 - 1. 1. 1960)

Známý švýcarský právník, politik a diplomat se narodil i zemřel v Curychu. Studoval na univerzitách v Lausanne, Curychu a v Berlíně, kde také v roce 1897 zakončil svá studia získáním doktorátu na právnické fakultě. Poté podnikl dvouroční studijní cestu kolem světa, při níž navštívil mj. Anglii, Rusko, Austrálii, Východní Orient a USA. Od roku 1902 přednášel mezinárodní právo a veřejné právo na univerzitě v Curychu a napsal řadu odborných studií. V letech 1913 - 1921 byl právním poradcem švýcarské vlády v Bernu. Působil pak jako soudce u Mezinárodního soudního dvora v nizozemském Haagu (v letech 1925 - 1927 byl dokonce jeho předsedou).

V roce **1928** pak vystřídal Gustave Adora ve funkci **předsedy Mezinárodního výboru Červeného kříže** a tuto funkci zastával po dobu dlouhých 16 let - až do roku **1944**.

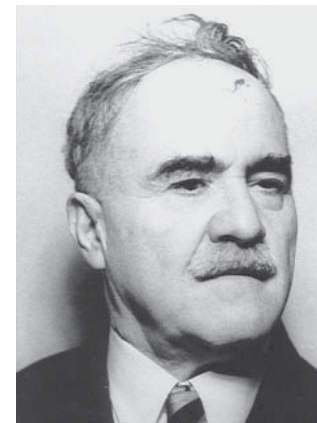
Byl morálním svědomím celého Hnutí ČK a ČP a pomohl vytvořit teorii principů tohoto Hnutí. Již v roce 1907 se zúčastnil jako delegát švýcarské vlády mírové konference v Haagu. Stal se předsedou MV ČK v nelehké době, kdy se pomalu vytrácel idealismus Společnosti národů (dnešní OSN) a začínalo se zapomínat na hrůzy první světové války. Současně svět procházel hospodářskou krizí a začínal znovu zbrojit. V některých zemích posilovaly své pozice protichůdné síly (fašisté, komunisté), zvyšovaly se demokratické snahy o získání nezávislosti v některých zemích Asie a Evropy.

Huberova odpovědnost ještě vzrostla po válečných konfliktech ve Španělsku a Etiopii a zejména v období druhé světové války. Tehdy Max Huber působil jako šéf organizace, která např. zaměstnávala 4.000 lidí působících na 40 lodích při rozvozu dodávek pro válečné zajatce a další válkou postižené osoby.

V období svého působení ve funkci předsedy MV ČK se významně zasadil o přijetí Ženevské úmluvy v roce 1929 týkající se válečných zajatců a také o přípravu dalších Ženevských úmluv, které byly přijaty až v roce 1949. Před vypuknutím druhé světové války se mu bohužel díky neochotě některých zemí nepodařilo dosáhnout přijetí pravidel na ochranu civilistů během války.

Gary T. GRAYSON (11. 10. 1878 - 15. 2. 1938)

V pořadí třetí předseda Ligy společností Červeného kříže (po Davisonovi a Payneovi) se narodil ve městě Salubria v regionu Culpeper ve Virginii v USA. Promoval na škole námořního lékařství v roce 1904, poté vstoupil do námořní lékařské služby a v roce 1926 se stal jejím generálním ředitelem. Dosáhl hodnosti admirála. Byl činný v mnoha vědeckých institucích, ve Společnosti amerických lékařů a vojenských chirurgů a v Ústavu pro preventivní medicínu a tropická bádání.

Max Huber

Gary T. Grayson

Byl osobním lékařem amerických prezidentů Theodora Roosevelta, Williama Howarda Tafta a Woodrowa Wilsona a osobním přítelem dalšího amerického prezidenta Franklina Delano Roosevelta. Byl také nejlepším přítelem svého předchůdce ve funkci předsedy Ligy společností ČK Johna Bartona Payneho. Řadu let rovněž vykonával funkci předsedy Amerického červeného kříže.

Ve své odborné lékařské praxi byl stoupencem preventivní medicíny a tyto zásady prosazoval i ve své významné funkci v Mezinárodním hnutí ČK a ČP. Mírové poslání Červeného kříže se mu jevílo mnohem vyšší a odpovědnější, než byla pouhá následná pomoc při živelních a sociálních katastrofách. Podle jeho názoru by měl být Červený kříž schopen předcházet zlům, která jsou často horší než požáry, povodně a zemětřesení a být svědomím lidstva.

Funkci předsedy Ligy společností Červeného kříže vykonával v letech 1935 - 1938, až do své smrti. Zemřel ve Washingtonu, kde je také pohřben na zdejší Arlingtonském národním hřbitově.

Norman DAVIS (+ 1944)

Americký humanitární pracovník Norman Davis vystřídal jako v pořadí čtvrtý **prezident Ligy společností Červeného kříže** v této funkci admirála Gary T. Graysona a tuto významnou funkci zastával v letech **1938 - 1944** - v obtížném období druhé světové války. V době, kdy se nad Evropou začala stahovat válečná mračna, pro Ligu společností ČK to také znamenalo začátek těžkých časů.

V listopadu 1938 promluvil Davis (tehdy prezident Amerického červeného kříže) na zasedání Výkonného výboru Ligy a řekl mj.: „... *Situace, která postihuje v Evropě Židy a ostatní obyvatelstvo, mi nahání obavy. Je svou velikostí a charakterem mimo jakýkoli právní řád a její řešení není v mezích možností Červeného kříže...*“.

Norman Davis

Pod vedením Normana Davise musela Liga společností ČK jednat mnohem rozhodněji než kdykoliv předtím, protože musela zajišťovat, aby v rámci zbytku univerzality, která Lize zůstala, stály národní společnosti ČK a ČP jak na straně spojenců, tak na straně jejich nepřítelů. Norman Davis zemřel v roce 1944 přímo ve své pracovně.

Princ Iyesato TOKUGAWA (* 1863)

Člen japonské císařské rodiny princ Iyesato Tokugawa se narodil v roce 1863 v japonském hlavním městě Edo (dnešním Tokiu). V roce 1877 odjel z Japonska do Anglie, kde studoval po dobu pěti let. Později působil ve vysokých státních funkcích.

Po řadu let vykonával funkci prezidenta Japonského červeného kříže a v letech **1934 - 1938** zastával funkci **předsedy Stálé komise Červeného kříže** v obtížném období, které vedlo k vypuknutí druhé světové války. Významným způsobem se zasadil o konání Mezinárodní konference Červeného kříže v Tokiu v roce 1934.

Iyesato Tokugawa

∞ XIII

Působení Červeného kříže za druhé světové války

1. Činnost Mezinárodního výboru Červeného kříže za druhé světové války

Již v předchozích kapitolách jsme uvedli, že se Mezinárodnímu výboru ČK přes veškerou snahu nepovedlo pro odpor vlád některých států do zahájení druhé světové války prosadit přijetí úmluvy na ochranu civilních osob za válečného konfliktu. To mj. způsobilo, že z 50 milionů celkových obětí druhé světové války představovali civilisté plných 50 %. Největší ztráty civilních osob představovala masivní bombardování měst, deportace a vyhlazovací koncentrační tábory.

V oblasti **ochrany válečných zajatců** byla situace podstatně lepší - MV ČK mohl postupovat podle příslušné Ženevské úmluvy „O zacházení s válečnými zajatci“ z roku 1929. V době druhé světové války MV ČK shromáždil **45 milionů karet** a předal **120 milionů dopisnic**, provedl svými 179 delegáty **12.750** kontrolních návštěv v zajateckých táborech ve 41 zemích, předal **36 milionů** humanitárních a zdravotnických zásilek a po skončení války se výrazně podílel na repatriaci zajatců. Ústřední zajatecká agentura MV ČK zaměstnávala více než **3.000** pracovníků.

V oblasti **ochrany civilistů** je situace podstatně horší - MV ČK se nemůže odvolávat na žádnou smlouvu, pouze na specifický charakter neutrální humanitární instituce. Přesto se mu podaří předat **24 milionů** tzv. rodinných zpráv, navštívit **170.000** internovaných Francouzů. V letech 1941 - 1942 rozvine MV ČK úspěšnou humanitární akci v Řecku. Bohužel opakované žádosti MV ČK o vstup do nacistických koncentračních táborů jsou německou vládou opakovaně zamítány - i tak se

Ilustrační foto – 2. světová válka

Louis Hoefliger

Paul Dunant

Victor Maurer

podají od podzimu 1943 do konce války alespoň rozeslat **1.100.000** humanitárních zásilek **105.000** zadržovaným osobám, jejichž jména byla MV ČK známa (šlo především o koncentrační tábory Dachau, Buchenwald, Ravensbrück a Oranienburg-Sachsenhausen).

Teprve 12. 3. 1945 získá prezident MV ČK **Carl Burckhardt** od německého generála SS **Ernsta Kaltenbrunnera** povolení ke vstupu 10 delegátů MV ČK (nejznámější z nich byli mj. **Louis Haefliger**, **Paul Dunant**, **Victor Maurer**, **Friderich Born**, **Marcel Junod**) do koncentračních táborů pod podmínkou, že v nich zůstanou až do konce války - zachránili tak životy desetitisíců vězňů určených k záhubě a byli při osvobození táborů jako Dachau, Mauthausen a Terezín. Právě z Terezína se v dubnu 1945 Červenému kříži podařilo vypravit transport Židů do Švédska. Koncem dubna 1945 propukla v terezínském ghettu tyfová epidemie, k jejímuž zvládnutí povolal Paul Dunant zdravotníky - členy bývalého ČSČK. Němci hlídali Terezín zvějšku až do osvobození Rudou armádou 8. května 1945. Ještě předtím - v létě 1944 navštíví delegace MV ČK právě Terezín; tato omezená návštěva však neumožnila MV ČK poskytnout jeho obyvatelům účinnou pomoc.

V průběhu války byla řada delegátů MV ČK (nejznámější jsou **Friedrich Born** v Maďarsku, **Georges Dunant** na Slovensku, **Vladimír de Steiner** s **Robertem Kochem** v Rumunsku či **René Henry** v Bulharsku) schopna díky místním kontaktům zajistit alespoň minimální ochranu tisícům židovských občanů před transporty - před „konečným řešením“.

Velmi záslužné byly také aktivity MV ČK v Japonsku. Marcel Junod, jako vedoucí delegace MV ČK, přijíždí do Hirošimy již 9. srpna 1945, tedy pouhé tři dny poté, kdy na toto město byla svržena první atomová bomba. Tým MV ČK je v tuto chvíli jedinou pomocnou organizací (kromě Japonců), která zde pomáhá. Marcel Junod má dnes (od roku 1979) pomník v Hirošimě. (Připomeňme v této souvislosti, že

dnešní Muzeum míru v Hirošimě - původní Pavilon průmyslové výstavby, jedinou stavbu, která přečkala výbuch atomové bomby - postavil český architekt Jan Letzel).

Skutečnost, že se MV ČK nepodařilo v době druhé světové války dostatečně ochránit civilisty právě v koncentračních táborech, je považována za největší neúspěch v jeho historii a je často jednostranně kritizována. Je však třeba si v této sou-

Pomník Marcela Junoda v Hirošimě

vislosti uvědomit omezené možnosti neutrální instituce jakou je MV ČK, který je v jakémkoli válečném konfliktu vždy závislý na ochotě ke spolupráci ze strany válčících zemí. Pokud některá z válčících stran nedodrží platné mezinárodní smlouvy, je velmi obtížné vymáhat jejich plnění. (V této souvislosti stačí připomenout stovky zabitých delegátů MV ČK v občanských válkách např. v Africe, když nebyla oběma stranami válečného konfliktu respektována jejich neutralita). Zde chyběla jednak mezinárodní úmluva na ochranu civilistů, jednak odmítala spolupracovat nejen německá vláda a velení ozbrojených sil, ale spolupráci s MV ČK odmítal i Německý ČK, který byl plně pod vlivem fašistického režimu.

Dokladem toho, že v činnosti MV ČK za druhé světové války jednoznačně převažovalo kladné hodnocení, je skutečnost, že Mezinárodní výbor Červeného kříže obdržel v roce **1944** vůbec jedinou za druhé světové války udělenou **Nobelovu cenu za mír** (již podruhé ve své historii - první získal v roce 1917 za svou práci v období první světové války).

2. Činnost národních společností ČK a ČP za druhé světové války

Dá se konstatovat, že svým obsahem byla podobná činnosti národních společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce z období první světové války, i když národní společnosti pracovaly v odlišných podmínkách.

Prakticky všechny národní společnosti úzce spolupracovaly s vojenskou zdravotnickou službou ve svých zemích. Zabezpečovaly zdravotnický materiál, dodávaly vyškolené ošetřovatele a ošetřovatelky do polních nemocnic i do zdravotnických zařízení v zázemí, podílely se na přepravě raněných vojáků, ošetřovaly civilisty v bombardovaných městech, apod.

Jiná byla samozřejmě situace v okupovaných zemích, mezi něž patřil i Protektorát Čechy a Morava. Zde byl Český červený kříž 5. srpna 1940 okupační mocí násilně rozpuštěn, jeho budovy byly obsazeny gestapem, jeho majetek byl zabaven a pře-

dán buď Německému červenému kříži nebo německé vojenské zdravotnické službě. Mnoho obětavých členů a funkcionářů ČSČK bylo zatčeno, uvězněno a řada z nich popravena. Československá exilová vláda v Londýně na to reagovala hned v září 1940 zřízením organizace ČSČK v zahraničí v čele s manželkou prezidenta republiky Hanou Benešovou. Tento zahraniční ČSČK velmi pomáhal československým vojákům nejen v Anglii, ale i v řadě zemí celého světa. Přesto na okupovaných územích dále obětavě působili tisíce členů ČSČK a pomáhaly všem potřebným. Na válečném poli pak zasahovali členové ČSČK např. při Slovenském národním povstání v roce 1944 nebo při Květnovém povstání v Praze v roce 1945. Dobrovolníci Červeného kříže pomáhali rovněž při likvidaci tyfové epidemie v Terezíně.

3. Osobnosti

Carl Jacob BURCKHARDT (10. 9. 1891 - 3. 3. 1974)

Známý švýcarský diplomat a politik se narodil v Basileji. Po dokončení střední školy se věnoval studiu historie na univerzitách v Basileji, Curychu a Mnichově. Od roku 1918 po získání doktorátu pracoval na švýcarském velvyslanectví ve Vídni jako atašé.

V roce 1923 přijal první nabídku od Mezinárodního výboru Červeného kříže a odjel do Malé Asie organizovat návrat řeckých uprchlíků, kteří byli vystěhováni na základě válečného konfliktu mezi Tureckem a Řeckem. Po čtyřech letech se vrátil zpět do Švýcarska a začal přednášet na univerzitě mezinárodních studií v Ženevě. V tomto období napsal také první díl své knihy „Kardinál Richelieu, premiér Ludvíka XIV.“. V letech 1937 - 1939 byl nejvyšším komisařem Společnosti národů ve svobodném městě Danzigu (dnešním Gdaňsku).

Carl Jakob Burckhardt

Během druhé světové války působil ve vedoucích funkcích v MV ČK a v letech 1944 - 1948 vykonával funkci **prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže**. V této funkci podnikl také několik oficiálních cest do Německa. Mezi jeho hlavní zásluhy patří propojení nejvyšších orgánů MV ČK a představitelů národních společností ČK a ČP a vzájemné zintenzivnění jejich spolupráce. Na druhé straně byl jak on osobně, tak celý MV ČK v pozdější době kritizován za pasivní postoje vůči německým koncentračním táborem a genocidě ve druhé světové válce (v předchozích kapitolách jsme si uvedli, že tato kritika byla ne vždy oprávněná).

Po druhé světové válce se ve své funkci prezidenta MV ČK významně zasloužil o přípravu čtyř Ženev-

ských úmluv, které byly projednávány na Mezinárodní konferenci Červeného kříže ve Stockholmu v roce 1948 a v konečné podobě přijaty na Diplomatské konferenci v Ženevě v roce 1949. Později zastával funkci zvláštního vyslance v Paříži a na sklonku života se věnoval pouze spisovatelské dráze a přednáškám na akademické půdě. Zemřel ve Vinzeli ve věku 83 let.

Jean DE MURALT

Jean de Muralt byl výkonným **prezidentem Ligy společností Červeného kříže** (pátým v pořadí) po smrti Normana Davise v letech 1944 - 1945. Přemístění sídla Ligy z Paříže zpět do švýcarské Ženevy zajistilo kontinuitu a solidaritu mezi národními společnostmi ČK a ČP a Mezinárodním výborem Červeného kříže. Všichni společně spolupracovali při pomoci civilistům a obětem druhé světové války.

Plukovník Jean de Muralt, bývalý prezident Švýcarského červeného kříže, řekl v září 1939 ve svém vystoupení mj.: „... *Díky aktivní spolupráci Červeného kříže ve světě a díky univerzálnímu charakteru, který dává Červenému kříži tolik síly, zůstává Liga spojena silnými morálními vazbami, které jsou velmi důležité obzvláště při spolupráci národních společností ČK a ČP mezi sebou...*“.

Jean de Muralt

V říjnu 1945 přivítal Jean de Muralt delegace ze 42 zemí na poválečné konferenci právníků z národních společností ČK a ČP, kteří, jak řekl: „... *projevili svůj nezávislý přístup i přes nátlaky jejich vlád...*“.

Arthur STANLEY

Významný britský filosof a politik vykonával funkci **předsedy Stálé komise Červeného kříže** ve válečných letech 1938 - 1946. Po řadu let zastával názor, aby národní společnosti ČK a ČP vzájemně spolupracovaly a spojily své síly při organizování záchranných operací. Proto byl logicky jedním z iniciátorů založení Ligy společností ČK krátce po první světové válce.

Po vypuknutí druhé světové války byl Sir Arthur Stanley zvolen předsedou válečné organizace Britského červeného kříže a také předsedou Řádu svatého Jakuba Jeruzalémského. V rámci své práce pro Červený kříž se neomezoval jen na území Velké Británie, ale jeho cílem bylo navázat styky s ostatními důležitými národními společnostmi ČK a ČP v Evropě i ve světě. Zemřel ve svých 78 letech.

∞ XIV

Čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949

Přijetí čtyř Ženevských úmluv v roce 1949 bylo v Mezinárodním hnutí Červeného kříže bezesporu nejvýznamnější událostí po skončení druhé světové války ve druhé polovině 40. let 20. století. Tyto úmluvy platí dodnes a tvoří základ současného mezinárodního humanitárního práva.

1. XVII. Mezinárodní konference Červeného kříže ve Stockholmu

XVII. Mezinárodní konference Červeného kříže v hlavním městě Švédska Stockholmu se konala ve dnech **20. - 30. srpna 1948**. Časový odstup od předcházející Mezinárodní konference ČK (Londýn, 1938), způsobený druhou světovou válkou, byl dlouhých 10 let. Delegace ČSČK se této konferenci nezúčastnila z politických důvodů (protestovala tím po politickém převratu u nás v únoru 1948 mj. proti pozvání zástupců Francovy vlády, jež se ujala moci po občanské válce ve Španělsku v letech 1936-1939).

Právě bolestné zkušenosti a miliony vojenských i civilních obětí ve druhé světové válce vyvolaly ochotu k zásadním změnám v oblasti mezinárodního humanitárního práva. Proto nejdůležitějším výsledkem této konference bylo, že schválila návrhy revidující stávající Ženevské úmluvy a přijala návrh čtvrté Ženevské úmluvy týkající se ochrany civilního obyvatelstva ve válečných konfliktech. Návrhy byly přijaty Diplomatičnou konferencí, která následovala o rok později.

2. Zavedení Světových dnů Červeného kříže

Pro Československý červený kříž měla XVII. Mezinárodní konference Červeného kříže ve Stockholmu v roce 1948 význam také v tom, že na základě jeho zkušeností s Velikonočním mírem Červeného kříže v Československu v období mezi dvěma světovými válkami, vyhlásila každoroční pořádání **Světového dne Červeného kříže** a to na **8. května** - výroční den narození zakladatele mezinárodní organizace Červeného kříže Henri Dunanta.

Pro pořádek musíme uvést, že Mezinárodní konference ČK ve Stockholmu v roce 1948 rozhodla o zavedení celosvětové oslavy Červeného kříže. Samotný název - **Světový den Červeného kříže** - byl přijat až v roce **1984**. Od roku 1953 až do roku 1995 byl každý ze Světových dnů Červeného kříže věnován určitému tématu. Tato témata zpočátku vybírala Liga společností ČK a ČP, později bylo toto téma vybíráno Ligou

ve spolupráci s Mezinárodním výborem ČK. Hesly byly např.: „Chraň člověka - zabraň válce“ (1970), „Červený kříž s Vámi - pro Vás“ (1981), „Červený kříž pečující a ochraňující“ (1982) nebo „Daruj krev - zachrániš život“ (1986).

3. Přijetí čtyř Ženevských úmluv na Diplomatičké konferenci v Ženevě v roce 1949

Návazně na XVII. Mezinárodní konferenci Červeného kříže (Stockholm, 1948) svolává na návrh Mezinárodního výboru ČK švýcarská vláda do Ženevy v roce 1949 Diplomatičkou konferenci. Výsledkem této konference jsou nové, **dosud platné**, čtyři Ženevské úmluvy, které přítomní zástupci vlád zastoupených států podepsali slavnostně **12. srpna 1949**. Dodejme však, že tato konference ještě nepřijala zásadní zákaz útoků hromadně ohrožujících civilní obyvatelstvo. Jednalo se o tyto úmluvy:

- I. **Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v polních armádách.**
- II. **Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a ztroskotaných příslušníků ozbrojených sil na moři.**
- III. **Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci.**
- IV. **Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války.**

Všechny čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949 (zahrnující celkem 450 článků) podepsalo a ratifikovalo do současné doby všech **194** států světa a tak se staly tedy **univerzálně přijatou smlouvou**. V současnosti jde o jediné univerzálně přijaté mezinárodní smluvy vůbec.

4. Osobnosti

Folke BERNADOTTE (2. 1. 1895 - 17. 9. 1948)

Folke Bernadotte

Švédský hrabě, politik a diplomat byl již od 30. let 20. století pověřován diplomatičkými úkoly. Vykonačval funkci **předsedy Stále komise Červeného kříže** v letech **1946 - 1948**.

Pravděpodobně více než kterákoliv jiná osoba 20. století symbolizuje odvážný a nápaditý hrabě Bernadotte Hnutí Červeného kříže. Jako viceprezident Švédského červeného kříže získal povolení k rozhovoru s **Heinrichem Himmlerem**, velitelem němečkých jednotek SS a jedním z nejobávanějších a nejbližších Hitlerových spolupracovníků. Díky tomu obdržel povolení zahájit jménem dánských a norských válečných zajatců zá-

chrannou misi v němečkých koncentračních táborech. S využitím speciálně označených autobusů, které se dokázaly úspěšně vyhnout zběsilým bojům na východní i západní frontě v nejhorsích posledních bitvách na konci druhé světové války, zachránil celkem 27.000 válečných zajatců (z nich bylo pouze 5.000 ze skandinávských zemí).

Od roku 1946 byl prezidentem Švédského ČK. Angažoval se rovněž ve skautském hnutí. Po druhé světové válce působil Bernadotte jako prostředník při Organizaci spojených národů v arabsko-izraelském konfliktu. V roce 1948 byl v Jeruzalémě, ve svých 53 letech, zavražděn židovskými teroristy.

Basil O'CONNOR (* 1892)

Významný americký právník a politik Basil O'Connor se narodil v roce 1892 ve státě Massachusetts. Vystudoval práva na prestižní Harvardské univerzitě, kde se seznámil s pozdějším americkým prezidentem Franklinem Delano Rooseveltem. Po dokončení studia založili společnou právní firmu.

Tělesný handicap jeho přítele a kolegy Roosevelta jej inspiroval k zapojení do humanitární činnosti. Pracoval v Americkém ČK a v letech těsně po druhé světové válce - **1945 - 1950** úspěšně vykonával funkci **prezidenta Ligy společností Červeného kříže**. Nebyl klasickým humanistou, ale jako člověka s obchodním a politickým duchem jej často zajímaly především výsledky. V roce 1959 se stal v USA členem prezidentské komise, která se zabývala otázkami náboženství a prosperity v amerických ozbrojených silách.

Basil O'Connor

Paul RUEGGER (14. 8. 1897 - 9. 8. 1988)

Známy švýcarský právník vykonával funkci **prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže** v letech **1948 - 1955**.

Již ve svých 21 letech byl zaměstnán jako sekretář v nově zřízené švýcarské komisi pro lidská práva, která se zabývala studiem poválečných poměrů a otázkou členství Švýcarska v OSN. V letech 1922 - 1925 byl jako právní expert členem vládní delegace, která monitorovala mezinárodní obchod a hlavně problémy zbrojení ve světě. Další dva roky působil jako zástupce generálního ředitele Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti v Haagu a v roce 1927 byl jmenován představitelem

Paul Ruegger

tohoto orgánu ve Společnosti národů. Po několik let pracoval také v diplomatických službách jako švýcarský velvyslanec v Paříži a v Římě.

V Mezinárodním výboru Červeného kříže pracoval již v letech 1942 - 1943. V roce 1948 již ve funkci prezidenta Mezinárodního výboru ČK se zasadil o evakuaci židovské komunity z Jeruzaléma. Již během svého působení v Mezinárodním výboru ČK se stal také členem Mezinárodní organizace práce (ILO) a v roce 1961 byl zvolen jejím prezidentem.

∞ XV

Činnost Červeného kříže v 50. letech 20. století

1. XVIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Torontu

Podruhé v historii zavítali delegáti Mezinárodní konference ČK na americký kontinent. Po Washingtonské konferenci v roce 1912 se o 43 let později sešli na kanadské půdě. Ve dnech **22. července - 8. srpna 1952** je přivítalo Toronto (původně měl konferenci pořádat ČK USA, ale ten její pořádání v roce 1951 odvolal).

Na konferenci byli přítomni delegáti ze 71 národních společností ČK a ČP, dále zástupci vlád, které podepsaly Ženevské úmluvy, delegáti Mezinárodního výboru ČK (ten měl v roce 1952 celkem 19 členů) a zástupci Ligy společností ČK. Zástupcem československé vlády na konferenci byl Dr. František Vavříčka, delegaci ČSČK tvořili **Dr. Miloš Nový**, člen předsednictva ÚV ČSČK, a **Dr. Karel Bláha**, vedoucí zahraničního oddělení ústředí ČSČK.

Konferenci předsedal **John Mac Aulay**, místopředseda hostitelského Kanadského ČK (pozdější prezident Ligy společností ČK v letech 1959 - 1965). Současně probíhající zasedání Rady delegátů, Rady guvernérů a Generální komise řídil předseda Stálé komise ČK **André Francois Poncet**. Průběh konference byl bohužel poznamenán začínající studenou válkou a ostrými střety mezi dvěma světovými tábory i současně probíhající korejskou válkou. Přesto konference zásadním způsobem revidovala „Statut Mezinárodního Červeného kříže“ a přijala významné rezoluce k nutnosti kontroly atomových zbraní a proti bakteriologické válce. Předjedнала rovněž „**Úmluvu na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu**“, která byla podepsána na zasedání v Haagu v roce 1954.

2. XIX. Mezinárodní konference Červeného kříže v Dillí

Také při této konferenci to bylo teprve podruhé v historii, kdy konferenci uspořádal stát na asijském kontinent. Od konference v Tokiu v roce 1934 uplynulo 23 let a novým hostitelem se tentokrát stalo hlavní město druhé nejlidnatější země světa Indie - Dillí. Konference se konala ve dnech **24. října - 7. listopadu 1957**.

Na konferenci se zúčastnilo 400 delegátů zastupujících vlády a 83 národních společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce. Samozřejmě byli přítomni zástupci Mezinárodního výboru ČK a Ligy společností ČK. Konference byla zahájena pozdra-

vy indického prezidenta **Rádžendra Prasáda** (1884 - 1963) a předsedy vlády Indie **Džaváharlála Nehru** (1889 - 1964), který ve svém vystoupení mj. řekl: „... *Války se rodí v myslích lidí. Je proto potřeba je z myslí lidí vykořenit. A to je budoucím úkolem Červeného kříže...*“. Předsedkyní konference byla zvolena zástupkyně hostitelské země **Amrit Kaur**.

Konference přijala „**Návrh pravidel omezujících nebezpečí, kterým je vydáno civilní obyvatelstvo v době války**“ a dále rezoluci „**Červený kříž - činitel míru**“. Schválena byla rovněž rezoluce navržená Indií, v níž byly vyzývány vlády, aby se vzdaly války jako prostředku k řešení sporů a aby zintenzivnily své úsilí na podporu všeobecného odzbrojení. Velmi byla diskutována také otázka ochrany lidstva před nukleárními, bakteriologickými a chemickými zbraněmi. Na konferenci došlo k roztržce v důsledku pozvání zástupců dvou Čín. Na protest proti přijetí rezoluce, jež legalizovala účast zástupců Tchajwanu, opustily konferenci delegace národních společností ČK a ČP ze zemí východního bloku a také z Indonésie, Egypta a Sýrie.

3. Osobnosti

Emil SANDSTRÖM (1886 - 1962)

Významný švédský politik a právník se narodil v roce 1886 v přímořském městečku Nyköping, které se nachází nedaleko hlavního města Stockholmu. Vystudoval právnickou fakultu a dosáhl dokonce funkce člena Nejvyššího soudu ve Švédsku. Měl mimořádný zprostředkovatelský talent, který byl využíván v řadě mezinárodních organizací - např. v roce 1947 se stal členem smírčí komise Organizace spojených národů v Palestině.

Od roku 1936 pracoval aktivně ve Švédském červeném kříži, nejprve jako člen jeho republikového výboru, později i jako jeho prezident. V roce **1950** byl zvolen **prezidentem Ligy společností Červeného kříže** a tuto prestižní mezinárodní funkci zastával po dobu devíti let - až do roku **1959**. Jeho práce v této funkci měla velký význam, neboť výrazně přispěl k rozšíření zdravotně-sociálních aktivit a humanitárních snah Ligy společností ČK i jednotlivých národních společností ČK a ČP.

Emil Sandström

Léopold BOISSIER (* 1893)

Významný švýcarský právník a diplomat se narodil v Ženevě v roce 1893. Práva vystudoval na univerzitách v Curychu a v Ženevě. Jako diplomat působil v Bernu,

Římě a Londýně, zúčastnil se jako delegát pařížské mírové konference a po dobu 20 let byl ředitelem Mezi-
parlamentní unie (1933 - 1953). Působil také ve funkci předsedy rady dalších organizací - švýcarské asociaci Společnosti národů, Švýcarskému výboru obránců míru a Federaci mezinárodních organizací. V roce 1937 byl jmenován řádným profesorem pro srovnávací ústavní právo na univerzitě v Ženevě. Byl rovněž činný jako novinář.

Od roku 1946 byl členem Mezinárodního výboru ČK, vykonával řadu let také funkci jeho viceprezidenta; **prezidentem Mezinárodního výboru Červeného kříže** byl v letech **1955 - 1964**, působil také ve funkci **ředitelů Institutu Henri Dunanta** v Ženevě. Funkci prezidenta Mezinárodního výboru ČK vykonával v období složité mezinárodní situace poznamenané Suezskou krizí a protisovětským povstáním v Maďarsku v roce 1956. Musel čelit rovněž problémům kolem XIX. Mezinárodní konference ČK v indickém Dillí (1957), jejíž pořádání bylo odloženo o dva roky v důsledku konfliktu mezi Čínou a Tajwanem a bylo výrazně ovlivněno odchodem 30 delegací národních společností ČK a ČP. Proti hrozícímu rozkolu Mezinárodního hnutí Červeného kříže vystoupil s důrazným projevem, v němž delegáty vyzval, aby nezapomínali na to, že hlavním posláním tohoto Hnutí je, aby sloužilo lidstvu. Navštívil ve své funkci dvakrát Československo - v letech 1961 a 1963.

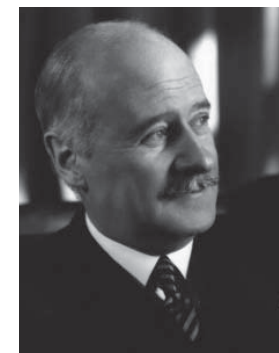
André Francois PONCET (* 1887)

Známý francouzský diplomat se narodil v roce 1887 ve městě Provinsu. Po studiích na univerzitách v Paříži, Heidelbergu a Berlíně působil nejprve jako středoškolský profesor a později přednášel německou literaturu a dějiny na pařížské univerzitě. Před první světovou válkou se rovněž věnoval žurnalistice.

Později vstoupil do služeb francouzského Ministerstva zahraničních věcí a zastával řadu významných diplomatických funkcí ve velmi obtížném období, které předcházelo druhé světové válce (např. v letech 1931 - 1938 byl francouzským velvyslancem v Německu, další dva roky potom v Itálii). V roce 1940 byl zatčen gestapem a až do roku 1945 byl vězněn v Německu za účast ve francouzském odboji. V diplomatických službách působil i po druhé světové válce - mj. se stal vládním zmocněncem pro „německou otázku“

Léopold Boissier

André Francois Poncet

a byl také jmenován vysokým komisařem v Německu. V roce 1952 byl zvolen členem Francouzské akademie.

Po dobu 17 let (v letech 1948 - 1965) působil jako **předseda Stálé komise Červeného kříže**, od roku 1955 pak vykonával funkci předsedy Francouzského červeného kříže.

∞ XVI Činnost Červeného kříže v 60. letech 20. století

1. Zasedání Rady guvernérů Ligy společností ČK a ČP v Praze

Šlo o v pořadí již XXVI. zasedání Rady guvernérů Ligy společností ČK a bezesporu se jednalo o vůbec nejvýznamnější mezinárodní akci Červeného kříže uskutečněnou na našem území. Konalo se v Praze ve dnech **25. září - 7. října 1961**. Bylo to vůbec poprvé, kdy se tak významné zasedání Červeného kříže uskutečnilo v zemi tzv. východního bloku. Zasedání se zúčastnilo 220 delegátů ze 72 zemí ze všech kontinentů včetně nejvyšších představitelů mezinárodního hnutí Červeného kříže - prezidenta Mezinárodního výboru ČK **Léopolda Boissiera**, prezidenta Ligy společností ČK **Johna Mac Aulaye** a předsedy Stálé komise ČK **André Francoise Ponceta**. Místem jednání zasedání byl hotel Internacionál v Praze-Dejvicích.

Je třeba uvést, že Praha se na toto významné zasedání důstojně připravila. Značnou pozornost budila květinová výzdoba na Václavském náměstí, kde pod sochou svatého Václava vytvořili zahradníci na umělém záhonu ze 3.000 květin znaky Červeného kříže, Červeného půlměsíce a Červeného lva a slunce. Pro účastníky zasedání bylo uspořádáno slavnostní představení opery Antonína Dvořáka „Jakobín“ v Národním divadle, koncert České filharmonie i přijetí delegátů tehdejším prezidentem republiky Antonínem Novotným. Delegáti také navštívili Tábor, Karlovy Vary, zámek Hlubokou nad Vltavou, Ústřední školu ČSČK v Líšnu i pražskou Thomayerovu nemocnici.

Toto významné zasedání si však připomínáme především proto, že na něm bylo na návrh hostitelského ČSČK přijato druhé ústřední heslo Mezinárodního hnutí Červeného kříže - „**Per humanitatem ad pacem**“ („**Humanitou k míru**“). Pro pořádek uvedme, že prvním heslem užívaným prakticky od vzniku Mezinárodního výboru ČK v roce 1863 bylo - „**Inter arma caritas**“ („**Milosrdenství mezi zbraněmi**“).

Zasedání Rady guvernérů Ligy společností ČK a ČP v Praze (1961)

2. 100. výročí vzniku mezinárodní organizace Červeného kříže

V roce 1963 si celý svět připomínal **100. výročí vzniku mezinárodní organizace Červeného kříže**, největší humanitární organizace na světě. Při této příležitosti se

Předání Nobelovy ceny za mír MV ČK a Lize společnosti ČK (1963)

konala slavnostní připomenutí tohoto významného výročí ve všech národních společnostech ČK a ČP, na zasedáních Mezinárodního výboru ČK i Ligy společností ČK.

Zcela jistě nejvyšší formou ocenění stoleté práce ve prospěch všech potřebných jak v době války, tak v době míru, bylo udělení **Nobelovy ceny za mír**, kterou v tomto roce společně obdržely právě **Mezinárodní výbor Červeného kříže a Liga společností Červeného**

kříže. Připomeňme jen v této souvislosti, že to bylo již počtvrté - a zatím naposledy - kdy je Nobelova cena za mír spojena s Červeným křížem (v roce 1901 ji obdržel Henri Dunant, v letech 1917 a 1944 pak Mezinárodní výbor ČK za svou činnost v první a druhé světové válce).

3. XX. Mezinárodní konference Červeného kříže ve Vídni

Hlavní město Rakouska Vídeň hostila Mezinárodní konferenci Červeného kříže již podruhé po dlouhých 68 letech (poprvé to bylo při VI. Mezinárodní konferenci ČK v roce 1897).

Konference se konala ve dnech **25. 9. - 9. 10. 1965**. Do historie Mezinárodního hnutí ČK a ČP se zapsala především tím, že na ní bylo přijato a vyhlášeno **7 Základních principů Červeného kříže**, podle kterých mají být řízeny aktivity Červeného kříže v každé situaci. Zvláštní rezolucí bylo také rozhodnuto, že napříště bude každá Mezinárodní konference Červeného kříže zahajována slavnostním přečtením těchto 7 základních principů. Konference také zřídila **Medaili Henri Dunanta** jako nejvyšší vyznamenání v rámci Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce.

Medaile Henri Dunanta (1965)

Tato konference také schválila zásady ochrany civilního obyvatelstva v ozbrojených konfliktech, které byly Mezinárodním výborem ČK předloženy v roce 1968 Valnému shromáždění OSN, které je schválilo a požádalo MV ČK o zpracování návrhu příslušné smlouvy (budoucí I. a II. Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám, který byl pak projednán na XXII. Mezinárodní konferenci ČK v Teheránu v roce 1973). Na vídeňské konferenci byla rovněž přijata dodnes platná (byť novelizovaná) **Pravidla pro používání znaku ČK a ČP národními společnostmi**.

Delegaci ČSČK na konferenci tvořili: předseda ÚV ČSČK **prof. MUDr. Zdeněk Štich**, místopředseda ÚV ČSČK **dr. Alexander Horák**, člen předsednictva ÚV ČSČK **doc. dr. Zdeněk Krejčí** a vedoucí zahraničního oddělení ÚV ČSČK **dr. Karel Bláha**.

4. Přijetí 7 Základních principů Červeného kříže

Také Základní principy Červeného kříže mají svou zajímavou historii a prošly určitým vývojem. Již na bitevním poli u Solferina v roce **1859** převládal jediný princip - **humanita**. Poté v roce **1875** formuloval tehdejší předseda Mezinárodního výboru ČK **Gustave Moynier** první **čtyři** základní principy, se kterými by se jednotlivé národní společnosti ČK měly ztotožnit: **předvídatost** (vedoucí již v dobách míru k přípravě akcí, umožňující pohotovost poskytnutí pomoci v případě války), **solidarita** (vyjadřující závazek jednotlivých národních společností ČK vytvořit mezi sebou vzájemná pouta a pomáhat si), **centralizace** (předpokládající existenci jediné národní společnosti ČK v dané zemi, působící ovšem na celém území země) a **vzájemnost** (z níž vyplývá ochota zajistit pomoc všem raněným či nemocným, bez ohledu na jejich národnost).

Následně v roce **1921** Mezinárodní výbor ČK vyhlásil ve Stanovách Základní principy, kterými tehdy byly: **nestrannost**, **nezávislost** politická, náboženská a hospodářská, **univerzální hnutí a rovnost** všech členů, kteří hnutí vytvářejí.

Po druhé světové válce na svém XIX. zasedání v Oxfordu v roce **1946** Rada guvernérů Ligy společností ČK a ČP přijala Deklaraci, potvrzující čtyři principy formulované v roce 1921, doplněné o dalších 13 zásad, k nimž bylo připojeno navíc 6 prováděcích pravidel. XVIII. Mezinárodní konference ČK v Torontu v roce **1952** znovu potvrdila principy přijaté v Oxfordu. Teprve v roce **1955** byly principy systematicky rozpracovány díky studii **Jeana Picteta** o principech Červeného kříže.

Současných **7 základních principů Hnutí Červeného kříže** bylo přijato a vyhlášeno na již zmíněné XX. Mezinárodní konferenci ČK ve Vídni v roce **1965** a jsou jimi: **Humanita, Nestrannost, Neutralita, Nezávislost, Dobrovolnost, Jednota, Světovost**. Na XXV. Mezinárodní konferenci ČK v Ženevě v roce **1986** byl význam těchto 7 základních principů podtržen tím, že byly začleněny do Preambule Stanov hnutí.

5. Vznik Institutu Henri Dunanta v Ženevě

Myšlenka založit Institut Červeného kříže vznikla již po druhé světové válce. Byla oživena v souvislosti se 100. výročím vzniku Červeného kříže v roce 1963. Jeho statut byl přijat **5. listopadu 1965**. Nejvyšším řídicím orgánem **Institutu Henri Dunanta** je valné shromáždění, v němž jsou zastoupeny tři organizace - Mezinárodní výbor ČK, Liga společností ČK (dnešní Mezinárodní federace ČK a ČP) a Švýcarský ČK. Účelem tohoto institutu je umožňovat organizacím studium, výzkum a odbornou přípravu ve všech oblastech působení Červeného kříže.

Od roku 1974 získal institut nové prostory pro svou činnost na břehu Ženevského jezera (adresa je - 114, Rue de Lausanne, Ženeva) včetně přednáškových síní, místností pro semináře, apod. Stal se jakousi akademií Červeného kříže. Byl vytvořen seznam vhodných oblastí výzkumu, velkou pozornost institut věnuje také oblasti výuky a vzdělávání zejména v oblasti šíření Ženevských úmluv a znalostí mezinárodního humanitárního práva. Konají se zde konference, porady, postgraduální kurzy. Rozsáhlá je také vlastní ediční a publikační činnost institutu zaměřená zejména na dějiny mezinárodního hnutí ČK, ale i ozbrojené konflikty, mezinárodní terorismus, apod. K institutu patří také archiv a muzeum.

6. XXI. Mezinárodní konference Červeného kříže v Istanbulu

V největším městě Turecka, které se nachází ještě na evropském kontinentu, se v roce 1969 sešli delegáti národních společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce a vlád z celého světa.

Nejdůležitějším dokumentem, který tato Mezinárodní konference Červeného kříže přijala, byla deklarace nazvaná „**Principy a pravidla týkající se pomoci Červeného kříže při katastrofách**“. Konference rovněž předjednála „**Úmluvu o zákazu vývoje, výroby a skladování bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich likvidaci**“, která byla později podepsána v roce 1972.

7. Osobnosti

Jose BARROSO (* 1925)

Jose Barroso vykonával funkci **prezidenta Ligy společností Červeného kříže** po dobu 12 let (v období 1965 - 1977). Byl prvním prezidentem Ligy pocházejícím z Latinské Ameriky (byl Mexičan). Do své funkce byl zvolen na zasedání v Istanbulu v roce 1969 a znovu v Teheránu v roce 1973.

Vystudoval univerzitu v mexickém městě La Salle. Zpočátku působil jako obchodník, stal se prezidentem v několika obchodních společnostech, včetně Hispánsko-Mexického kulturního institutu a Komory pro obchod s textilem v Mexiku. V roce 1959 byl zvolen do Rady Mexického červeného kříže a v letech 1964 - 1970 zastával funkci prezidenta Mexického ČK. Tuto organizaci zásadním způsobem reorganizoval a mj. zahájil výstavbu nemocnice Mexického červeného kříže. Jose

José Barroso

Barroso navštívil v roce 1969 Československo, kde se zúčastnil oslav 50. výročí vzniku Československého červeného kříže.

Hraběnka Angela Olivia Z LIMERICKU (+ 1981)

Do práce v Červeném kříži se aktivně zapojovala po dobu více než 60 let a v průběhu doby se stala jednou z nejnámějších osobností mezinárodního hnutí ČK. Již v roce 1915 byla vyškolená jako dobrovolná sestra Červeného kříže, ale protože byla příliš mladá, musela zfalšovat své osobní doklady, aby mohla pomáhat v nemocnicích ve Francii a Velké Británii v letech první světové války. O 25 let později - v období druhé světové války - byla v Londýně v roce 1940 odpovědná za vedení jednoho oblastního spolku Červeného kříže. A právě tam se začala její kariéra významně představitelky Britského ČK a mezinárodního hnutí ČK.

Hraběnka z Limericku

Nejvyšší funkci, kterou v Mezinárodním Červeném kříži zastávala, byla bezesporu funkce **předsedkyně Stálé komise Červeného kříže** v letech 1965 - 1973. V roce 1969 navštívila Československo, kde se zúčastnila oslav 50. výročí vzniku Československého červeného kříže.

Když v roce 1981 zemřela, tak v londýnském deníku Times se o ní tehdy psalo mj.: „... *Angela Limerick měla fenomenální paměť, cit pro detail a neuvěřitelnou schopnost vytvoření velmi blízkého osobního vztahu s lidmi, které znala třeba jen velmi krátce. Kromě toho měla dar inspirovat a motivovat ostatní a objevit v nich to nejlepší...*“.

John MAC AULAY (1895-1978)

Působil dlouhá léta jako dobrovolník Kanadského červeného kříže. Předsedal XVIII. Mezinárodní konferenci ČK v Torontu v roce 1952. Bylo to v době, kdy napětí způsobené korejskou válkou ohrožovalo samotnou existenci a jednotu Červeného kříže. Díky jeho diplomatickým schopnostem řešit napjaté diskuze byla většina problematických otázek vyřešena velmi klidnou cestou.

V letech 1959 - 1965 úspěšně vykonával funkci **prezidenta Ligy společností Červeného kříže**. Během jeho předsednictví Ligy se počet národních společností ČK a ČP zvýšil z 88 na 106. Bylo nesporně i jeho zásluhou,

John MacAulay

že v tomto období (1963) byly společně Mezinárodní výbor ČK a Liga společností ČK navrženy na udělení Nobelovy ceny za mír a při příležitosti 100. výročí vzniku mezinárodní organizace Červeného kříže ji také obdržely. Na XXII. Mezinárodní konferenci ČK v Teheránu v roce 1973 byl jako první Kanaďan navržen na udělení nejvyššího vyznamenání Červeného kříže - Medaile Henri Dunanta. V roce 1961 navštívil Československo při příležitosti zasedání Rady guvernérů Ligy společností ČK v Praze.

Samuel GONARD (* 1896)

Samuel Gonard, bývalý důstojník švýcarské armády a významný právník, vykonával funkci **prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže** v letech **1964 - 1969**. Narodil se ve městě Neuchatelu v roce 1896.

V roce 1939 byl jako voják pověřen výkonem funkce náčelníka štábu, v roce 1944 se stal velitelem divize. O sedm let později pak již vykonával funkci velitele sboru.

Samuel Gonard

Byl jedním ze švýcarských expertů pověřených studiem Charty Organizace spojených národů. V letech 1951 - 1961 byl členem švýcarské komise pro obranu.

V roce 1961 začal pracovat pro Mezinárodní výbor Červeného kříže a o čtyři roky později se již stal jeho prezidentem. V této funkci navštívil řadu národních společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce včetně bývalého Sovětského svazu, Německé demokratické republiky, Maďarska, Singapuru, Malajsie, Indonésie, Afghánistánu aj. Samuel Gonard navštívil v roce 1966 také Československo a jednal s představiteli státu a ČSČK.

≈ XVII Činnost Červeného kříže v 70. letech 20. století

1. XXII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Teheránu

Tato konference se konala ve dnech **8. - 15. listopadu 1973** v hlavním městě Íránu - Teheránu. Konala se tedy v zemi, která jako jediná na světě od roku 1929 používala třetí znak mezinárodního hnutí ČK - červený lev a slunce (tento znak přestal být v roce 1979 používán a národní společnost v Íránu převzala znak červeného půlměsíce). Přítomno bylo 500 delegátů z 86 národních společností ČK a ČP.

Při zahájení konference prohlásil prezident Ligy společností ČK **José Barroso** (Mexiko) mj.: „... *Hnutí Červeného kříže představuje v dnešním světě jeden z nejpevnějších pilířů stále se rozrůstající armády lidí, kteří neúnavně pracují ve prospěch celého lidstva, ochraňují lidské životy, ošetřují raněné a poskytují jim potravu a úkryt...*“.

Na této Mezinárodní konferenci Červeného kříže, která se konala v iránském parlamentu, představil Mezinárodní výbor ČK návrh **dvou Dodatkových protokolů** ke čtyřem Ženevským úmluvám z roku 1949. Projednávala se také otázka mezinárodních pomocných akcí. Přijata byla rovněž rezoluce „Červený kříž - činitel míru ve světě“ a také „Program rozvoje Červeného kříže“.

2. XXIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Bukurešti

Konference se uskutečnila v roce **1977** v hlavním městě Rumunska - Bukurešti. Bylo to vůbec poprvé, kdy se Mezinárodní konference Červeného kříže konala v některé ze zemí tzv. východního bloku.

Hlavním tématem této konference bylo potvrzení role Červeného kříže jako aktivního mírového činitele. Konference rovněž přijala opatření týkající se urychlení mezinárodních pomoci při katastrofách. Předjednála také „**Úmluvu o zákazu nebo omezení používání určitých druhů konvenčních zbraní, které mohou způsobit nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky**“, která byla doplněna třemi protokoly: Protokol (I) o zákazu používání střepinových výbušnin, Protokol (II) o zákazu nebo omezení používání min a podobných prostředků a Protokol (III) o zákazu nebo omezení používání zápalných zbraní. Tato úmluva byla posléze podepsána v roce **1980**. Přijala rovněž rezoluci ke zbraním hromadného ničení.

Konference se také zabývala pomocemi Červeného kříže v případech hladomorů,

opatřeními k urychlení mezinárodních pomoci, šířením znalostí mezinárodního humanitárního práva a jeho aplikací ve válečných konfliktech, otázkami péče o rukojmí, problémy nouzové radiokomunikace v ČK, úlohou ČK při zajišťování krevních transfúzí, problematikou mučení zajatců, aj. Přijala také rezoluci k Mezinárodnímu roku dítěte i ke vztahu Červeného kříže k mládeži.

3. Dva Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám

Čtyři Ženevské úmluvy byly přijaty v roce 1949. Další vývoj ukázal potřebu jejich doplnění - zejména posílení ochrany civilního obyvatelstva, rozšíření ochrany obětí vnitrostátních konfliktů a reagování na nové typy válečných konfliktů.

Národní společnosti ČK a ČP i vlády jednotlivých států se shodly na podobě 2 Dodatkových protokolů. Jejich příprava však nebyla jednoduchá - trvala dlouhých 10 let a samotná Diplomatičká konference jednala tři roky. Mezinárodní výbor ČK jejich návrh představil na Mezinárodní konferenci ČK v roce 1973 v íránském Teheránu. V definitivní podobě však byly schváleny až o čtyři roky později na **Diplomatičké konferenci o znovu potvrzení a rozvoji mezinárodního humanitárního práva**, která se konala v Ženevě. Dva Dodatkové protokoly ke čtyřem Ženevským úmluvám (z roku 1949) nesou datum **8. června 1977** a mají celkem 150 článků.

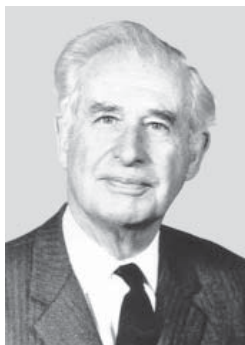
První Dodatkový protokol z roku 1977 se týká ochrany obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, rozšiřuje však ochranu i na organizovaný boj proti koloniálním a rasistickým režimům. Byla v něm výrazně posílena ochrana civilních osob před útoky a jejich následky.

Druhý Dodatkový protokol z roku 1977 se zabývá konflikty, které nemají mezinárodní charakter (občanské války a ozbrojená povstání).

4. Osobnosti

Eric MARTIN (* 1900)

Narodil se v Ženevě, kde také úspěšně dokončil studia medicíny. Jako mladý lékař působil na klinikách ve Vídni, Paříži a ve Štrasburku. Od roku 1927 pracoval v několika ženevských nemocnicích a vykonával při tom různé veřejné funkce. Kromě toho přednášel na zdejší lékařské fakultě jako externí profesor. V letech 1960 - 1962 vykonával funkci děkana této lékařské fakulty v Ženevě, od roku 1970 je jejím čestným profesorem. Tento světoznámý internista se proslavil zejména svými pracemi z oblasti geriatry a o sociálních aspektech

Eric Martin

moderního lékařství. Přispěl svými znalostmi do více než 300 odborných publikací. Byl členem řady švýcarských i zahraničních lékařských společností.

Několik let byl Eric Martin předsedou městské organizace Červeného kříže v Ženevě a členem Ústředního výboru Švýcarského ČK. Nejvyšší funkce v Červeném kříži dosáhl tím, že v letech **1973 - 1976** vykonával funkci **prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže**.

Jeho nástupce ve funkci prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže Alexandre Hay o něm mj. řekl: „... profesor Martin zajistil přítomnost Mezinárodního výboru Červeného kříže v celém světě, dal MV ČK nezbytný impuls pro složité časy, v nichž žijeme...“. Všichni, kdo s ním pracovali, jej respektovali a pamatují si jej jako vřelého inteligentního muže s citem pro humanitu.

Justice ADEFARASIN (* 1921)

Narodil se v nigerijském městě Ljebu-Ode. Svá právnícká studia zahájil v Nigérii a dokončil je v Londýně. Působil jako soudce Nejvyššího soudu v Nigérii a do historie Hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce se poprvé zapsal v letech 1967 - 1970, kdy došlo k porážce u Biafranu, během občanské války v Nigérii. Aktivně se zúčastnil záchranných operací, pomáhal Nigerijskému ČK, který byl pod silným tlakem. Zde se plně projevil jeho organizační a fundraisingové schopnosti.

V letech **1977 - 1981** vykonával funkci **prezidenta Ligy společností Červeného kříže**. V této funkci procestoval téměř celý svět. Zajímal se především o aktivity z oblasti lidských práv a humanitárních principů. Protože působil vždy jako dobrovolník, nezapomínal ani na aktivity v oblasti rozvoje Hnutí ČK a ČP a především záchranných operací.

Geoffrey NEWMAN-MORRIS

Známý australský lékař vykonával funkci **předsedy Stálé komise Červeného kříže** v letech **1973 - 1977**.

Během druhé světové války působil jako polní lékař v jednotce australské armády. Významnou měrou přispěl k rozvoji Australského Červeného kříže, kterému předsedal po dobu 19 let (1959 - 1978). Jako kvalifikovaný lékař přinesl do práce Červené-

Justice Adefarasin

Sir Geoffrey Newman-Morris

ho kříže mnoho praktických zkušeností z lékařského prostředí. Za svou mnohaletou práci v Australském a Mezinárodním červeném kříži získal řadu ocenění (mj. Zlatou medaili Singapurského ČK), včetně nejvyššího mezinárodního ocenění - Medaile Henri Dunanta.

Evelyn SHUCKBURGH (1909 - 1994)

Významný a vážený britský diplomat zastával funkci **předsedy Stálé komise Červeného kříže** v letech **1977 - 1981**.

Do diplomatických služeb ve Velké Británii vstoupil v roce 1933 ve svých 24 letech. Během druhé světové války působil v Argentině. Po válce pracoval jako diplomat v Severoatlantickém paktu (NATO), v Itálii a také v Praze. Když odešel do starobního důchodu, začal pracovat v Britském ČK jako dobrovolník a v roce 1970 se stal jeho předsedou. Do Červeného kříže přinesl mnohé nové vize a zkušenosti z diplomatického prostředí. Zemřel v roce 1994 ve svých 85 letech.

Marcel NAVILLE

Známý švýcarský právník Marcel Naville vykonával funkci **prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže** v letech **1969 - 1973**. Navázal tak na rodinnou tradici, jeho dědeček - Eduard Naville - totiž působil ve funkci zastupujícího prezidenta Mezinárodního výboru ČK (za nemocného Gustave Adora) v letech první světové války. Marcel Naville vystudoval na univerzitě obor umění a poté vykonával civilní službu, po níž nastoupil do právního oddělení Mezinárodního výboru ČK.

Do funkce prezidenta Mezinárodního výboru ČK nastoupil krátce po skončení válečného konfliktu v Nigérii a také jeho první zahraniční cesta v nové funkci mířila právě do této země. Jel dohodnout podmínky a způsob humanitárních a záchranných operací. Na jednání vedoucích představitelů mezinárodního hnutí ČK a ČP v Mexico City v roce 1970 poukázal na problematiku změn ve světě, především způsobených inflací a stoupající cenou ropy. Řekl zde mj.: „... Červený kříž by měl ukázat jednotnou tvář odrážející jak jeho stejnorodou, tak mnohostrannou povahu...“. Po skončení svého období výkonu funkce prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže pracoval jako manažer banky ve Švýcarsku.

Jean PICTET (1914 - 2002)

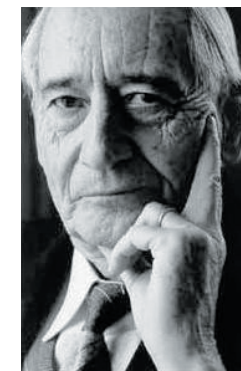
Významný švýcarský právník se narodil v roce 1914 v Ženevě. Střední školu zakončil maturitou v Paříži, studia na právnické fakultě na univerzitě v Ženevě promocií v roce 1935. Již o dva roky později působil jako spolupracovník právního oddělení Mezinárodního výboru Červeného kříže a jeho tehdejšího prezidenta Maxe Hubera.

Sir Evelyn Shuckburgh

Marcel Naville

Jean Pictet

Od roku 1946 působil v Mezinárodním výboru ČK jako ředitel, od roku 1966 jako generální ředitel, od roku 1967 jako předseda právní komise a od roku 1971 jako **viceprezident Mezinárodního výboru ČK**.

Podrobně se zabýval revizí Ženevských úmluv, ochranou civilních osob ve válečných konfliktech a otázkami mezinárodního humanitárního práva. Je **autorem 7 základních principů mezinárodního hnutí Červeného kříže**, které byly přijaty na XX. Mezinárodní konferenci ČK v roce 1965 ve Vídni a také „**Komentářů k Ženevským úmluvám z roku 1949**“, což je celosvětově všeobecně uznávané a používané dílo. V roce 1975 působil jako ředitel Institutu Henri Dunanta v Ženevě a později jako profesor na univerzitách v Ženevě a v Leydenu.

Na 18. Valném shromáždění Mezinárodní federace ČK a ČP v korejském Soulu v roce 2005 mu bylo - bohužel až in memoriam - uděleno nejvyšší vyznamenání mezinárodního hnutí Červeného kříže - Medaile Henri Dunanta.

∞ XVIII

Činnost Červeného kříže v 80. letech 20. století

1. XXIV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Manile

Účastníky XXIV. Mezinárodní konference Červeného kříže přivítala tentokrát Manila, hlavní město Filipín. Konala se v roce **1981**. Delegaci ČSČK na této konferenci tvořili předseda Federálního výboru ČSČK **prof. MUDr. Imrich Hatiár, CSc.** a vedoucí zahraničního oddělení FV ČSČK **Ing. Vítězslav Hálek**.

Konference přijala více než dvě desítky rezolucí zaměřených mj. na humanitární aktivity MV ČK ve prospěch obětí válečných konfliktů, na ochranu proti pirátům, k respektování mezinárodního humanitárního práva (MHP), humanitárních principů a k podpoře aktivit MV ČK, ke konvenčním zbraním, k šíření znalostí MHP, principů a ideálů ČK, k pořádání mezinárodních kurzů válečného práva, k pravidlům pro užívání znaku, k otázkám mučení zajatců, k financování MV ČK ze strany vlád a národních společností ČK a ČP, k postavení dobrovolníků v Červeném kříži, k pomoci uprchlíkům či ke spolupráci národních společností ČK a ČP s vládami na poli první zdravotní péče. Konference také přijala úpravu pravidel k udělování Medaile Henri Dunanta a Medaile Florence Nightingalové a rovněž Etický kodex dárcovství krve.

2. XXV. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě

Konala se v roce **1986**. Od tohoto roku až do současnosti se Mezinárodní konference ČK konají výhradně v Ženevě, sídle Mezinárodního výboru ČK a Mezinárodní federace ČK a ČP. Delegaci ČSČK na této konferenci tvořili: předseda FV ČSČK **prof. MUDr. Imrich Hatiár, CSc.** a úřadující místopředseda FV ČSČK **dr. František Novotný**.

Konference opět projednala a přijala více než dvě desítky rezolucí zaměřených mj. na šíření MHP, na pořádání mezinárodních kurzů k pravidlům aplikovatelným ve válečných konfliktech, k uplatňování MHP ve válečných konfliktech na moři i na souši, k ochraně civilních osob ve válečných konfliktech, k ochraně dětí ve válkách, k otázkám mučení zajatců, ke vzájemné spolupráci národních společností ČK a ČP s vládami při spojování rozdělených rodin, k úkolům Ústřední pátrací agentury a národních společností ČK a ČP v pátracích aktivitách a při spojování rodin, k otázce darování potravin v ČK a ČP při záchranných operacích, k otázkám zásobování

zdravotnickým materiálem v ČK a ČP při záchranných operacích, k pomoci dětem při záchranných operacích, k postavení dobrovolníků v ČK a ČP v současném světě, k Mezinárodnímu roku míru 1986 a k otázkám škodlivosti kouření. Konference rovněž schválila úpravu pravidel Fondu císařovny Shoken.

Konference také přijala rezoluci nazvanou „Humanitární mobilizace“ a provedla další revizi „Statutu Mezinárodního červeného kříže“. Zabývala se také přípravou „**Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, skladování a užívání chemických zbraní a o jejich likvidaci**“, která však byla podepsána až v roce 1993. Na této konferenci byl také upraven název - vedle dosavadního názvu **Mezinárodní Červený kříž** byl zaveden dnes přednostně užívaný název - **Mezinárodní hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce** (oba názvy však platí souběžně).

3. Osobnosti

Ahmed ABU-GOURA (* 1918)

Známý lékař a bývalý ministr zdravotnictví Jordánského království Ahmed Abu-Goura byl jako první mimoevropská osobnost zvolen **předsedou Stálé komise Červeného kříže a Červeného půlměsíce** a tuto prestižní funkci vykonával 12 let (1981 - 1993).

Narodil se ve městě Es Sait v roce 1918. Vystudoval medicínu a postgraduální studia absolvoval na univerzitách v Londýně a na Harvardu v USA. V roce 1953 byl zvolen generálním ředitelem Jordánského červeného půlměsíce a v roce 1964 se stal jeho prezidentem. Hrál důležitou roli především při záchranných operacích organizovaných na pomoc uprchlíkům a lidem vysídleným ze svých domovů. Zúčastňoval se zasedání vládních expertů na Diplomatických konferencích, které se týkaly dalšího rozvoje mezinárodního humanitárního práva. Členem Stálé komise ČK a ČP byl v letech 1977 - 1981, poté byl zvolen jejím předsedou. K jeho dalším aktivitám patřila i funkce viceprezidenta Islámské kulturní společnosti.

Alexandre HAY (* 1919)

Významný švýcarský právník Alexander Hay vykonával funkci **prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže** po dobu 11 let - v období 1976 - 1987.

Narodil se v Ženevě v roce 1919. Vystudoval právnickou fakultu a v roce 1944 se stal soudním obhájcem. O rok později již byl zaměstnán na švýcarském Ministerstvu zahraničních věcí a v roce 1948 se stal sekretářem vládní delegace v Paříži. V roce 1954 byl jmenován ředitelem mezinárodního oddělení Švýcarské národní banky na pobočce v Curychu. Reprezentoval Švýcarsko na řadě mezinárodních konferencí a v letech 1964 - 1972 byl předsedou Evropské monetární komise.

Ahmed Abu - Goura

Alexandre Hay

Enrique de la Mata

Jako prezident Mezinárodního výboru Červeného kříže zastával názor, že MV ČK musí být prostřednictvím svých delegátů přítomen všude tam, kde je nutné poskytnout ochranu obětem válek či nepokojů, a že právě tyto požadavky jsou tím, čím se má řídit MV ČK. V roce 1984 navštívil Alexandre Hay Československo a byl přijat nejvyššími státními činiteli a představiteli ČSČK. Za jeho působení ve funkci prezidenta MV ČK bylo také v roce 1984 úspěšně završeno mnohaměsíční společné úsilí MV ČK a československé vlády v součinnosti s ČSČK o osvobození našich občanů unesených v Angole opoziční organizací UNITA.

Enrique DE LA MATA (+ 1987)

Španělský politik a právník Enrique de la Mata zastával funkci **prezidenta Ligy společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce** v letech 1981 - 1987. Ve funkci ministra a poslance španělského parlamentu se aktivně zúčastnil vytváření legislativního rámce španělské obchodní unie a hrál důležitou roli v přechodném období od diktatury generála Franka ke konstituční monarchii.

Na XXIV. Mezinárodní konferenci Červeného kříže v Manile v roce 1981 byl Enrique de la Mata, jako exprezident Španělského ČK, zvolen prezidentem Ligy společností ČK. V této funkci přivedl Ligu do nové éry. Postaral se o urychlení konstitučních změn a pomohl národním společnostem ČK a ČP stát se samostatnějšími a nezávislejšími. Tvrdil: „... *Téměř nikdy neexistuje jen jediné řešení problému - pokud si toto uvědomíme, uvidíme celou řadu možných řešení. To je to, co nám v současnosti umožní nejlépe přizpůsobit naši organizaci místním podmínkám. Díky této zásadě můžeme - lépe než jiní - zvládnout proces rozhodování v decentralizované a regionalizované společnosti...*“.

De la Mata ve své funkci propagoval mj. Světový kongres mládeže v kanadském Calgary, Evropský kongres mládeže v Moskvě v roce 1984 a ve stejném roce i Světovou konferenci ČK a ČP na podporu míru. Navštívil také Československo v roce 1982.

∞ XIX

Činnost Červeného kříže v 90. letech 20. století

1. XXVI. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě

Tato Mezinárodní konference Červeného kříže se sešla opět po delším čase - od předcházející konference (1986) uplynulo 9 let. V řádném termínu se měla sejít v kolumbijském městě Cartagena. Pro neklidnou situaci v této zemi se však konat nemohla a Stálá komise ČK a ČP rozhodla o konání konference v Ženevě v roce **1995**. Delegaci Českého červeného kříže (jednalo se o první konferenci po rozdělení Československa a také rozdělení ČSČK na Český červený kříž a Slovenský červený kříž) tvořili prezident ČČK **MUDr. Zdenko Vlk, CSc.** a ředitel Úřadu ČČK **JUDr. Jiří Procházka**. Této konferenci se také poprvé zúčastnila delegace bývalé Ligy společenství ČK a ČP již pod novým názvem **Mezinárodní federace ČK a ČP** (ke změně názvu došlo v roce **1991**).

Konference se soustředila na prosazování pravidel mezinárodního humanitárního práva. Zvláštní pozornost byla věnována potřebám civilního obyvatelstva a zejména nejvíce ohroženým skupinám jako jsou ženy a děti. Zaměřila se také na pomoc uprchlíkům a obětem hospodářských sankcí. Konference rovněž předjednála Protokol týkající se oslepujících laserových zbraní (k úmluvě z roku 1980), který byl podepsán v roce 1995, dále provedla revizi protokolu (rovněž z roku 1980) k zákazu nebo omezování používání min a podobných prostředků. Tento protokol byl posléze podepsán v roce 1996. Konečně předjednála „**Úmluvu o zákazu používání, skladování, výroby a přenosu náslapných min a o jejich likvidaci**“, která byla posléze podepsána v roce **1997**.

2. Sevillská dohoda z roku 1997

Zásadní dokument pod názvem **Sevillská dohoda** byl přijat dne **26. listopadu 1997** na zasedání Rady delegátů konaném ve španělském městě Sevilla. Její přesný název je - **Dohoda o organizaci mezinárodních aktivit složek Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného pŕlměsíce**.

Tato Dohoda tvoří základní rámec nové společné strategie poskytování pomoci, jež napomáhá dosažení tří důležitých cílů:

- efektivním využitím zdrojů všech složek Hnutí zajistit účinnější reakci na humanitární potřeby,

- lépe zajistit respekt humanitárním principům a mezinárodnímu humanitárnímu právu,
- vytvořit silné Mezinárodní hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce, jehož složky spolu optimálně spolupracují.

3. XXVII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě

Konference se sešla ve dnech **22. října - 6. listopadu 1999** opět v Ženevě. Delegaci Českého červeného kříže na ní tvořili prezident ČČK MUDr. **Zdenko Vlk, CSc.** a ředitel Úřadu ČČK **JUDr. Jiří Procházka**.

Konference se zabývala zejména ochranou obětí válečných konfliktů prostřednictvím plného respektování mezinárodního humanitárního práva, humanitárními aktivitami v době válečných konfliktů a přírodních katastrof a strategickou spoluprací pro zlepšení života obětí. Dále tato konference přijala deklaraci „**Síla humanity**“ a „**Akční plán Hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce pro období 2000 - 2003**“.

Vyhlásila propagační kampaň „**Lidé a válka**“ a vydala „Slavnostní výzvu při příležitosti 50. výročí přijetí čtyř Ženevských úmluv“, kterou podepsala řada významných světových osobností (mj. generální tajemník OSN **Kofi Annan**, čestný viceprezident MV ČK **Jean Pictet**, bývalý portugalský prezident **Mário Soares**, herečka **Geraldine Chaplinová**, aj.). Konference schválila rovněž úpravu pravidel Fondu japonské císařovny Shoken.

4. Osobnosti

Princ Botho SAYN-WITGENSTEIN-HOHENSTEIN

Vystudoval medicínu a v letech 1955-1956 se jako lékař stal členem vědecké výpravy do Indie. Od roku 1969 do roku 1980 byl členem Nejvyšší komise pro lékařská práva a ve stejném období byl členem vládní komise zabývající se humanitárními pomocemi. V letech 1972 - 1976 pracoval na Ministerstvu zdravotnictví NSR.

Od roku 1979 byl členem představenstva Německého červeného kříže a v roce 1982 byl zvolen jeho prezidentem. Vrcholu svých aktivit v rámci Červeného kříže dosáhl tehdy, když byl zvolen **předsedou Stálé komise Červeného kříže a Červeného půlměsíce**. Tuto funkci vykonával v letech **1993 - 1995**.

Princezna Margareta

Nizozemská princezna Margareta zahájila své působení v Červeném kříži v roce 1966, kdy se přihlásila na jednom oblastním spolku ČK v Holandsku jako dobrovol-

Princ Botho Sayn-Wittgenstein
-Hohenstein

Nizozemská princezna
Margriet

Mario Enrique Villaruel
Lander

nice. O 21 let později, v roce 1987, již byla zvolena za viceprezidentku Nizozemského ČK a věnovala se výhradně humanitární činnosti.

Na XXVI. Mezinárodní konferenci ČK v Ženevě v roce 1995 byla zvolena do funkce **předsedkyně Stálé komise Červeného kříže a Červeného půlměsíce**. Tuto zodpovědnou funkci vykonávala po dobu 8 let, po dvě funkční období, v letech **1995 - 2003**. Hrál důležitou úlohu v roce Milénia, kdy se aktivně zapojovala do řady projektů na téma „Síla humanity“. Tyto projekty byly zaměřeny zejména na historii Hnutí ČK, na 50. výročí Ženevských úmluv (z roku 1949) nebo na Mezinárodní konference Červeného kříže.

Princezna Margareta byla aktivní nejen v Červeném kříži, ale i v jiných humanitárních organizacích - byla členkou řady poradních výborů, pomáhala organizovat letní tábory pro pacienty s rakovinou, byla patronkou Dětských SOS vesniček v Holandsku a také čestnou členkou Evropské komise pro kulturu.

Mario Enrique Villaruel LANDER (* 1947)

Prezident Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce v letech **1987 - 1997** se narodil v roce 1947 v Caracasu, hlavním městě Venezuely. Byl známý prosazováním finančních kontrol, jasných směrnic, týkajících se výživy a dlouhodobých strategických plánů.

Za jeho funkčního období došlo k přeměně Ligy společností ČK a ČP na Mezinárodní federaci ČK a ČP; v politické oblasti pak asi největší změnou byl rozpad Sovětského svazu. K této události Villaruel řekl: „... *Národní společnosti na nás spoléhají - pro rozhodné vedení a rychlá řešení mnoha problémů, kterým čelí rychle rostoucí organizace ve stále více komplexním světě...*“.

V roce 1989 se na jeho popud konal letní mezinárodní kemp jako vzpomínka na bitvu u Solferina, kterým si Mezinárodní hnutí ČK a ČP připomnělo 125. výročí svého vzniku. Při této příležitosti Villarroel prohlásil: „*Jsme živoucím důkazem mírového soužití, neboť nás spojuje závazek zmírňovat lidské utrpení*“. Jmenoval také zvláštní komisi, která měla zpracovat plán na aktivity Mezinárodní federace a národních společností ČK a ČP v 90. letech 20. století.

Astrid NOKLEBYE HEIBERG

Významná norská lékařka a politička vykonávala funkci **prezidentky Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce** v letech 1997 - 2001. Do této významné funkce byla zvolena na zasedání Valného shromáždění Mezinárodní federace ČK a ČP ve španělské Seville v roce 1997 celkem 110 hlasy ze 175.

Narodila se v norském hlavním městě Oslu. Vystudovala psychiatrii a později přednášela na univerzitě. V norské vládě zastávala funkci ministryně pro ochranu rodiny a spotřebitele, působila také jako náměstkyně ministra práce a sociálních věcí i jako poslankyně norského parlamentu. V roce 1989 byla delegátkou Valného shromáždění OSN.

Od roku 1993 vykonávala funkci prezidentky Norského červeného kříže, v roce 1995 předsedala XXVI. Mezinárodní konferenci ČK v Ženevě. Ve své funkci prezidentky Mezinárodní federace ČK a ČP si vytkla tři hlavní cíle: posílení rozvoje národních společností ČK a ČP díky získání větších finančních prostředků, materiálu a zdrojů, vytvoření lepší spolupráce a vztahů s Mezinárodním výborem ČK a také zlepšení vztahů mezi národními společnostmi ČK a ČP, Mezinárodní federací ČK a ČP a Mezinárodním výborem ČK. Tvrdila, že „*vzdálenost mezi Ženevou a národními společnostmi ČK a ČP se zdá někdy příliš velká*“. Jako prezidentka Mezinárodní federace ČK a ČP navštívila v roce 2000 Českou republiku.

Cornelio SOMMARUGA (* 1932)

Známý švýcarský právník a diplomat zastával funkci **prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže** v letech 1987 - 1999.

Narodil se v Římě v roce 1932. Vystudoval práva na univerzitách v Curychu a v Paříži. V letech 1960 - 1973 pracoval v armádních diplomatických službách v Haagu, Bonnu, Římě a nakonec i v Ženevě, kde se stal zástupcem velvyslance při OSN na konferenci obchodu a rozvoje ekonomické komise OSN v Evropě při Asociaci evropského volného obchodu (EFTA). V letech 1973 - 1975 byl zástupcem generálního ředitele EFTA. Dalších sedm let potom působil v Bernu ve švýcarské komisi pro externí ekonomické otázky. V letech 1984 - 1986 byl generálním ředitelem ekonomické komise OSN a předsedal jednáním komise v Evropě. Vykonával rovněž funkci předsedy

italsko-švýcarské komise, která se zabývala problémy kultury.

Cornelio Sommaruga navštívil v roce 1999 Českou republiku u příležitosti 80. výročí založení ČČK. Při této návštěvě také podepsal Memorandum o spolupráci s ministrem obrany ČR.

Astrid N. Heiberg

Cornelio Sommaruga

XX Činnost Červeného kříže na počátku 21. století

1. XXVIII. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě

Konference se sešla v Ženevě ve dnech **28. listopadu - 6. prosince 2003** za účasti delegátů ze **190** zemí - smluvních stran Ženevských úmluv a **179** národních společností ČK a ČP. Delegaci Českého červeného kříže tvořili: prezident ČČK **MUDr. Zdenko Vlk, CSc.**, čestná prezidentka ČČK **Viktorie Špidlová**, první viceprezident ČČK **RNDr. Marek Jukl, Ph. D.** a ředitel Úřadu ČČK **JUDr. Jiří Procházka**.

Konference byla obsahově zaměřena zejména na ochranu lidské důstojnosti prostřednictvím mezinárodního humanitárního práva a posilování respektu k němu, na omezování násilí, diskriminace a zranitelnosti, ochranu zmizelých v souvislosti s ozbrojenými konflikty, omezování vlivu přírodních katastrof a posilování připravenosti na ně, souvislosti používání konkrétních zbraní a omezování vlivu infekčních chorob.

Delegace ČČK na Mezinárodní konferenci ČK v Ženevě (2003)

Konference přijala „**Agendu pro humanitární akce**“ zaměřený zejména na posílení ochrany civilních osob v ozbrojených konfliktech, dále záležitostí osob pohřešovaných v souvislosti s konflikty, přílišnou dostupností zbraní, zlepšením připravenosti na katastrofy a snížením ohrožení zranitelných skupin obyvatel infekcí HIV, TBC, aj. Konference rovněž schválila Deklaraci „**Ochrana lidské důstojnosti**“, která se kromě problémů dodržování lidských práv a pravidel mezinárodního humanitárního práva i na vážné poškozování kulturního dědictví během válečných konfliktů, ale i na chudobu či diskriminaci zejména ohrožených zranitelných skupin obyvatelstva. Konference také zahájila práce na zmapování odvětví mezinárodního práva pro reakce na katastrofy.

2. III. Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z roku 2005

Ve dnech 5. - 6. **prosince 2005** přivítala švýcarská Ženeva delegace vlád signatářských zemí Ženevských úmluv na **Diplomatické konferenci**. Zástupci ze **192** zemí se sešli k projednání návrhu **III. Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám** (návrh dalšího emblému Hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce - tzv. **červený krystal**). Poprvé v historii ČČK byl členem delegace vlády ČR také představitel Českého červeného kříže a to prezident ČČK **RNDr. Marek Jukl, Ph. D.**

Tento návrh byl nakonec po složitých jednáních Diplomatickou konferencí přijat (98 zemí pro, 27 zemí proti, 10 se zdrželo). Pro ty státy, které jej ratifikují, vznikne

Budova Mezinárodního výboru ČK v Ženevě

Delegace ČČK na Mezinárodní konferenci v Ženevě (2006)

povinnost respektovat tzv. znak červeného krystalu jako znak naprosto rovnocenný znaku červeného kříže a červeného půlměsíce a současně právo tento znak začít užívat v ochranné funkci pro své zdravotníky. V názvu celého Mezinárodního hnutí ČK a ČP se nic nemění, stejně tak v názvech jednotlivých národních společností ČK a ČP (nemění se tedy ani název Českého červeného kříže, který i nadále bude užívat svého dosavadního znaku).

3. XXIX. Mezinárodní konference Červeného kříže v Ženevě

Tato Mezinárodní konference Červeného kříže a Červeného půlměsíce se mimořádně sešla v Ženevě ve dnech **20. - 22. června 2006** (původně se měla konat až v roce 2007). Proběhlo rovněž i zasedání Rady delegátů a Valného shromáždění Mezinárodní federace ČK a ČP. Konference se zúčastnili zástupci **178** národních společností ČK a ČP a **148** vlád. Delegaci Českého červeného kříže na konferenci tvořili prezident ČČK **RNDr. Marek Jukl, Ph. D.** a ředitel Úřadu ČČK **JUDr. Jiří Procházka**.

Konference schválila změnu Stanov Mezinárodního hnutí ČK a ČP, která umožnila v návaznosti na přijetí III. Dodatkového protokolu užívání znaku červeného krystalu jako identifikačního znaku národní společnosti. Oficiálně také pro tento další znak zavedla název „**červený krystal**“. Dále MV ČK oznámil uznání dvou nových národ-

ních společností - Palestinského červeného půlměsíce a izraelské Společnosti Davidovy hvězdy, které na tomto zasedání následně Mezinárodní federace ČK a ČP přijala za nové členy, čímž se počet národních společností Hnutí ČK&ČP rozrostl na 186.

Dodejme pro pořádek, že po rozdělení Srbska a Černé Hory na dva samostatné státy v roce 2006, má v současné době MF ČK a ČP 186 členů. Konečně připomeňme, že Ženevské úmluvy do současné doby podepsalo všech 194 zemí světa, čímž se staly univerzálně přijatou smlouvou.

4. Osobnosti

Mohammed AL-HADID

Dr. Mohammed Al-Hadid je předseda Jordánského červeného půlměsíce. V letech 1999 - 2003 byl členem Stálé komise ČK a ČP a od roku 2003 až do současnosti vykonává funkci **předsedy Stálé komise Červeného kříže a Červeného půlměsíce**.

Za svého působení v této funkci dosáhl především lepší koordinace a spolupráce v rámci uplatňování mezinárodního práva a úprav Strategie Hnutí ČK a ČP. Velmi se také zasadil o komplexní řešení otázky znaku. Dále se velmi vážně zabývá především konzultacemi s národními společnostmi ČK a ČP v rámci projednávání důležitých otázek, týkajících se vnitřního rozvoje v rámci zlepšení vnitřního rozvoje a identity Hnutí ČK a ČP a jeho důvěryhodnosti vůči široké veřejnosti.

Jakob KELLENBERGER (* 1944)

Významný švýcarský diplomat Jakob Kellenberger vykonává funkci **prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže** od roku 2000 do současnosti.

Narodil se v roce 1944 ve švýcarském městečku Heidenu (k zajímavostem jistě patří, že právě v tomto městečku dožíval svůj život zakladatel mezinárodní organizace Červeného kříže Henri Dunant). Ukončil studium literatury a lingvistiky na univerzitě v Curychu. V roce 1974 vstoupil do diplomatických služeb. V letech 1994 - 1998 byl vedoucím vyjednavatelem při dvoustranných rozhovorech mezi Švýcarskem a Evropskou unií. Do funkce prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže byl zvolen 1. ledna 2000.

Don Juan Manuel Suarez DEL TORO RIVERO

Významný španělský podnikatel vykonává funkci **prezidenta Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce** od roku 2001 do současnosti.

Narodil se a dodnes žije na Kanárských ostrovech, které jsou součástí Španělska. Původním povoláním je průmyslový inženýr; působil určité období i jako ředitel

Mohammed Al-Hadid

Jakob Kellenberger

Juan Manuel Suarez del Toro Rivero

dopravní společnosti, přednášel na univerzitě. Od roku 1971 pracoval nejprve jako dobrovolník v Mládeži Španělského ČK, později jako předseda regionálního spolku ČK na Kanárských ostrovech. Velmi aktivně se zapojoval do projektů první pomoci, bezpečnosti na silnicích, dobrovolnictví a mezinárodní spolupráce. Předsedal rovněž komisi zabývající se problematikou dárcovství krve a také byl prezidentem Asociace pro pomoc drogově závislým osobám.

Od roku 1994 vykonával funkci prezidenta Španělského ČK a viceprezidenta Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce, od roku 1998 pak předsedy její Rozvojové komise. V roce 2001 byl velkou většinou hlasů zvolen prezidentem Mezinárodní federace ČK a ČP. V této funkci také v roce 2004 navštívil Českou republiku.

V současné době je rovněž členem poradní skupiny španělského Ministerstva zdravotnictví a viceprezidentem Rady pro sociální pomoc. Je rovněž členem platformy neziskových a nevládních organizací. Působí jako profesor na fakultě ekonomie a managementu na univerzitě v Las Palmas, hlavním městě Kanárských ostrovů, a učí také inženýrství na vysoké technické škole.

Přílohy

I. Rezoluce přijata na ustavující Mezinárodní konferenci v Ženevě (26. - 29. říjen 1863)

„Mezinárodní konference, toužíc přispěti na pomoc raněným v takových případech, kde služba vojenského zdravotnictví by byla nedostatečná, přijala následující rezoluce:

1. V každé zemi smluvní nechť se zřídí národní Komitét, který je pověřen v případě války pomáhati všemi svými prostředky válečné službě zdravotní. Komitét tento se zorganizuje takovým způsobem, který se mu zdá nejužitečnějším a nejvhodnějším.
2. Ku pomoci národního Komitétu, jemuž přísluší vrchní řízení akce, mohou se tvořiti v neomezeném počtu krajové sekce.
3. Každý národní Komitét nechť se dorozumí s vládou své země, aby služby jeho v případě pohrom byly skutečně přijaty.
4. V době míru národní Komitét i jejich sekce zaměstnávají se získáváním prostředků..., připravují zejména pomocný materiál všeho druhu a organizují a vychovávají dobrovolné ošetřovatele.
5. V případě války poskytují Komitéty válčících států pomoc svým armádám v mezích svých příjmů; zejména organizují a mobilizují dobrovolné ošetřovatele a mají právo v dorozumění s autoritou vojenskou určovati objekty pro ošetřování raněných. Mohou se dožadovati přispění národních Komitétů, náležejících státům neutrálním.
6. Na vyzvání nebo v dorozumění s autoritou vojenskou vysílají národní Komitét na bitevní pole dobrovolné ošetřovatele. Dávají je pod vedení vojenských vůdců.
7. Dobrovolní ošetřovatelé, použití pro armádu, nechť jsou národními Komitét opatřeni vším nutným, co jest třeba k jejich vydržování.
8. Nosí ve všech zemích jako jednotný speciální znak bílý nárameník s červeným křížem.
9. Komitéty a sekce různých zemí mohou se scházeti na mezinárodních kongresech, aby si sdělovaly své zkušenosti a dorozuměly se o dalších opatřeních v zájmu své práce.
10. Výměna zpráv mezi Komitéty různých států děje se provizorně prostřednictvím ženevského Komitétu.

Nezávisle na hořejších rezolucích vyjadřuje konference následující přání:

- A. Aby vlády poskytovaly blahovolnou ochranu Pomocným Komitétům, které se zřídí, a usnadňovaly pokud možno vyplnění jejich úkolů.
- B. Aby v době války byla proklamována válečnickými státy nedotknutelnost ambulancí a vojenských nemocnic a aby uznána byla stejně způsobem co neúčinnějším i pro oficiální sanitní personál, pro dobrovolné ošetřovatele, pro obyvatele země, kteří budou pomáhati raněným a pro raněné samy.
- C. Pro sbory sanitní všech armád nebo aspoň pro osoby téže armády, vykonávající tuto službu, nechť jest uznán jednotný speciální odznak. Nechť se přijme ve všech zemích také jednotný prapor pro ambulance a nemocnice.“

II. Text první Ženevské úmluvy přijaté na Diplomatické konferenci v Ženevě 22. srpna 1864

Doslovné znění přijaté smlouvy je následující:

1. Ambulance a vojenské nemocnice pokládají se za neutrální a válečnické státy je chrání a šetří jich, dokud jsou v nich nemocní a ranění. Tato nedotknutelnost přestane, jakmile takovou ambulanci neb nemocnici obsadí vojsko.
2. Osoby ustanovené v těchto nemocnicích a ambulancích k dozoru a ke službě zdravotní neb správní, k přenášení nemocných, také polní kuráti, požívají výhod neutrality, pokud vykonávají své práce a pokud jest potřeba raněné přenášeti a ošetřovati.
3. Osoby jmenované v předešlém článku mohou i tehdy konati svůj úřad v nemocnicích a ambulancích, když se jich zmocní nepřítel, mohou se však také navrátiti ke sboru, k němuž náležejí. Přestanou-li v takovém případě konati svůj úkol, nechť vojsko, které se zmocnilo onoho místa, dovede je k předním nepřátelským strážím.
4. Zařízení vojenských nemocnic spadá pod právo válečné, nepřítel může s ním činiti cokoliv; osoby v nich působící mohou při svém odchodu z nich vzíti si pouze své vlastní věci. Ambulancím naopak má nepřítel ponechati úplně jejich zařízení.
5. Obyvatelstvo kraje, které pomáhá raněným, budiž chráněné a zůstaň nedotčeno. Generálové válečnických mocností jsou povinni vyzvati obyvatelstvo, aby pomohlo ošetřiti raněné; poslechne-li obyvatelstvo této výzvy, zajistí si tím nedotknutelnost (neutralitu). Každý raněný, kterého přijmou lidé do domu a tam jej ošetřují, bude domu tomu ochranou. Kde jsou v domě ranění, tam nebude ubytováno vojsko, ani kontribuce se nebude z domu toho plně požadovati.
6. Nemocní a ranění vojínů budtež odneseni do nemocnic a tam ošetřeni bez ohledu na státní příslušnost. Vůdčové armád mohou ihned odevzdati v bitvě raněné vojíny nepřátelským strážím, dovolují-li to okolnosti a svolí-li k tomu obě strany.

Vojínů, kteří po vyléčení budou nezpůsobilí k další službě, budtež posláni domů. I jiní mohou býti propuštěni do vlasti, s podmínkou však, že po čas války nebudou již bojovati. Osoby, řídící evakuaci, jsou bezvýjimečně nedotknutelní.

7. Nemocnice, ambulance a evakuační sbory nechť vyznačí se zvláštním a všude stejným praporem, k němuž se má ve všech případech připojiti prapor státní. Připouští se také, aby osoby, mající právo na neutralitu, nosily nárameník, jež jim vydá vojenský úřad. Na praporu i nárameníku budiž červený kříž v bílém poli.
8. Podrobnosti při provádění této úmluvy určí vrchní velitelství válečnických stran dle nařízení své vlády a dle obecných pravidel této smlouvy.
9. Vlády, činící tuto smlouvu, usnesly se na tom, že oznámí úmluvu vládám, které nemohly vyslati plnomocníky ke konferenci ženevské a vyzvou je, aby k nim přistoupily; proto se ponechává protokol neukončený.

(Nejbližší dodatečné články k této úmluvě byly připojeny dne 20. října 1868, nebyly však ratifikovány. Úmluva byla upravena až v roce 1906).

III. Deset podmínek pro uznání národní společnosti Mezinárodního hnutí ČK a ČP Mezinárodním výborem ČK

Podle stanov Mezinárodního hnutí ČK a ČP musí být každá nově zřízená národní společnost Mezinárodního hnutí ČK a ČP uznána Mezinárodním výborem Červeného kříže. Přitom musí splňovat následujících 10 podmínek:

1. Být činná na území nezávislého státu, jenž je signatářem I. Ženevské úmluvy;
2. Být jedinou národní společností v zemi a provozovat ústředí, jež ji zastupuje v jednáních s ostatními složkami Hnutí;
3. Na základě Ženevských úmluv a národní legislativy být uznávána vládou své země jako dobrovolná pomocná společnost spolupracující v humanitární oblasti s vládními představiteli;
4. Být nezávislá, tj. schopná pracovat v souladu se Základními principy Hnutí;
5. Používat název a znak v souladu s Ženevskými úmluvami a jejich Dodatkovými protokoly;
6. Být schopna připravovat se v míru na úkoly, jež musí plnit v případě ozbrojeného konfliktu;
7. Působit na celém území státu;
8. Provádět nábor dobrovolníků a zaměstnanců bez jakékoliv rasové, pohlavní, třídní, náboženské nebo politické diskriminace;
9. Respektovat Stanovy Hnutí a spolupracovat s ostatními složkami Hnutí;
10. Respektovat Základní principy Hnutí a řídit se ve své práci ustanoveními mezinárodního humanitárního práva.

Seznam použité literatury:

1. Bober, Juraj: Laureáti Nobelovy ceny, Obzor, Bratislava, 1971
2. Dorazil, Otakar: Mezinárodní Červený kříž v historii světové, ČSČK, Praha, 1927
3. Dorazil, Otakar: Henri Dunant, ČSČK, Praha, 1928
4. Dunant Henri: Vzpomínka na Solferino, Úřad ČČK, Praha, 2004
5. Felder, Debora G.: 100 nejvýznamnějších žen, Euromedia Group-Knižní klub, Praha, 2000
6. Gordon, Richard: Podivuhodné dějiny lékařství, Melantrich, Praha, 1995
7. Gordon, Richard: Slavní a obtížní pacienti, Baronet, Praha, 1998
8. Hořejší, Jaroslav: Henri Dunant, Přemožitelé času č. 5, str. 37-41, MON, Praha, 1988
9. International Red Cross a Red Crescent Museum, Muzeum Mezinárodního ČK, Ženeva, 2000
10. Internetové stránky Mezinárodního výboru Červeného kříže (www.cicr.org) a Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce (www.ifrc.org)
11. Junas, Ján: Průkopníci medicíny, Avicenum, Praha, 1977
12. Kolektiv autorů: Encyklopedická edice Listy - Lékaři, Encyklopedický dům, Praha, 1997
13. Kolektiv autorů: Svět Červeného kříže a Červeného půlměsíce, FV ČSČK v Avicenu, Praha, 1987
14. Landa, Pavel: Ženy! Ženy! Ženy!, Academia, Praha, 2001
15. Kovářová, Stanislava: Laureáti Nobelovy ceny za mír, Alda, Olomouc, 1998
16. Manuál mezinárodního humanitárního práva, Úřad ČČK, Praha, 2002
17. Menzel, Marianne: Dcery Eviny (Příběhy slavných žen), Knižní klub a Balios, Praha, 1998
18. Noviny Červeného kříže 1993 - 2007, Úřad ČČK, Praha, 1993 - 2007
19. Oberson, Bernard: Mezinárodní humanitární právo - Odpovědi na Vaše otázky, Úřad ČČK, Praha, 2001
20. Personnaz, Damien-Utheim, Toril: League of Red Cross and Red Crescent Societies, Liga společností ČK a ČP, Ženeva, 1989
21. Rayner, Ed-Stapley, Ron: Slavné historické příběhy (Jak to bylo doopravdy?), Víkend, 2007
22. Stoiber, Rudolf: 220 miliónov a jeden, Osveta Martin a Slovenský ČK, Bratislava, 1971
23. Švejnoha, Josef: Henri Dunant, Úřad ČČK, Praha, 2004
24. Švejnoha, Josef: Červený kříž a Červený půlměsíc, Úřad ČČK, Praha, 2006
25. Švejnoha, Josef: Florence Nightingalová, Úřad ČČK, Praha, 2004
26. Zprávy Čs. červeného kříže 1922-1923, Ústředí ČSČK, Praha, 1922-1923

